~ D'ací i d'allà ~

Núm. 61 ~ Mes de gener ~ Any 1923

JA HA VIST
ELS MOBILIARIS

Compostos de rebedor, sala, menjador, i dormitori de

3.000 a 6.000 Ptes.

A L'EXPOSICIÓ DE CAN REIG Consell de Cent, 351 BARCELONA

(Entre Rambla de Catalunya i Passeig de Gràcia)

L'atractiu dels mobles de Jonc i Mèdula

Marca
M^E P^NE
registrada

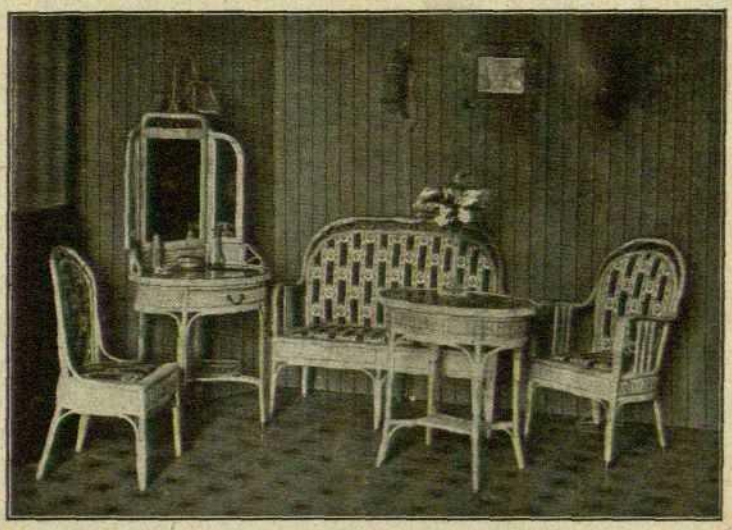

Els models originals i artístics creats per la

MANUFACTURE PARISIENNE

completen la decoració interior d'una llar elegant.

Passeig de Gràcia, 115 Barcelona

Telèfon 686 G.

CARLES TUTUSAUS

ÓPTIC - FABRICANT

BOQUERIA, 22 : RAURICH, 2 : BARCELONA

ESPECIALITATS

Ulleres per a auto : Montures Conxa : Montures Galalíthe : Montures xapades d'or de 18 kilats : Cristalls tòrics : Cristalls Felegich Binocles per a teatre i camp Baròmetres : Termòmetres Estoigs : Lupes : Cadenes Graduació gratis de la vista

Jaume Mercadé
JOIER

Passeig de Gràcia, 46
Telèfon A 1373
BARCELONA

EDITORIAL
CATALANA, S. A.

Impressions comercials i de luxe : Llibres de totes menes Especialitat en les edicions catalanes : Edició de Revistes : Mostraris : Factures : Talonaris : Cartes : Targes, etc.

Administració: Escudellers, 10 bis
Telèfon número 184 A.
Impremta: Mallorca, núms. 257-259
Telèfon número 58 G.

Tònic Rissador
Richarte III

És el millor producte i l'únic que rissa i conserva el cabell

Es ven en totes les Perfumeries

Dipòsit : Salmerón, 72
Telèfono G. 249 - Barcelona

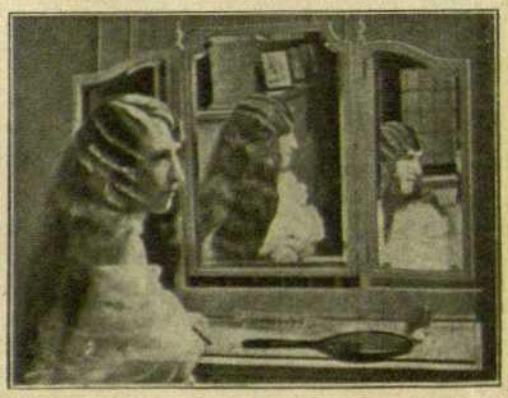

VOLUM XI BARCELONA, GENER 1923 NÚM. 61

D'ACÍ·I· D'ALLÀ

MAGAZINE MENSUAL
DIRECTOR
IGNASI FOLCH I TORRES
EDITORIAL CATALANA
ESCUDELLERS, 10 BIS
BARCELONA

SUMARI

Els catalans d'Amèrica. El Centre Català de l'Havana, *E. C.* — La Por, per Jean Seine, *Marg. Sufiè, trad.* — El Prat de Basies (poesia), *Fidel S. Riu-Dalmau.* — Cèsar Franck, *A. M.* — La destral en el tronc, per Salvador Gotta, *J. M. Mustieles, trad.* — Impressions de Viatge. El patriotisme dels alemanys, *Francesc de P. Blasi.* — Gerard Hauptmann, *G.* — La Festa de Sant Nicolau a la Vil·la Joana. — De cinema. — Hivern, fotografia. — Les Exposicions d'Art Català a l'Estranger, *F.* — Actualitats. — D'Art. — L'Homenatge al doctor Turró. — Figures d'actualitat: el Dr. En Ramon Turró. — La Copa de Nadal. — La Societat Protectora d'Animals i Plantes. — Un pedagog català del segle XVIII. — El Centenari del desxiframent dels jeroglífics, *G. S.* — L'heroi, de Gabriel D'Annunzio, *C. O. R., traducció.* — El «Danysme», o una idea sobre els grans elegants, *Arnau de Castellbó.* — Retorn (poesia), *M. Rovira Artigas.* — Any Nou, vida nova, *C. Vila.* — La cambrera ideal, *Carles Capdevila.* — Els llibres, *X.* — El violinista, per Henri Bordeaux, *R. Negre i Balet, trad.* — Crònica Catalana, *X.*

Suplement artístic: «La gallina cega», de Goya. — Coberta de Joan d'Ivori.

REDACCIÓ: MALLORCA, entre 257 i 259

Preu: 1'25 pessetes

R. 398. 531

Els Catalans d'Amèrica

El Centre Català de l'Havana

ATALUNYA deu sentir-se orgullosa, al veure que els seus fills porten a cap en terra estrangera una obra tan admirable com la del Centre Català de l'Havana, l'actuació del qual el posa en primer lloc d'entre els molts centres similars, que no manquen arreu del món. Però molts d'ells, malgrat ésser centres catalans, ho són solament perquè s'hi reuneixen gents nascudes a Catalunya, completament deslligades de tota catalanitat.

Amb tot i que a Catalunya ja comença a ésser coneguda l'actuació del Centre Català de l'Havana, no ho és tant com es mereix, i nosaltres, en el poc espai de què disposem, desitgem espandir-la, no sols per a que serveix d'exemple als demés centres catalans d'Amèrica, llevat d'honroses excepcions, sinó també a molts catalans dels que romanen a Catalunya.

Dintre del Centre Català de l'Havana tot respira catalanitat i el més fervent patriotisme, sense por a les estridències — quan són de llei — ni a tota mena de sacrificis. Tot català que arriba a l'Havana, troba a aquell casal una veritable família, que no deixa que se li faci estranya la nova terra, ni li dóna temps a l'enyorament, la terrible malaltia dels novells sortits de casa llur.

Façana del local social del Centre Català de l'Havana

Des de que va fundar-se el primitiu Centre Català, l'any 1905, ha sofert molts canvis. Va portar una vida precària, trista, incolora, lluitant sempre amb la manca de cabals, fins el dia que el fervorós patriota català Andreu Petit va orientar-lo decididament vers l'ideal de les reivindicacions catalanes. I des d'aleshores, o sigui des de l'any 1912, el Centre Català va empendre la gran volada que l'ha portat al lloc brillant que avui ocupa; lo que demostra palesament que sense ideals no es pot viure, que no n'hi ha prou d'ésser català, sinó s'es a l'ensems un patriota.

Des de la diada memorable en què el

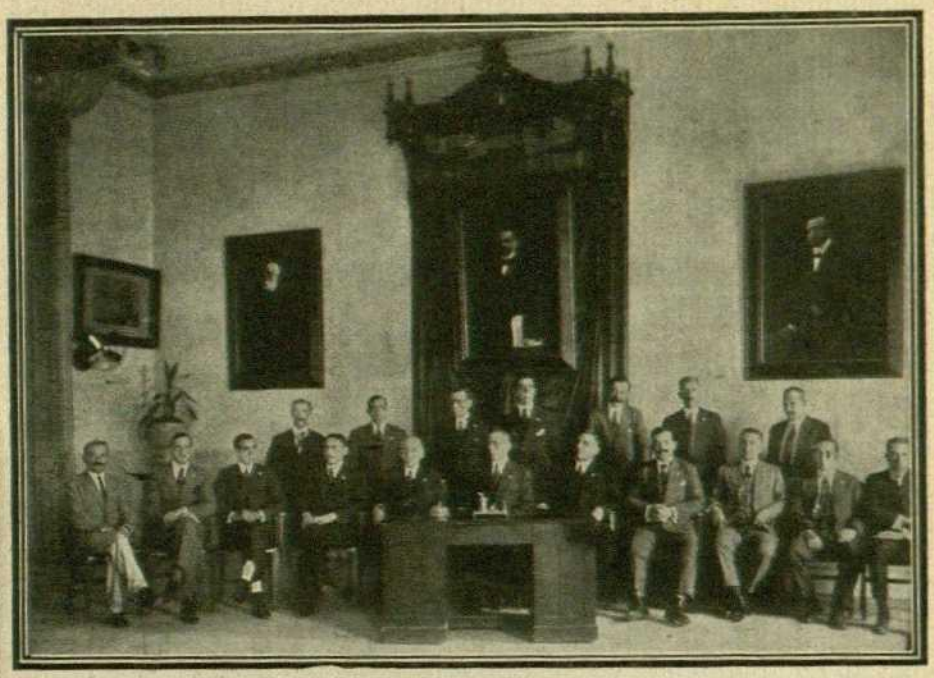

Fotografia dels membres del Consell Directiu del Centre Català de l'Havana (periode 1920-1921), al qual es deu principalment el gran prestigi que ha obtingut aquesta benemèrita entitat.

Centre Català va ésser orientat de cara a Catalunya, la seva actuació ha sigut tothora vibrant de catalanitat, sense renúncies de cap mena, mantenint el criteri de que val més perdre uns quants socis que desfer-se d'una malla de catalanitat. Si hagués continuat actuant com a centre recreatiu, en lloc de com a centre politic, a aquestes hores potser no existiria, i de existir, seria una societat adotzenada, sense un bri de prestigi. És per tant mereixedora de la major estima de tots els catalans la valentia del Centre, qui ha resistit a peu ferm les escomeses dels que l'han volgut malferir mantes vegades i que no han fet més que donar lloc a afermar la seva vitalitat i personalitat.

Creiem que els llegidors no deixaran de veure amb gust una lleugera relació dels principals fets que ha portat i porta a cap el Centre Català, guiat pels benemèrits prohoms que han passat per la Presidència i Consell, durant els anys de la seva actuació. I al fer-ho devem remerciar coralment a l'actual President, el notable escriptor i gran patriota En Josep Pineda, qui amb tota amabilitat va posar a nostra disposició tota mena de dades per a millor portar a cap el nostre comès.

També ens cal remerciar vivament, pel mateix concepte, i marcar amb lletres d'or la brillant tasca que ha portat i porta a cap l'eminent catedràtic de la Universitat de l'Havana i fervent patriota català Dr. Claudi Mimó, qui, malgrat la seva avançada edat, s'aguanta ferm, i amb entusiasme jovenívol treballa sempre i se sent cada vegada més radical en el seu nacionalisme. Ben merescut tenia l'homenatge que li varen tributar a Barcelona amb motiu del seu recent viatge a Catalunya, on va tornar—tant català com quan en va sortir—després d'una absència de més de trenta anys.

Ens dol fer constar que el nombre de socis del Centre Català no guarda proporció amb el nombre de catalans radicats a l'Havana; lo que es degut, no a manca de patriotisme—segons hem pogut comprovar—sinó al caràcter individualista dels catalans. En efecte, és ben sabut que una de les caracteristiques de la nostra raça és el retraïment, greu defecte, que ens priva d'assolir mantes vegades

Fotografia dels membres del Consell Directiu del Centre Català de l'Havana (periode 1921-1922), al qual es deu principalment el gran prestigi que ha obtingut aquesta benemèrita entitat
(A primer terme, segon de mà dreta, l'il·lustre patrici En Claudi Mimó)

coses que ens seria fàcil d'aconseguir fent obra conjunta. Però, encara que sembli un contrasentit, tal defecte a voltes apareix com una virtut, car el concepte del propi valer, que tot català porta a dintre, no li permet en molts casos, supeditar-se a les lleis dels altres i fa que es revolti contra tota cosa que cregui imposada, lo que fa que en el estranger sigui respectat més que cap altre dels immigrats peninsulars, ja que la seva manera de pensar el porta quasi sempre a obrar pel seu compte. És rar que es trobin catalans treballant en mines, carreteres, etc., car tots tenen el seu ofici i no surten de llur casa, com els altres immigrants, amb les mans a la butxaca, sense ofici definit. Un català és quasi sempre obrer intel·lectual, paleta, mecànic, forner, manyà, etc., i així que se li presenta ocasió, es posa a treballar pel seu compte.

Degut al seu caràcter, no trobareu mai als catalans aplegats en grans nuclis, ni tindran grans casals a l'estranger. Els naturals d'altres indrets de la peninsula poden aplegar-se sense esforç, perquè, demés del seu caràcter, que s'avé a ésser manat—diguem-ho així—no existeixen entre ells divisions polítiques com entre els catalans, que els porta a discussions acalorades, segons llur radicalisme. Això si, en quan veuen que Catalunya pot córrer perill, tots o quasi tots, es recorden que són catalans i s'acoblen en el moment de prova, per a separar-se, així que ha passat la foguerada.

* * *

Deixarem de comentar el periode comprès entre els anys 1905 al 1911 inclusiu, ja que devem considerar que la veritable vida del Centre Català va començar l'any 1912, quan un grup de patriotes va tenir el civisme de presentar la declaració de principis, que encara regeix i que probablement abans de gaire temps s'encaminarà vers un sentit més radical. Però en aquell temps fer aprovar tal

Aspecte parcial de la Biblioteca del Centre Català de l'Havana

declaració de principis, representava una tasca ardida, donada la manera de pensar de una gran part dels socis. Cal, doncs, aplaudir com es mereix l'obra d'aquell Consell presidit per Andreu Petit, en el que actuava com a Secretari en Josep Folch, els quals feren constar en la Memòria del dit any que «desentendre's de les lluites per la Pàtria essent-ne fora, no era cívic, ni honrat. Abstendre's de l'acció catalanista, nosaltres ciutadans lliures en terra deslliurada, ho creguérem una monstruositat i una covardia. No fer ostentació, manifestació racional, de nostre nacionalisme, és com cosa pareguda a fer deixadesa de la primera i principal de les virtuts cíviques».

* * *

A partir de l'any 1912 han ocupat la Presidència del Centre els senyors que van a continuació, havent sigut la gestió de tots ells digna de les més grans lloances, ja que tots posaren en la tasca llur tot el seu entusiasme i es guiaren tothora pel més sincer patriotisme. Cal, doncs, restar-los-hi ben reconeguts. ja que el seu pas ha constituït una veritable cadena d'acerts, i el càrrec és sumament delicat i sumament ingrat el seu exercici:

Andreu Petit (dos períodes).
Joaquim Muntal.
Dr. Claudi Mimó.
Dr. Josep Murillo.
Francesc Molla.
Josep Pineda Fargas.

En l'any 1916, per malaltia del President efectiu, va ocupar el seu lloc el qui era vicepresident En J. Conangla Fontanilles, notable publicista, el patriotisme del qual és ben reconegut, per a que el deguem posar de relleu.

Foren proclamats Presidents d'Honor del Centre el Dr. Claudi Mimó i el senyor Andreu Petit.

Figuren com a socis de mèrit algunes distingides personalitats catalanes i qualques cubans notables, que es feren dignes de tal honor per actes en favor del Centre i de Catalunya.

* * *

Dintre del Centre funcionen cinc seccions: Cultura, Festes, Protecció al Treball, Deports

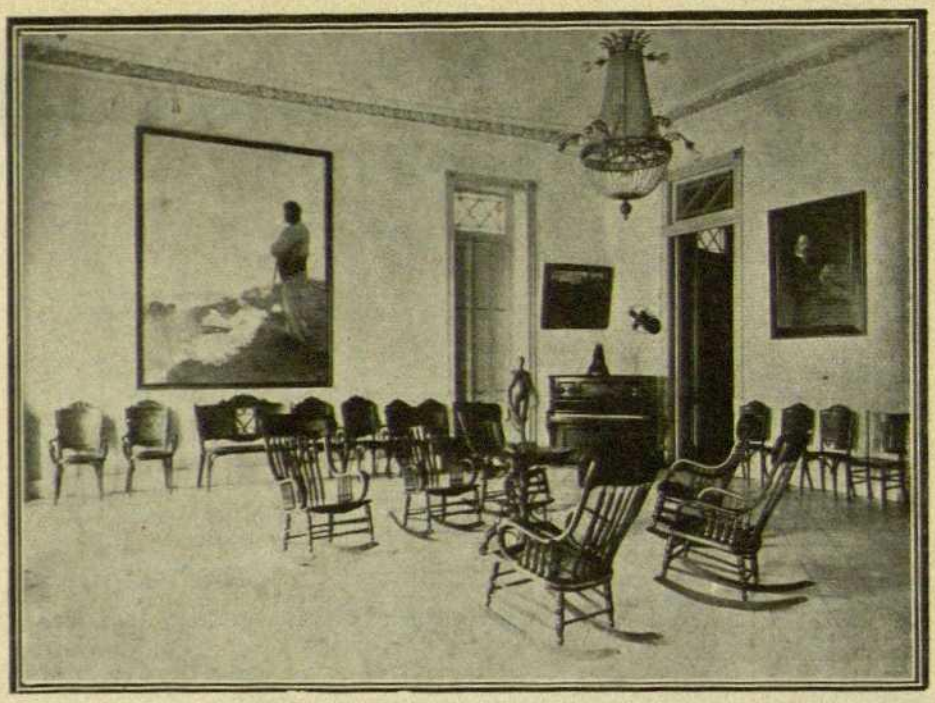

Vista parcial de la Sala d'actes del Centre Català de l'Havana

i Propaganda, que porten feta una bella tasca, car llurs components, treballant amb veritable entusiasme, han organitzat tot temps actes patriòtics, d'expansió, culturals, etc., no deixant mai decaure l'entusiasme dels socis.

El cos de foot-ball del Centre, fent honor al mateix, va guanyar, al poc temps de sa constitució, el campionat de Cuba de teams de segona categoria, per lo que des d'aleshores va passar a primera categoria.

A càrrec de la secció de Cultura funciona una biblioteca, que compta amb un nombre important de volums, alguns d'ells de mèrit. Els socis poden llegir els llibres en llurs cases, per a major facilitat. En la mateixa sala de la biblioteca hi ha una màquina d'escriure, per a ús dels socis, a fi de que puguin treballar còmodament.

A més de les conferències que es donen de temps en temps, s'han establert al Centre classes d'anglès, i dintre de poc s'obriran els cursos de llengua catalana.

Cap català de relleu que vagi a Cuba deixa de visitar el Centre i molts d'ells hi han donat formoses conferències.

Compta el Centre amb una important col·lecció de retrats de personalitats que l'han visitat, i també gran nombre d'obres d'art, regals d'artistes agraïts al Centre al seu pas per l'Havana.

El Centre mai deixa escapar ocasió de manifestar el seu fervor patriòtic, celebrant totes les diades essencialment catalanes. Cada any pren gran relleu la vetllada del 11 de setembre per a commemorar la pèrdua de les llibertats de Catalunya, i en molts de dits actes hi han prestat sa cooperació personalitats cubanes de tan relleu com el Dr. Evelio Rodríguez Lendian, Catedràtic de la Universitat; Dr. Fernando Ortiz, Publicista, Advocat i Representant de la Nació; Dr. Pere Camps, Catedràtic de l'Institut de Sta. Clara, Advocat i ex-Representant de la Nació; Dr. Salvador Salazar, Catedràtic de la Universitat; Dr. Ferran Sánchez Fuentes, Catedràtic de la Universitat, Advocat i ex-Representant de la Nació; Dr. Antoni Iraizos, Publicista i sots-secretari d'Instrucció Pública; Dr. Sergi Cuevas Zegueiro, Catedràtic de la Universitat.

Aquest any ha començat a celebrar-se la diada de Sant Jordi d'una manera brillantíssima, havent passejat la nostra senyera per l'Havana i essent hissada en l'Hotel Plaza, durant tota la tarda, voleiant magnífica, besada pel sol ardent sots un cel blavíssim, mirada amb simpatia per tots els cubans.

Un altre dels actes que ha deixat bella recordança, per la seva esplendidesa, fou l'àpat celebrat quan va ésser atorgada la Mancomunitat a Catalunya.

Un dels majors triomfs aconseguits pel Centre fou el de poguer oferir als socis una Quinta, on són gorits amorosament. Sabuda és la importància que això té a aquesta terra, on les malalties abunden, amb lo que el Centre va posar-se al mateix nivell que les més importants societats de la illa, espanyoles quasi totes, i a les que es veien obligats a a associar-se molts catalans per a fruir dels beneficis d'una assistència acurada en cas de malaltia.

Avui els socis del Centre Català tenen la seguretat de que en els moments crítics, quan desgraciadament es vegin retuts per una malaltia, comptaran amb una assistència tan completa com els hi pogués donar el millor sanatori.

La Quinta del Centre Català, bastida pels nostres germans de la Illa blava de Mallorca, està situada a Luyanó, en una altura magníficament airejada i des de la qual es contempla un bell panorama. Consta de varis edificis, instal·lats d'una manera superba, no faltant res de lo que correspon als moderns mètodes de curació.

La direcció tècnica corre a mans d'un cirurgià eminent, i els altres metges són tots ells cousiderats com a notabilitats.

Els socis que no necessiten romandre a la Quinta, són assistits a casa seva o poden anar als consultoris, corrent les medicines a càrrec de la secció d'assistència.

* * *

El Centre Català té establertes vàries Delegacions, entre les quals la més important és la de Barcelona a càrrec d'En Ramon Vilaró i Guillemi, Montesión, 8, 3.er, on poden dirigir-se els catalans que desitgin anar a Cuba i els convinguin dades de l'estat dels negocis en la Illa i conèixer també les probabilitats d'èxit amb què fundar llur viatge.

L'obra d'aquestes Delegacions té, demés, una finalitat patriòtica ben recomanable; doncs per elles, el Centre Català de l'Havana té dintre d'Europa qui, vivint i essent espectador de la vida política, pot posar-lo al corrent dels més petits detalls que poden ésser base de futurs acords que portin el Centre Català a actuar tal i com convé a Catalunya.

* * *

Per a no fer més llarga aquesta relació, deixem d'enumerar moltes de les coses bones realitzades pels patriotes del Centre Català de l'Havana. I fem punt final a aquesta relació, recordant una vegada més als catalans de Catalunya, que en la generosa terra de Cuba, una munió de catalans lluita sense treva per l'alliberament de la Pàtria, i amb els seus actes posa ben alt el nom gloriós de la nostra estimada Catalunya.

E. C.

Detall del vestibul

De l'escriptor belga JEAN SEINE

La por és un sentiment inconegut per tu, Constant.

El gegant ros, així interpel·lat, no contestà de moment. S'ajupí, omplí la pipa, i els seus bíceps potents feren cruixir les mànegues de la guerrera. De cop, aixecant-se, digué:

— Sí; he tingut por, molta por, un dia allà baix, prop de les trinxeres russes.

Encenguérem un cigar, disposant-nos a escoltar la història.

Ens semblava inconcebible que hagués pogut tenir por, ell que feia equilibris amb pesos de cent quilos i més; que havia vençut a Jim Cowboy, el més destre llançador de llaços dels prats; al montanyenc roig, escocès, Mac Auslane; a Petrovinch, anomenat, amb raó, el «Mamuth de Sibèria», i a Labastire, el terror de Belleville.

El campió de lluita lliure aspirà profundament una pipada, doblegà d'un cop l'atiador del quarter, ample d'un polze, i el llençà en mig de la cambra.

— Sí, vaig tenir por, i amb tot, vosaltres ja sabeu que a la meva força física uneixo una dosi de sang-freda i d'insensibilitat molt poc corrents; tampoc ignoreu que he combatut braument en els camps de batalla de Lieja, de Hwelen, de Boesinghe i de Rússia... Llavors era voluntari als auto-canons. Arribats de pocs dies a Polònia i acampats en un poblet situat a 10 verstes de l'enemic, jo estava allotjat en una barraca feta de troncs d'arbres i ocupada per una dona sola amb un infant de pocs mesos: el marit servia a Rússia. Era l'estiu, i la mare, mentre vigilava el dinar, havia posat el bressol al jardí, prop de la porta tancada, perquè l'infant pogués fruir de la llum del sol.

Jo estava preparant els estris per a afeitar-me, quan, de sobte, un bruit, venint de fora, cridà la meva atenció: semblava que algú intentés obrir la porta. Acostant-me, vaig sentir una respiració profunda, com de una bèstia potent, i el rascar que fan unes ungles d'acer sobre la fusta dura.

La russa que, girada d'esquena, endagava els llegums i el rostit, no en tingué esment.

Jo escoltava, corprès, tot orelles, i novament m'arribà el fatic d'una respiració forta i el rascar d'unes ungles.

Un raig de llum filtrava sota la porta. Ajupint-me, sense fressa, vaig distingir unes potes grosses, cobertes de pèl bru sedós i armades d'unes ungles corbades, llargues com el dit petit d'un home.

Què podia ésser? Els habitants de la meva bona vila de Lieja no són pas gaire experts en qüestió de feres. No hem vist mai passejar el lleó pels vessants de la muntanya de Bueren, ni el cocodril per les vores del Meuse, o el jaguar en els bosquets de la ciutadella.

L'infant!...

Una angoixa m'oprimí el pit i m'agafà a la gorja.

Les gotes de suor em devallaren dels polsos i del palmell de la mà, les dents em petaven, els ossos del cap semblava que es dilatessin, com una caldera massa calenta i a punt d'esclatar.

Mai no he passat un moment igual.

Podeu o no creure'm, jo tot sol he defensat la passerella de Tervaeten, i jo, sol, vaig atuir, a estacades, una dotzena de soldats de la guàrdia imperial; jo, sol, vaig esfondrar d'una empenta la porta principal d'un castell, una porta sostinguda per grosses vigues, i darrera de la qual s'emboscaven alguns Pomeranians.

Doncs bé, vaig tenir por!

Ah! no, no vull pas alabar-me, ja que us dic que em trobava atacat de lamentable paràlisi: els meus braços penjaven inerts com penjolls, i la covardia em feia tremolar les cames! El cervell se'm buidà i tota ma sang pesà com una bóta enorme de vi sobre el meu cor. Expliqueu-vos-ho com vulgueu, però el fet brutal, horrible, grotesc, hi era.

Egoisme? No, no!... He transportat vint vegades cossos de companys ferits, vint vegades sota la pluja de les bales.

La por de l'inconegut?... Tampoc!... Gairebé cada nit anava sol a recollir sentinelles, arran de les línies enemigues, i, sol, m'endinsava en els boscos poblats de sers d'aspecte equívoc, on els arbres fets a miques, projectaven ombres fantasmagòriques sobre una terra sinistra... sobre una terra caòtica, i on cada sot d'obús, omplert de fang líquid, era una trampa dissimulada i engolidora.

No, no era pas una fera, pensant solament en la seva pròpia salvació! I, tot i així, no em movia.

I aquell infant, aquell innocent, que dormia en un bressol a pocs passos de mí!

Encara no havia percebut el més petit crit, i la meva sang tornava a circular, quan la mare, posant sa mà damunt la meva espatlla, digué:

—Què hi ha?...

Jo vaig esguardar en silenci, però degué llegir en mos ulls extraviats que alguna cosa horrible passava, car sabia que jo era brau, els meus companys li havien contat les meves fetes.

—Què hi ha, Belga?

Ah! sí, jo era el més fort dels soldats belgues, dels soldats belgues que havien cridat, un moment, l'atenció de tot el món, per llur valentia!

—Passa alguna cosa. Ho sento. Obriu la porta, per pietat. Obriu la porta, corre algun perill el meu infant!

Posant-me davant de la porta, vaig barrar-li la sortida.

—No... no hi ha res... Penso en el morts... en els horrors...

—No, no! Deixeu-me passar, deixeu-me...

Els ulls se li ompliren de llàgrimes: saltant sobre un banc, obrí una finestreta practicada en els troncs d'arbres.

—Un ós!... Un ós monstruós!... Filla meva!... Filla... Va a devorar el meu infant...

Jo volia apartar-la. M'esgarrapà la mà, i el coratge em mancà altra volta. Ella passà, obrí la porta i es llançà a fora...

— Covard!...

Jo mateix em cridava la injúria suprema.

— Covard!...

Vaig buscar una arma. La meva carabina era al graner amb la browing... De pressa, covard!... Els meus membres havien retrobat llur elasticitat. D'un bot salto fins a la llar encesa, agafo la marmita plena d'aigua bullenta i surto; tot això fou cosa d'un instant.

L'ós era allí, l'ós, que grunyia ferocment i que anava a aconseguir la dona, la dona que, ensopegant a cada pas, fugia amb el seu infant als braços.

Llavors, vaig riure, riure d'una rialla metàllica, d'un riure endimoniat, ensorrant fins al fons l'olla d'aigua bullenta en el cap de la fera.

Ah! l'ós ja no tenia l'aspecte ferotge! Ara era una fera lamentable de circ ambulant, una fera revolcant-se desesperadament per terra, amb unes contorsions còmiques i fent esforços per a lliberar-se de l'objecte de la seva tortura.

Una comèdia tràgica...

Vaig empendre llavors una dansa roja entorn d'ell, una dansa de pallasso de circ, o de bohemi ronyós... I reia, reia sense parar.

— Belga, tingueu pietat d'aquesta bèstia. Sofreix.

L'infant salvat, la mare cedia el lloc a la dona.

Fou molt senzill. Servint-me d'un banc de fusta macissa, com una massa gegantesca, d'un cop formidable sobre la marmita, vaig fer-la a miques.

Mireu aquesta taca que es veu sobre el genoll del meu pantalon. El cervell de l ós hi traçà aquestes ombres d'un groc confós...

MARG. SUÑÉ, trad.

El prat de Basies

Els pastors jeuen vora el pou i l'herba
del prat fulgura a l'hora de la calda;
ronden pel mig les eugues de Canalda
i alguna que altra dins la boca serva

el verd manyoc i del ramat es fuga,
llençant al trot la cua i la crinera.
Els tudons canten dalt de la cinglera
que té a son peu la gola de l'espluga.

Les eugues van pel caire de l'altura
i l'espessor dels pins va fent-se obscura
dintre la tarda que solleva l'aura.

I contraent llurs impecables muscles
les eugues, ja avesades als crepuscles,
passen joioses perquè el sol les daura.

FIDEL S. RIU-DALMAU

Manresa, estiu 1922

Cèsar Franck

CÉSAR FRANCK
1822 - 1890

MÚSICS i aficionats es recorden avui de Cèsar Franck. Les Revistes musicals parlen del vell mestre. I és que hom commemora actualment el centenari de la naixença de l'autor de *Psyché*. Cèsar Franck vingué al món, en efecte, a Lièja (l'alegroia i bonica ciutat walona), el dia 10 de desembre de l'any 1822.

Infant, Cèsar Franck es dedicà preferentment al dibuix. Més tard sentí l'atracció de la música i s'hi «abandonà» totalment. Fou, però, tota la seva vida, sensible a la línia i al color.

El pare de Cèsar Franck era un home autoritari. Ell decidí que els seus dos fills, Cèsar i Josep, esdevindrien músics. Als dotze anys, el futur autor de *Rébecca* havia ja terminat els seus estudis a l'Escola de Música de la seva ciutat nadiua. El pare del jove artista anà aleshores a Paris amb els seus dos fills. Cèsar Franck estudià la composició amb el mestre Reicha. En morir aquest, l'any 1836, Franck continuà els seus estudis al Conservatori. Foren els seus mestres Simon Leborne (composició) i P. J. Zimmermann (piano). L'any 1838, el jove estudiant obtingué un primer accèssit a la classe de fuga i un gran premi d'honor a la classe de piano. El 1839 guanyà un segon premi de fuga, i a l'any següent li fou concedit un primer premi. Cèsar Franck estudià l'orgue al Conservatori, amb el mestre Benoist.

L'any 1842, terminats els seus estudis i obeint a les ordres del seu pare, Cèsar Franck es dedicà a la carrera de concertista, de virtuós. El seu pare somniava, per al seu fill, una carrera tan brillant, tan plena d'èxits, com les de Thalberg, per exemple, o de Franz Liszt.

D'aleshores daten moltes obres per a piano del jove músic (transcripcions, capricis originals, fantasies brillants, etc.). Citem, entre les susdites obres, l'*Eglogue*, op 3; la *Balada*, op 9, i els *Tres Trios concertants* (dedicats a S. M. Leopold I, rei dels belgues), per a piano, violí i violoncel. Aquests *Trios* (sobretot el trio en fa sostingut menor) són ja ben remarcables i esperançadors.

Cèsar Franck no sentia pas el mateix desig que el seu pare, i no esdevingué concertista. Fou, però, un admirable organista.

Després d'una curta estada a Bèlgica, Franck s'instal·là a Paris l'any 1844, i no abandonà ja més la gran ciutat. I començà la seva activitat, dedicada enterament als deixebles, a les lliçons.

Algun cop — rarament! — hom es recordava

de Cèsar Franck i de les seves obres. El dia 4 de gener de 1846 s'executà, per exemple, l'èglogа bíblica *Ruth*. Aquesta primera audició s'efectuà a la sala del Conservatori de París. La crítica parlà amb poc entusiasme de l'obra esmentada. Algú escriví que es tractava d'una «grollera imitació» del *Desert*, de Félicien David. Un altre crític digué, entre altres coses: «Cèsar Franck és innocent, excessivament innocent, i aquesta simplicitat l'ha afavorit, confessem-ho, en escriure *Ruth*.» El mateix escriptor va escriure, 25 anys més tard (l'obra que ens ocupa s'executà a París el dia 24 de setembre de l'any 1871): «¡És una revelació! Aquesta partitura que, amb el seu encís i la seva simplicitat melòdica recorda el *Josep*, de Mehul, però amb una gràcia més tendra i més moderna, pot ésser ardidament qualificada d'obra mestra.»

L'any 1848, Cèsar Franck es quedà gairebé sense cap lliçó. Espantats per l'ambient polític que es respirava, que regnava aleshores, moltes famílies riques abandonaren la capital de França... Aquell fou el moment que Franck escollí per a maridar-se. El futur autor de *Preludi, choral* i *fuga* es casà, en efecte, amb la senyoreta Desmousseaux, a l'església de Nostra Dona de Lorette (església de la qual era organista), el dia 22 de febrer de 1848.

L'any 1851, Franck va començar una òpera: *Valet de ferme*, que terminà dos anys més tard. No fou mai gravada ni representada.

Franck abandonà l'orgue de Nostra Dona de Lorette i fou nomenat organista de la parròquia de Sant Joan-Sant Francesc, on hi havia un bell orgue Cavaillé-Coll. «¡El meu orgue—deia el bon Franck—és una orquestra!»

Però fou un xic més tard que Franck trobà l'església i l'orgue que veritablement necessitava. Ens referim a l'església de Santa Clotilde. També hi havia a la susdita església un instrument bellissim, creat per Cavaillé-Coll. «Si sabieu com jo l'estimo» — deia el bon mestre, referint-se a l'orgue de l'església de Santa Clotilde.—«¡És tan flexible als meus dits — afegia — i tan dòcil als meus pensaments!»

Franck passà, sens dubte, els moments més dolços de la seva vida, *improvitzant* en el *seu* orgue de Santa Clotilde. I les seves improvitzacions eren, sembla, veritablement admirables.

«Es en la penombra d'aquesta tribuna—escriu Vicens d'Indi, parlant de Cèsar Franck i de l'església de Santa Clotilde,—de la qual no puc recordar-me sense emoció, que ell passà la millor part de la seva vida; es allà que, durant 30 anys, cada diumenge, cada dia de festa i, els darrers temps, cada matí dels divendres, vingué a avivar el foc del seu geni amb admirables improvitzacions, sovint més altes de pensament que moltes obres finament cisellades; es allà, innegablement, que ell va preveure i va infantar les sublims melodies que havien de formar el fons musical de les seves *Beatituds*».

Afegeix l'autor de *Fervaal:* «Car Cèsar Franck posseïa, o millor dit, *era* el geni mateix de la improvització i cap organista modern, fins dels mes famosos des del punt de mira de l'execució, no pot ésser-li comparat, fins de lluny, com improvitzador.»

L'any 1872, Franck fou nomenat professor d'orgue del Conservatori de París. Aquest fet causà al bon mestre una viva estranyesa. Ni ell ni els seus més íntims amics aconseguiren saber la causa d'aquest sobtat nomenament, car Cèsar Franck visqué sempre allunyat del món, diem-ne, oficial. Fou sempre un home humil, senzill, independent. Fa poc temps que es coneix l'explicació del susdit nomenament. La classe d'orgue del Conservatori fou oferta al mestre Saint-Saëns. Ara bé: l'autor d'*Ascanio* refusà l'honor, però presentà i defensà la candidatura de Cèsar Franck. I això — segons confessió del propi mestre Saint-Saëns, — per tal que l'autor del *Preludi, choral* i *fuga* pogués treballar, pogués escriure amb un xic més de llibertat. Per tal que la seva vida fos un xic més segura, un xic més tranquil·la. La gesta de l'autor de *Samsó i Dalila* és, certament, molt bella.

El Dijous Sant de 1873, es donà a París una primera audició de *Rédemption*. Eduard Colonne (que aleshores començava la seva carrera, brillantíssima, de director d'orquestra) va dirigir el bell oratori. L'obra fou mal assaijada, gairebé *llegida*, i no assolí pas l'èxit desitjat i, certament, merescut. Catorze anys més tard, el propi Colonne dirigí de bell nou la mateixa obra (ben preparada, ben presentada), i l'èxit fou gran. El nom de Cèsar Franck començà a ésser ben conegut i respectat. La seva obra esdevenia triomfadora. ¡Però el vell Franck feia tres anys que era ja mort!...

En abandonar Víctor Massé la classe de composició del Conservatori de París, es tractà d'oferir-la a l'autor de *Rédemption*. Però fou donada a Ernest Guiraud. Hom preferí — subratlla algú amb malicia — l'autor de *Madame Turlupin* a l'autor de les *Beatituds*.

Es donà, en canvi, a Cèsar Franck el títol d'*officier d'académie*. Però aquest títol fou concedit, no al compositor, sinó al «professor d'orgue» del Conservatori. Això exasperà als deixebles del vell i modest Franck, i, per tal que el gros públic pogués conèixer les obres de l'autor de *Les Eolides*, organitzaren un Festival Franck.

L'any 1889, l'orquestra de la Societat dels Concerts del Conservatori executà la simfonia del bon mestre, però sense cap èxit.

El Quartet en re major, en canvi, que fou executat el dia 19 d'abril de 1890, en un dels concerts de la Societat Nacional, triomfà de faisó completa. Tothom aclamà al vell mestre. I l'excel·lent, el modest Cèsar Franck, creia que l'èxit... l'obtenien els executants. Però hom l'obligà a sortir, a aparèixer entre els executants. I ho va fer somrient i va saludar de manera tímida... però es va convèncer amb facilitat que l'èxit era seu, ben seu, i que a ell s'adreçaven, amb preferència, els aplaudiments i les aclamacions I el dia següent, content del seu «primer» gran èxit (Franck tenia aleshores 68 anys!), el bon mestre deia, cofoi, als seus deixebles: «Ja ho veieu; el públic comença a compendre'm».

Pocs dies després, el 27 d'abril, el vell mestre triomfava a Tournai (Bèlgica), de bell nou, on assistí a un dels concerts que en l'esmentada ciutat donava el Quartet Ysaye.

Però aquestes impressions agradoses i certament «noves» per a l'interessat, no podien ja repetir-se. Cèsar Franck morí, en efecte, a París, el dia 8 de novembre de 1890.

L'enterrament fou ben senzill. I cap delegat oficial hi assistí; ni els ministres, ni l'Administració de Belles Arts, ni el Conservatori, foren representats. Aquell home humil, ple de bondat, que acabava de finar i que havia viscut, que havia lliscat gairebé silenciosament damunt la terra, entre la «gent», gairebé oblidat, llegava, no obstant, al món dels sons, una obra i una escola.

Citem ara les principals produccions del bon mestre:

Tres Trios concertants per a piano, violí i violoncel (1841); *Quart Trio concertant* (1842); *Égloga*, per a piano (1842); *Balada*, per a piano (1844); *Trois petits riens*, per a piano (1845); *Ruth*, èglogа bíblica per a solí, chor i orquestra (1843-1846); melodies: *Souvenance, Ninon, Robin Gray, L'ange et l'enfant, La mariage des roses, Passez, passez toujours, Roses et papillons, Lied, Le vase brisé, Nocturne, La Procession, Les cloches du soir, Messe so lennelle* (1858); *Trois motets* (1858); *Trois antiennes*, per a orgue (1859); *Messe à 3 voix* (1860); *Six pièces pour grand orgue* (1860-1862); *Cinq pièces pour harmonium* (1863); *44 petites pièces pour orgue ou harmonium* (1863); *Rédemption*, poema simfònic per a sopran, chor i orquestra (1871-1872); *Preludi, fuga i variacions*, per a harmònium i piano (1873); *Les Eolides*, poema simfònic per a orquestra (1876); *Trois pièces pour grand orgue* (1878); *Quintet*, en fa menor (1878-1879); *Les Béatitudes*, oratori per a solí, chor i orquestra (1869-1879); *Rébecca*, escena bíblica per a solí, chor i orquestra (1881); *Le Chasseur mandit*, poema simfònic per a orquestra (1882); *Les Djins*, poema simfònic per a piano i orquestra (1884); *Preludi, choral i fuga*, per a piano (1884); *Hulda*, òpera en quatre actes i un epíleg (1882-1885); *Variacions simfòniques*, per a piano i orquestra (1885); *Sonata*, per a piano i violí (1886); *Preludi, ària i final*, per a piano (1886-1887); *Psyché*, poema simfònic per a orquestra i chor (1887-1888); *Psaume CL*, per a chor, orquestra i orgue (1888); *Sis duos* (1888); *Simfonia en re menor*, per a orquestra (1886-1888); *Quartet en re major* (1889); *Ghisèle*, drama líric en quatre actes (1888-1890); *L'Organiste*, 59 obres (1889-1890); *Tres chorals*, per a orgue (1890).

Cèsar Franck — dèiem — creà una escola i formà excel·lents deixebles, excel·lents músics. Esmentem els més coneguts: Pau Vidal, Samuel Rousseau, Gabriel Pierné, Enric Duparc, Artur Coquard, Alexis de Castillon, Augusta Holmès, Ernest Chausson, Pere de Bréville, Guy Ropartz, Carles Bordes, G. Lekeu, Vicens d'Indy, etc.

Per a terminar: En evocar els fets cabdals de la música del passat segle, després del romanticisme, l'obra de l'autor de *Rédemption*, de la *Simfonia en re* i dels tres *Chorals*, apareix, en veritat, bellament noble i lluminosa. La valor tècnica i la valor espiritual de l'obra esmentada, suren triomfalment pel

damunt d'altres obres de moment més populars, més conegudes. I el record del gran músic que escriví, per exemple, la *Sonata* per a piano i violí, la *Simfonia en re menor*, el *Quartet en re major* i els *Tres chorals* per a orgue (per a no citar sinó algunes de les obres cabdals de Cèsar Franck), no pot ja morir.

Ultra un gran músic, un gran artista, l'autor del *Preludi, choral i fuga* fou, d'altra banda, un home certament model, certament exemplar. Visqué ignorat, gairebé «amagat», però passà la vida purificant-se, «progressant». I es pot dir que les obres que escriví els darrers anys de la seva vida, són les més valuoses, les més riques, les més pures i «perfectes». Cèsar Franck fou un home senzill, modest, ple de bondat. Però visqué sempre, des del seu «recó», els ulls inlassablement fits en un ideal sempre més pur, més elevat.

El que diem de Cèsar Franck, ¿de quants homes, de quants artistes (no solament de la seva època, sinó de tots els temps), ho podríem dir?

A. M.

El monument a la memòria de Cèsar Franck, ofert per la Vila de París a la Vila de Lieja, que és on nasqué el gran compositor.

(*Fot. Roseman*)

La destral en el tronc

Original de Salvador Gotta

— «Bicerin»? Va de seguida.

Tots dos cambrers anaven lleugerament d'una taula a l'altra, sortien de la sala i tornaven de nou amb les safates carregades de tasses i cistellets curulls de panets i pastes. De tant en tant un d'ells passava amb tres recipients de coure fumejant, que deixava a la taula de qualque parroquià; ficava el cullerot als tres recipients, mesurant una mica de cafè, una mica de llet i altra mica de xacolata a la tassa, i el «bicerin» era servit.

A Torino, a les set del dematí, en el mes de novembre, quan al carrer la boira densa i freda embolcalla totes les coses amb un gris color indistint; aquells homes matiners que viuen a dispesa i volten per comprar el diari, segons antiga habitud, al quiosc acostumat; qualque professora sense família; qualque empleat solter, i les revenedores que van a llurs llocs del bancs de la Porta Palau o de les botilleries instal·lades entre els pilars dels pòrtics, entren al cafè, a un dels mil cafetins de segon, terç i quart ordre, on la major part de les cadires, a l'hora aquella, encara són amuntegades sobre les taules de marbre esquerdat i on s'hi troba un llum alegre que conforta l'ànima.

A un d'aquests cafetins, prop l'estació de Porta Susa, havia entrat la senyora Vietti, amb el seu fill Marius, minyó de quinze o setze anys. La senyora anava tota vestida de negre, amb un petit capell negre també i despelussat, d'allò més passat de moda; duia a la mà un maletí de viatge. El minyó era alt i magre, de posat malaltís i mig liró, diríem.

Venien d'Andrate, petita vila de l'alt Canavese; d'allí havien baixat a Ivrea, on feren nit a casa d'uns parents, per a pendre el primer tren del següent matí. Eren la dona i el fill del metge titular d'aquella vila. La senyora acompanyava el noi a casa d'un doctor especialista, car Marius, d'ençà d'uns mesos, emmagria, es descolorava i perdia forces sense tos ni dolor, sense que el seu pare sabés tampoc el per què.

— «Bicerin»? Dos? Va de seguida.

Marius mai no havia vist Torino, i del viatge se n'havia fet una festa, de primer, demanant descripcions dels carrers principals, les places i els monuments, al seu pare. Però ara, després del viatge de bon dematí en un vagó de tercera, amb fred encara i amb la fosquedat de la boira, havia tingut una sensació de por.

El cambrer portà les tasses i mesurà els líquids fumejants. I la senyora li preguntà:

— Per anar a la Plaça Castello, com m'ho faré?

El cambrer donà sollícitament la indicació.

— Haig d'anar al número 10, a casa el meu fill, l'advocat Vietti, sap?, el director de la «Esperia Film».

Marius, avergonyit, es mossegà el llavi, donant a sa mare un cop de colze.—¿Què podia importar-li al cambrer tot allò?— li diu després, en sortir, tot passant el carrer Cernaia. I la mare calla per no irritar-lo.

— Ja, ja ho sabia, ja!—fa el noi, ploricant.— Ja sabia que tot just que arribéssim a Torino voldries anar-hi allí! Doncs jo no, que no hi aniré! A més a més el papà em va recomanar de no anar-hi a casa del que es dóna vergonya de nosaltres.

— Calma, calma. Ho farem com voldràs, sents? com tu voldràs. Tens fred? Puja't l'emboç de la capa, apa, sigues bo!

La boira, encara densa i humida, entumia els membres amb un fred agut. La senyora Vietti i el seu fill caminaven de

pressa pel llarg carrer, sens veure res a pocs passos d'ells, arrambant-se al mur de les cases quan oïen que passava la fosca massa d'un tramvia traquetejant. Augmentaven els distints sorolls de la gran ciutat que deixondeix al nou dia: la remor dels cotxes rodant sobre l'empedrat, les bocines dels autos, veus de converses fortes, passos precipitats... gent freturosa, grups d'estudiants joiosos que, en creuar-se, feien sentir una paraula, una rialla. Després, la boira tornava a deixar-ho tot indistint.

— Anem a casa el doctor, de primer.

La senyora tregué del seu maletí un llibret d'indicacions i adreces; pregunta a un vianant, a un guàrdia; una dona de poble els féu girar una cantonada, els acompanyà per un carrer silenciós i els féu girar altra vegada. Marius seguia darrera, mut, embolicat en la seva capa, amb la temença de la seva malatia, amb un enyor ja de la seva casa i del seu pare, que li apretava el cor, amb la sensació d'anar-hi perdut, amb el pressentiment d'una més gran malastrugança, que li omplia els ulls de llàgrimes.

— Heu's ací el número 28. Truqui al segon pis.

— Gràcies, moltes gràcies.

Era aviat, massa aviat; el doctor no rebia fins a les nou tocades. Calia esperar o tornar. I esperaren en una sala llarga, profunda, amb pesats cortinatges, grossos quadres i miralls daurats. I res no es deien l'un i l'altre intimidats per l'ànsia i la temença.

Mig hora després la campaneta de la porta començà a picar sovint, i altres persones entraren: dues dames elegants, un jove alt i pallídissim, una vella. Cada un seia calladament, esguardant entorn. I, amb l'intens silenci de la casa, s'oïa de tant en tant la remor dels tramvies corrent pel carrer llunyà i, de vegades, el soroll d'un cotxe que venia, passava sota les finestres i desapareixia.

— Senyora, vol fer el favor, si li plau?

La mateixa cambrera que havia obert la porta aixecà un cortinatge, convidant-la a passar a un saló immediat.

— Nosaltres hem vingut primer! — murmurà Marius a la seva mare.

— Tinguis paciència. — Respongué aquesta, replegant en una mà el seu rosari.

Els que esperaven, tots, excepte la vella, eren clients que «tenien hora», i era per ço la precedència. Seguí altra espera més llarga, i, darrerament, la cambrera anuncià a Marius i la seva mare que podien passar.

I el cèlebre doctor especialista reconegué al minyó, fent-lo estendre sobre una tauleta, despullant-li el magre pit, que colpejà amb un martellet d'argent, escoltant la fosca veu i el batre descompost de les vísceres malaltes, restant silenciós, amb les celles juntes, impassible a l'espectable de la mare, que l'esguardava pàllida, i del fill, que girava en el buit els blaus ulls, el pols del qual tremava esmaperdut.

Després... després digué, redreçant-se: «—Una desorientació general de quasi bé totes les funcions internes, producte especialment de l'avençada atonia ventricular; el sistema nerviós enfeblit; la neurastènia pròxima. Els budells? Semblaven sans els intestins i el cor també ho semblava. Però els pulmons... Perill? Quí pot dir-ho? El perill, al punt d'obir d'un metge, més aviat està en els descuits de la família. El jove necessita una curació seriosa i ràpida. On vivia? A la muntanya? Quina pega! Res d'això. En aquest cas no podia escriure ni una ratlla sisquera de la recepta. Tan sols podia donar un consell: que el noi vingués tot seguit a la seva clínica, que romangués quinze dies, un mes... i després veuríem. Preu de la pensió? Quinze pessetes diàries.»

Seguien els tramvies rodant pels carrers. Ara la boira era esfumada i el sol queia sobre les cases embolcallant la gent. I a tot arreu persones, persones, persones caminant en totes les direccions, com formigues prop d'un formiguer, freturoses, indiferents, impacients. I entre aquella cridòria de la vida escalfada pel pàllid sol automnal, per aquells carrers interminables de lluents aparadors, la mare, amb el seu fill, que res no deia, que no es queixava, que mirava fixo al seu davant sens veure les coses, caminava també a l'atzar, deixant-se empènyer pels que passaven precipitadament, per aquells als quals el treball o l'ambició, o la gana, o una necessitat o un desig de benestar terré, els atreia, els atropellava...

* * *

Es feu migdia; ho anunciaven veus de campanes voltejant, en qui sap quin campanar, perdut entre les innombrables teulades; veus que sobresortien de la cridòria dels carrers; veus greus i tristes, ben diferents d'aquelles de les campanes d'Andrate.

Tot caminant així a l'atzar, la mare pensà amb el fill advocat com un àncora de salvació. Ell tenia casa a Torino, coneixia moltes persones, podria ajudar-hi molt, aconsellar-la i, més que tot, aconhortarla. Però no gosava dir a Marius: «Anem-hi a casa d'en Felip», perquè en Felip...

Felip era un xicot «estrany» (sens més

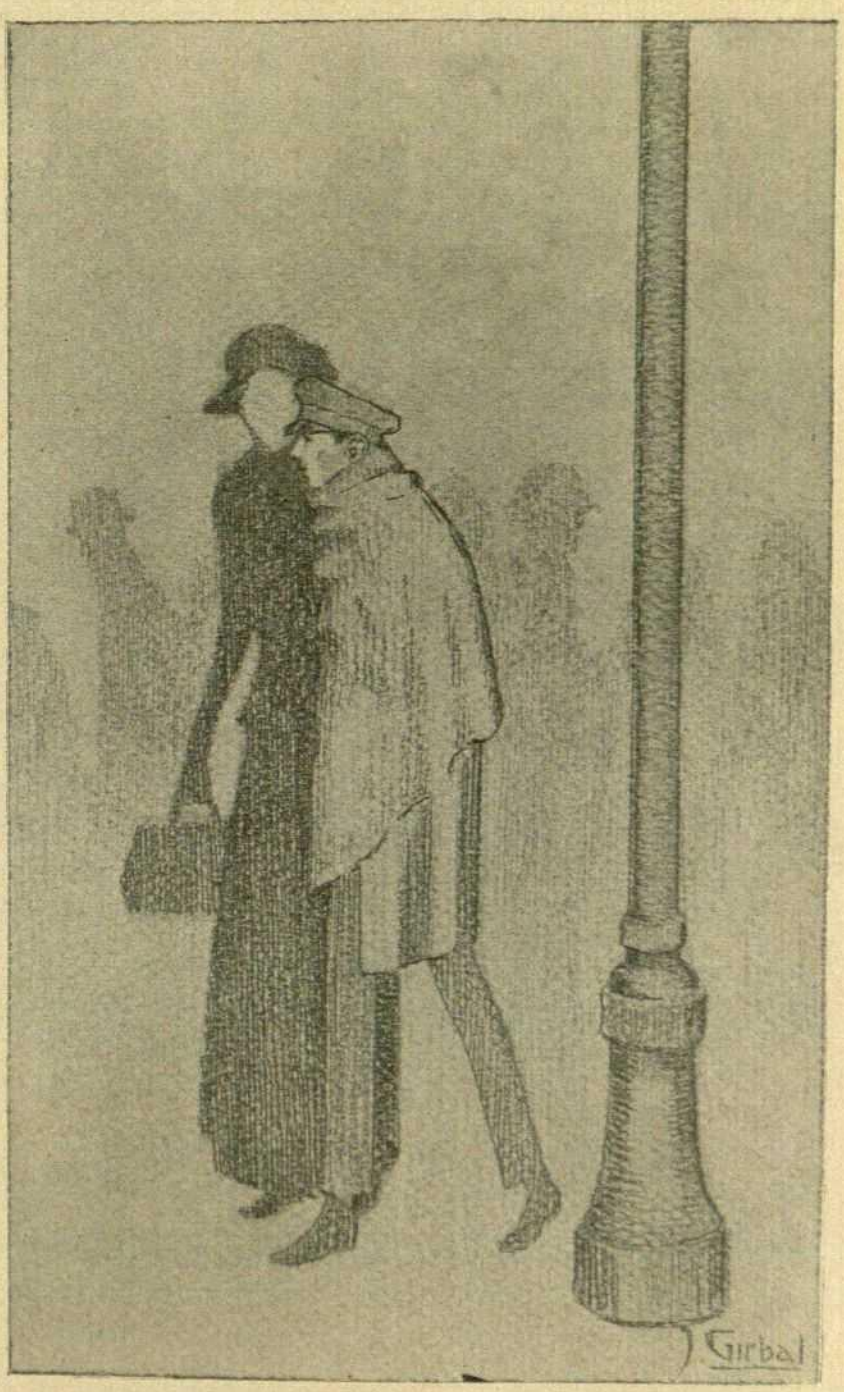

La senyora Vietti i el seu fill caminaven de pressa pel llarg carrer, sense veure res a pocs passos d'ells...
(Pàg. 17)

severitat el jutjava la mare), un xicot que havia pujat independent, formant-se tot sol, al qual varen enviar a un collegi als dotze anys i des d'aleshores no havia tornat al poblet sinó dues vegades: en terminar els estudis del collegi i en assolir la llicenciatura; que havia fet esmerçar molts diners als pares, es comprèn, sobretot al principi, però que després havia sapigut fer-se una posició decorosa i lucrativa i havia trobat una esposa riqíssima i hermosa també, segons deien. El matrimoni mai no es deixà veure a Andrate; però es comprèn... un indret tan muntanyós per a uns peus tan petits de senyoreta acostumada a la ciutat... un indret de cases brutes, per a ella, acostumada al palau de la Plaça Castello...

En el fons—i malgrat el que rondinés el seu marit—la senyora Vietti reixia en compendre (el qual no volia dir que ho aprovés ni que en fos contenta) que al cap d'un any de matrimoni Felip no els hagués presentat encara la seva muller. Però el seu marit, en parlar-li del fill absent, aixecava altivament el cap gris i deia amb to de forta rancúnia: «Ingrat!» I aquest mot aspre era com una llançada al cor de la mare, la qual no gosava defensar a en Felip, expressant amb sospirs la seva dolor.

Ara, Marius, tan rancuniós com el pare, aconsellat del pare mateix, no volia acostar-se al palau de la Plaça Castello. ¿Per què ésser rancuniós amb un fill, amb un germà? La mare no ho comprenia. I s'atreví a insistir, i Marius, devingut un autòmata després de la resposta del metge, es deixà menar al palau de la Plaça Castello.

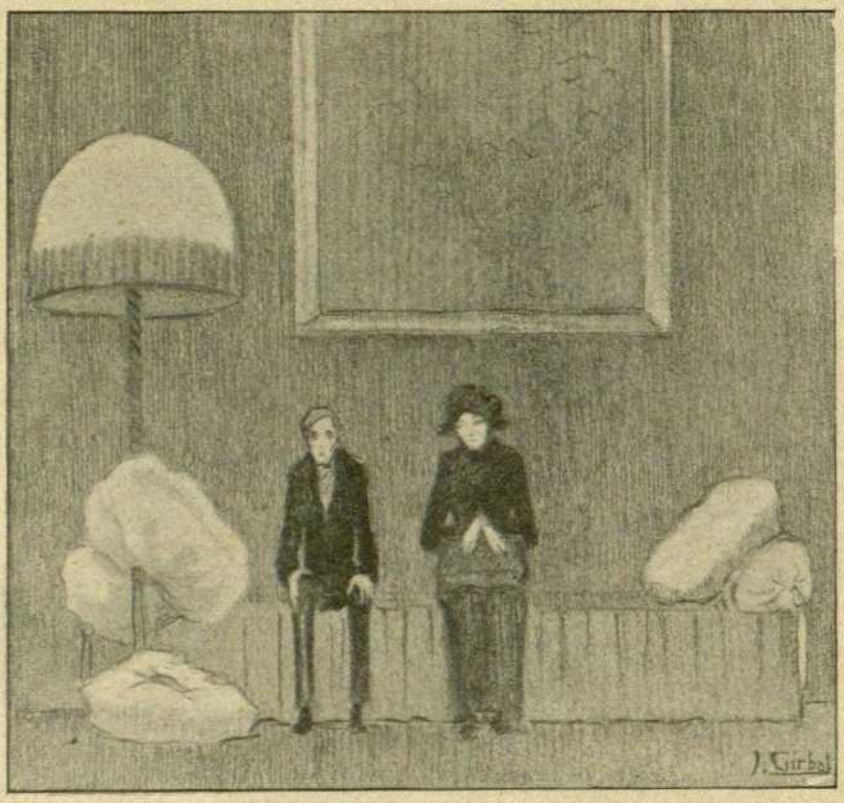

... hagueren d'esperar en un saló en penombra, oint passes i veus a la cambra propera...

Un cop, però, que hi arribaren i foren rebuts per una cambrera impassible, la qual els esguardà de cap a peus abans de deixar-los passar i féu un gest d'estranyesa despectiva en dir-li qui eren; un cop passaren per magnífiques sales silencioses i hagueren d'esperar en un saló en penombra, oint passes i veus a la cambra propera, llavors la mare començà de témer una mica, no pas per ella, sinó per Marius, que de la visita pugués

vindre una humiliació, que Marius la referís al pare en ésser a casa, i que aquest aixequés el cap gris altivament per dir amb to de forta rancúnia aquell mot esfereïdor: «Ingrat, ingrat!»...

Vingué en Felip, finalment; alt, bru, elegant. Somrigué i allargà les mans a la seva mare.

—Quina sorpresa, quina sorpresa! Tant de gust!... A Torino? Molt bé, molt bé, una sorpresa molt agradosa!... Com? Marius, malalt? Oh, Déu meu! Res de perill, oi?... Què? Quin doctor? Ah, si, un especialista, és a dir, un xerraire... Deixar Marius a la clínica? Fer gastar al pare quinze pessetes diàries? De cap manera! Mai no s'han de crure les exageracions dels especialistes. Jo el tindria a Marius aqui amb mi, de bona gana, però... és el cas que no tinc lloc... Ahir va arribar l'oncle de la meva dona, el senador D'Arcole, amb tota la seva família, i romandran un mes a Torino. Ara la meva dona ha sortit en auto amb ells... Creieu-me: tòrneu a Andrate. Si no hi ha com la muntanya per a curar les malalties!... Molt content de veure'ls, oi? Doneu molts records al pare... Aviat us vindré a veure; si, la setmana entrant, a bon segur. Estigueu tranquils, oi? A reveure...

* * *

En efecte, va anar a Andrate. Fou el veritable motiu del seu viatge cercar una fondalada de roques, escaient per a una escena cinematogràfica; però a la seva mare, que el rebé a la porta dubtant que fos certa tanta joia, va dir-li que era anat exclusivament per veure a Marius i als pares.

Aquell matí, Marius, encara no reposat del cansament del seu viatge a Torino, restava al llit. Felip va entrar-hi, repetint moltes paraules afectuoses. Semblava commòs de trobar-se de nou entre els antics mobles de sa casa; anava regirant-ho tot, amb la vivor i la tafaneria d'un infant. D'un armari va treure un pot de confitura, obrint-lo per menjar—poca cosa, sols tastar-la amb la punta del ganivet.—Pujà al piset de dalt, per tornar a veure la seva cambra, el seu llit, per tornar a veure la seva antiga tauleta...

En un cert moment es tregué de la butxaca la cartera i posà a les mans de la mare un bitllet de cent lires.

—Cent lires! Cent lires! Oh, Felip meu!...

—No val la pena. No acostumo a viatjar amb gaires quartos.

La pobra dona no creia els seus propis ulls. Plorant abraçà el fill una, dues, tres vegades, pensant: «Ja deia jo, ja deia que era bo el meu Felip! El Senyor m'ha fet la mercè de dur-me'l ací!»

I quan Felip tornà al costat de Marius, no podent contenir per més estona la seva joia, anà corrents a l'estanc per a dir que tenia a casa el seu fill. Va dir-ho a l'estanquera, la dona més xerraire del poble, per tal que aquesta fes córrer la notícia de casa en casa.

En retornar, prop del pont trobà el seu marit i li digué de primer:

—Tingues compte de no fer-li cap menyspreu!

El marit res no sabia, i hagué de demanar-li:

—A qui? Què vols dir?

—Ha vingut! Ha vingut, saps? En Felip!

El metge s'aturà en sec, com si li haguéssin donat un cop de puny al pit.

—Eh?

De seguida es retén i roman escoltant a la seva dona, que parlava exitada per la joia. Ell no digué res.

—Mira, cent lires que m'ha donat. De la seva espontània voluntat, saps?

Entraren a casa, ella quasi bé corrents; ell, una mica encorvat. La dona féu un crit: «El pare! És ací el pare!»

El pare anà cap a la cuina, com de costum feia. Deixà el bastó, la capa i el capell, i començà a rentar-se les mans amb calma, abocant el gros canti de terra cuita, com cada dia acostumava en tornar de visitar els seus malalts. I Felip, que acudí lleuger, va veure'l així després de tants d'anys, encorvat davant el canti, amb els cabells més grisos, el posat de més fatiga i la pell més arrugada; però el ulls aguts, més profunds, de més fort esguard.

—No puc tocar-te. Tinc les mans mullades.

Felip va abraçar-lo amb molt d'èmfasi. I el pare es deixà besar les galtes, sense moure els seus llavis. Sols deia, com si enraonés amb si mateix:

—Està bé, està bé!...

Tot seguit anà a veure a Marius; li tocà el front, li prengué el pols, s'inclinà vers ell, i la mare, una mica intimidada per l'excessiva calma del marit, i Felip, que havia empallidit un xic, varen sentir quan els caps del pare i del malalt estigueren junts, que el vell murmurava unes paraules.

Després el metge es redreçà i va preguntar:

—Tu menges ací, Felip.

—Si, papà. Tot el dia vull dedicar-lo a vosaltres. És una sort que...

—Està bé, està bé. Ho sento. Jo dino a casa del senyor rector.

—Com? —exclamà la dona—. Precisament avui? No hi vagis!... Envia-li a dir...

—Impossible. Hem de tractar de la titular de Nomaglio. He donat paraula.

Seguí un llarg silenci, per a trencar la

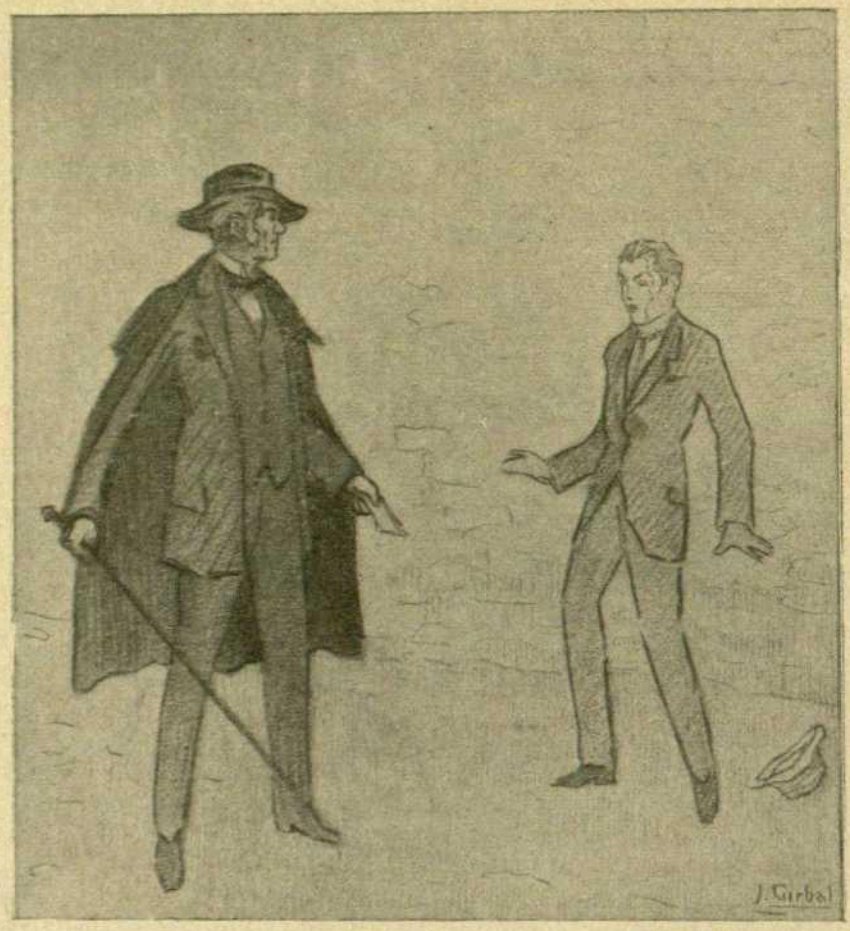

El vell aixecà el seu bastó, amb l'instintiu gest dels homes ferrenys.

violència del qual cada un deia paraules curtes i vanes, no gosant a dir-ne d'altres més sinceres.

Poc més tard el doctor reprengué el seu bastó, la seva capa i el seu barret; sortí a l'hort per veure les seves peres d'hivern, grosses i llargues. I d'allí estant cridà:

— Felip! Vina a veure quantes!

Felip hi anà.

— Oh, quantes! Són formosíssimes!

— Fixa't aquest arbre, com és curull!

El pare creuà l'hort anant a sortir per l'altra porta que menava a un carreronet d'esquena a la casa, i caminà vers l'abadia. Felip anava seguint-lo. Cap finestra de la casa donava a aquella part.

— Et veuré encara, papà? Tornaràs aviat?

— No ho sé pas — i després d'una breu vacillació digué de sobte. — Espera.

Es descordà l'americana i es tregué la cartera. Les seves mans tremolaven.

— Té. Cent lires. Pren. Vui que les prenguis. Apa!

— Papà! — exclàmà en Felip, fent un salt enrera, amb els ulls desencaixats, amb gest de boig —. Papà! Què fas?

El vell aixecà el seu bastó, amb l'instintiu gest dels homes ferrenys.

— Mut! Si fas que et senti ta mare... pobre de tu! (el seu semblant expressava una furor immensa. Feia por) I si li dius una sola paraula de ço, si li desfàs la ilusió... a ella que encara creu en tu... t'obro el cap, com hi ha Déu!

El fill prengué el bitllet, sanglotant sense llàgrimes, amb convulsions que l'extremien de cap a peus. Amb les dues mans s'ocultava la cara.

El pare caminà cap a l'abadia.

J. M. MUSTIELES, trad.

(Il·lustracions de J. Girbal)

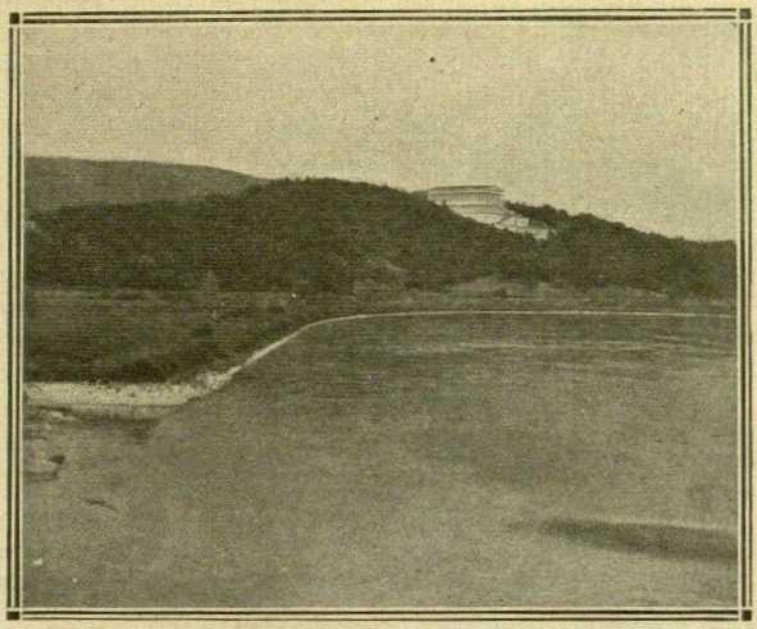

RATISBONA. — Vista de la Walhalla

Impressions de viatge

El patriotisme dels alemanys

En el darrer viatge per Alemanya ens proposàrem veure quelcom ben alemany, que fos el reflex fidel de l'ànima germànica, que sens eufemismes de cap mena ens digués ben clarament llur caràcter en quant fa referència a l'enlairament dels seus homes il·lustres i a la glorificació de les gestes dels mateixos.

Perquè un dels caires més interessants del caràcter alemany, conseqüència sens dubte de llur educació cívica, és l'interès fondament arrelat per tot quan signifiqui prosperitat, millorament, grandesa del país; de tal faisó demostrat, que hom admira la raça alemanya quan, recorrent llurs terres, arreu troba manifestacions que exterioritzen el desig de perpetuar els homes i coses més o menys perpetuables, aixecant monuments sumptuosos com el Niederwald Deukmal, a Rüdesheim; el Herrmanns Deukmal, en la muntanya de Teutberg; les nombroses Torres de Bismark, escampades pels diferents Estats federats, aixecades en lloança de la unitat alemanya; la Rhumeshalle o Palau de la Glòria, a Berlin; la Walhalla, en la Baviera, cenobi de grandesa i majestat on hi ha el bust en marbre del guerrer i del físic, del

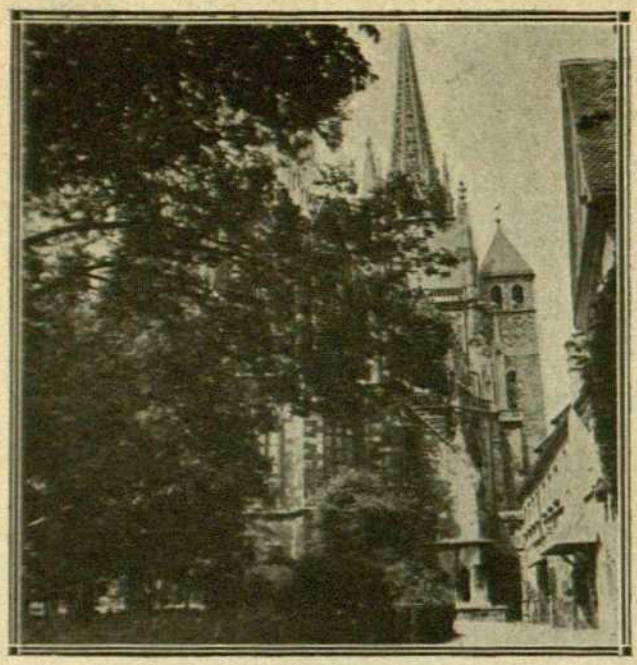

Absis de la catedral de Ratisbona

Ratisbona, ciutat de 60 mil habitants, és d'aspecte modest i senyorívol a l'ensems, car els antics carrers i places conserven el segell medieval i son modern aixampli s'estén per amples vies i bells jardins, destacant-se per damunt de tot dues alteroses torres còniques, elegants i lleugeres, i tan altes, que les punxes pareix foradin el cel. Elles ens fan de guia per tal de cercar la catedral, que trobem a la fi de llarg carrer de l'Aixampli, sorprenent-nos per llur grandesa la rica façana gòtica i la bella porta de la mateixa, que és força original per tancar-la elegant porxo triangular ricament esculturat. D'eixa façana s'aixequen les dues torres calades de 100 metres d'alt, que ajuden a l'embelliment i har-

pintor i del músic, del polític i de l'escultor, del poeta i del químic, agermanats eternament per la ferma voluntat del patriotisme alemany. Precisament aquest és el palau que ens proposàvem visitar.

L'itinerari que seguírem ens portà a Ratisbona, des d'on visitàrem la Walhalla, que s'escau a deu quilòmetres. Aprofitant el matí, donàrem un cop d'ull a Ratisbona, que prou s'ho mereix, car malgrat son caràcter industrial, conserva curosament rics monuments dignes d'admirar-se. En temps dels romans fou coneguda amb el nom de Requia Castra i avui els alemanys l'anomenen Regensburg per ésser situada al marge del riu Regen, en l'aiguabarreig amb el Danubi.

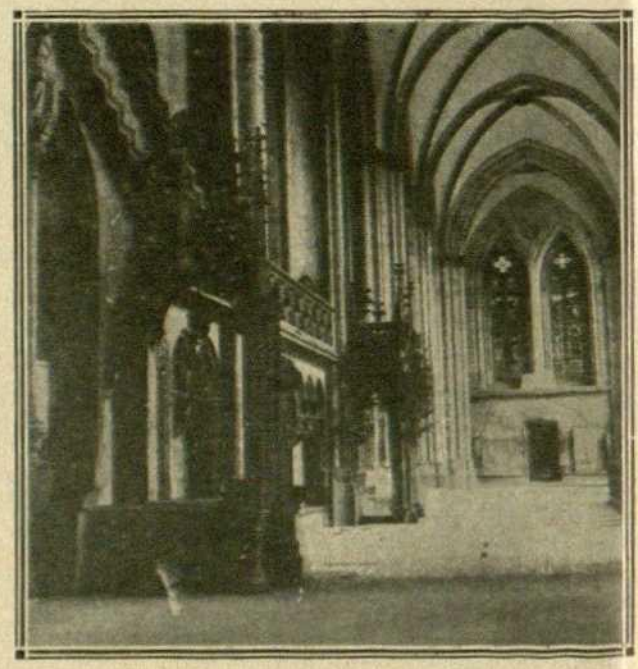

Ala dreta de la catedral, amb el pou que actualment serveix de Baptisteri

monitzen el conjunt. En l'interior, també d'estil gòtic, a tres naus, s'hi admiren preuats tresors escultòrics, els altars laterals de forma força original i una antiga barana de pou amb pont i currioler, que avui serveix per pila baptismal.

Seguint pels carrers de Ratisbona, a pocs passos ens trobem enfront la Casa de l'Ajuntament, pintoresca construcció irregular, de façana gòtica, que en son interior hi resta la bella sala de l'Imperi i dels electors. Una dona ja madura, que jugueteja constantment amb proveït feix de claus, ens guia per corredors estrets, obrint forrellats d'antigues portes, mostrant-nos tapissos més o menys antics i portant-nos, per fi, davant les maquetes fetes de guix dels nous edificis que s'han aixecat a la ciutat. A voltes els alemanys es fan pesats prodigant les peces de Museu; tot ho consideren interessant, i amb bona fe i solemnitat vos conten la història d'eixes maquetes de guix, quins moderns edificis hom pot contemplar en llurs proporcions naturals.

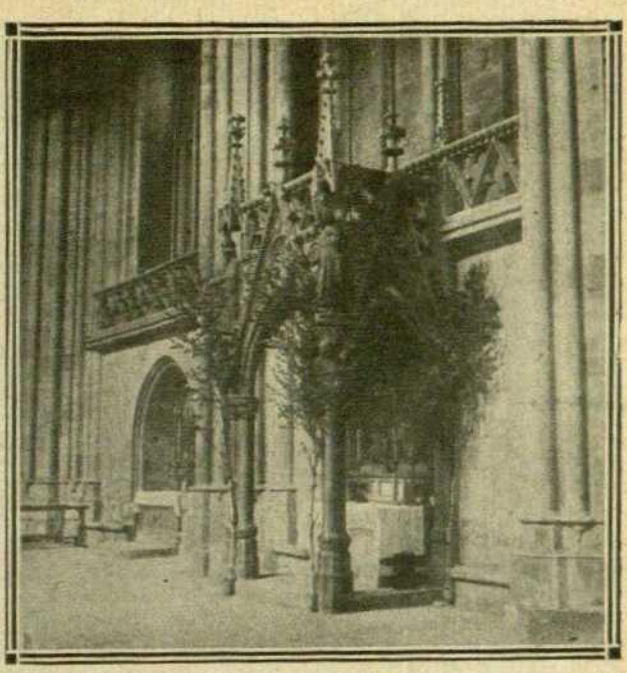

Un dels altars laterals de la catedral de Ratisbona

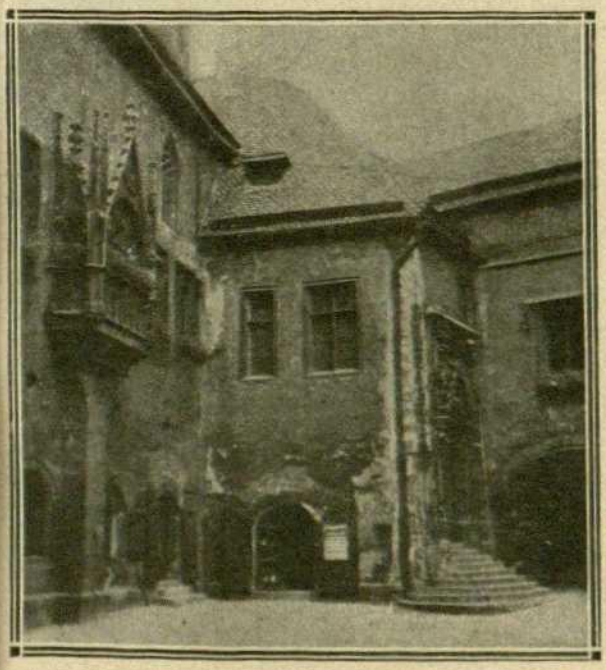

Façana de l'antiga Casa de la Ciutat

Separats bon xic del centre de la població, ens impressiona fortament una bella i encantadora porta romànica finament esculturada en figures d'homes i animals, que és l'entrada a l'església de Sant Jaume, l'interior de la qual és un formós exemplar de basílica romana a columnes de la segona meitat del XIIè segle.

Hem seguit la ciutat fruint unes hores la contemplació dels interessants monuments que ai-

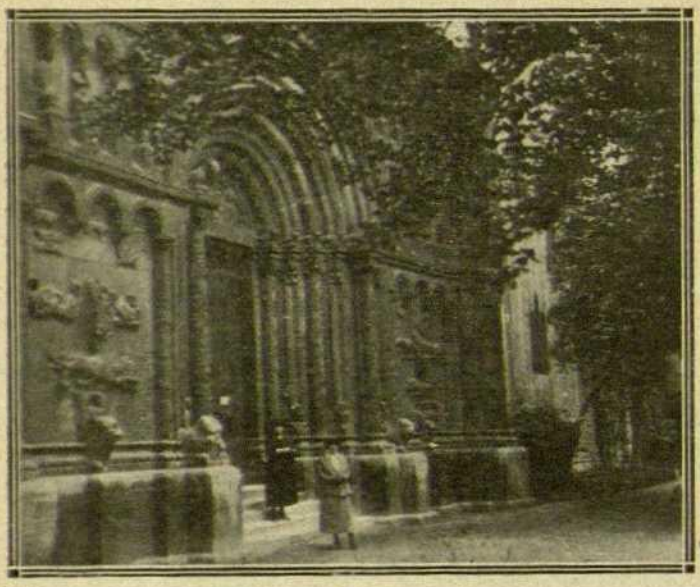

Bell portal romànic de l'església de Sant Jaume, a Ratisbona

fants, curtits per les inclemències del temps, seran els homes de la nova generació germànica, disposats a reivindicar la avui empobrida per les privacions forçades d'una guerra sens parió.

Agradosament hem passat el matí, tot esperant l'auto que per molts marcs i poques pessetes ens portaria a la Walhalla.

A les dues de la tarda emprenem el camí amb velocitat vertiginosa, ajudada per la immillorable carretera ombrejada per les copes verxecaren aquells homes forts, precursors d'un Imperi fort, avui caigut per la força d'una guerra inhumana, com totes; mes també hem admirat les ànsies de regeneració d'eixa raça caiguda, regeneració cercada en els elements de la natura. Hom veu la quitxalla corrent d'ací i d'allà a peu nu i cap descobert, sota el sol que crema i sota el fred que gela; i així van a l'escola, i així juguen i canten i passegen i saltironegen alegrament, sens que tal costum signifiqui pobresa ni deixadesa per part dels superiors, car hem vist quitxalla de totes les classes socials i dels dos sexes. Aqueixos in-

Interior de l'església de Sant Jaume
Magnífica basílica de la segona meitat del XIIa segle

dejants dels nombrosos plàtans, que afilerats a banda i banda, s'estenen en dos paral·lels enllà de nostra vista i quals soques corpulents ens fan el centinella d'honor tot el camí. L'hora és deliciosa; el sol brillant ens envia fertilitzants raigs per entre l'atmosfera diàfana saturada de perfums bosquetans, i malgrat l'espessor del fullatge, ens acarona gratament el rostre fuetejat pel molest vent de la velocitat, donant escalf encoratjador a nostre ésser i fent-nos més grata l'excursió.

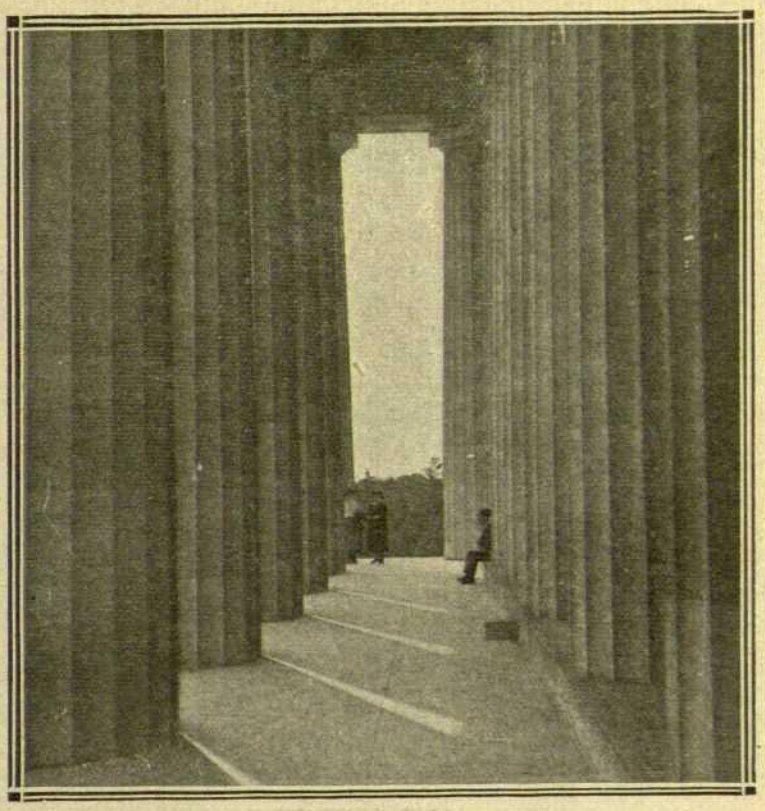

Detall de la columnata d'entrada de la grandiosa nau de la Walhalla

Per entre el reixat de troncs que la velocitat que portem difuma, contemplem planures sembrades, minuscles poblets i el zig-zag d'un riu caudalós, i més lluny s'obira una taca blanca en la frondositat negrosa de les muntanyes veïnes, quina taca s'ageganta a mida que la velocitat de l'auto ens hi apropa.

Vista lateral de la Walhalla

A l'altra banda del riu i al cim de la muntanya, les restes de la fortalesa de Stauf, destruïda en 1634, encara s'aguanten fermes desafiant les inclemències dels temps, i a la dreta, aquella taca blanca s'ha convertit en edificació majestuosa i potent: la Walhalla s'aixeca al cim d'esbelta escalinata, en una vessant planera d'alterosa muntanya, els peus de la qual banya suau-

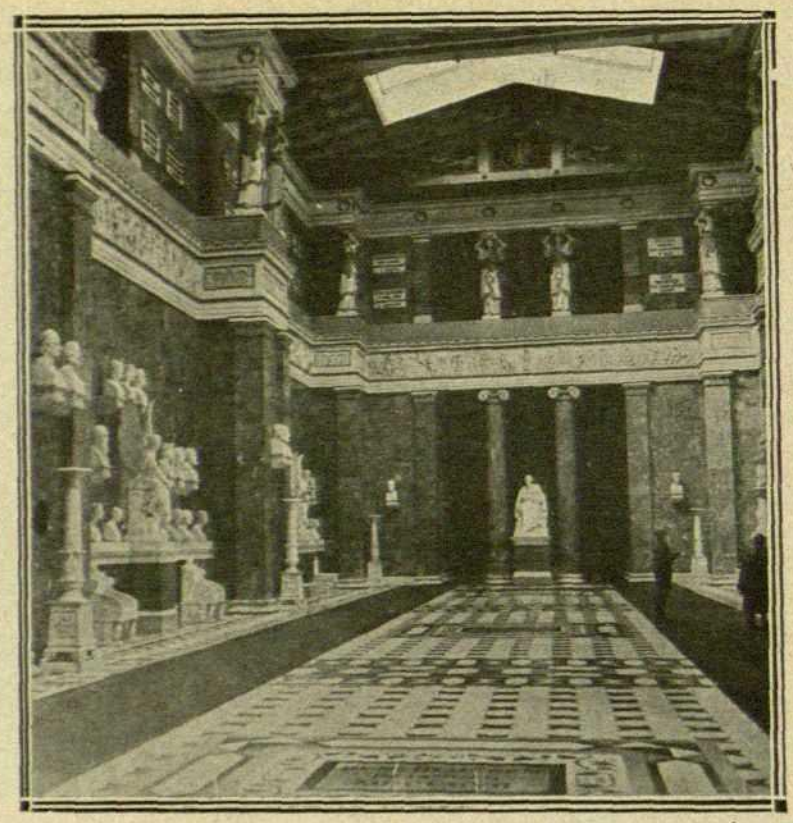

Vista general interior de la Walhalla

ment el caudalós Danubi. Passem aquest ample riu pel formós pont de ferro i el poble de Stauf, i seguint la carretera que ens puja al port, devallem a l'altra banda de la muntanya, on ens deixa l'auto.

Per corriol ben fressat, entre pins i alzines centenàries, emprenem la pujada, i a l'arribar al cim, després de mitja hora llarga d'esbufegar, nostra mirada s'estén a cel obert, impressionada per la blancor d'un edifici formós, alçat cofoi damunt la catifa de verdor perpètua i guardat pels propers arbres centenaris de les regions més altes. Ací hi reposa la Walhalla; el temple d'honor de la raça alemanya, l'arca guardadora de la virilitat germànica, superba construcció en marbre blanc sense pulir, d'estil dòric, amb les proporcions i forma del Partenon d'Atenes, que manà aixecar Lluis I, en 1830, per a perpetuar la memòria dels fills il·lustres de la raça.

El lloc és deliciós i ben escollit; lloc de repòs, de veneració, que la serenor del Cel el besa a totes hores; lloc privilegiat on el peregri s'hi satura de patriotisme simbolitzat pels bells grups escultòrics que adornen els fronts de les portes anterior i posterior, representant en la primera l'Alemanya recobrant la llibertat a Leipzig, i en la segona, la victòria d'Armènius sobre Varus. Des de tal mirador i sota la galeria que formen les 52 columnes dòriques altes de nou metres que volten l'edifici, la vista s'estén per la rica plana de Stranbuig, limitada al lluny per les sombres de les muntanyes de Bayrischer-Wald i regada per les aigües del Danubi, que, com platejada serpent, llisca a nostres

peus. La porta oberta ens convida a entrar a la Walhalla. L'interior és d'una sola nau quadrangular, de 48 metres de llarg per 14 d'ample, d'estil jònic, il·luminada per llum zenital que llampegueja joganera damunt la superfície polida dels rics marbres de tots colors que formen tota l'ornamentació de la nau, on hom admira l'ordre i severitat, on l'ànim s'hi sent fortament impressionat en front de la grandesa alemanya representada pels nombrosos busts, bellament esculturats en marbre blanc, que es destaquen ordenadament de les brillants parets com figures vivents, que presideix des del fons la majestuosa estàtua de Lluis I.

Inconscientment hom posa mà al capell per a descobrir-se; l'ambient de religiositat hi convida abastament. El lloc solitari, la suau remor dels arbres propers, la quasi imperceptible remor de l'aigua lliscant del Danubi, i, sobretot, aquelles testes marmòries de veneració i respecte, símbol de la virilitat alemanya, conviden al recolliment i a la meditació, enfortint l'imperialisme de la raça. El bon amant de l'art, En Lluis I, aixecà ací una fàbrica de patriotisme pels súbdits.

El temps ha passat ben de pressa. Emprenem el retorn pel mateix camí que pujàrem, i l'auto no ens esperava on ens havia deixat. Romanguérem llarg temps esperant-lo, fins que un bon pagès ens enterà de la costum de pujar pel corriol i baixar per la gran escalinata, on segurament ens esperaria l'auto. Donàrem la volta a la muntanya seguint la carretera, i així sigué: el xòfer ens esperava somrient. Al menys ens hagués avisat! Tanmateix de gent fresca n'hi ha arreu del món.

FRANCESC DE P. BLASI

Juny 1922.

(Fotografies de l'autor de l'article)

Part posterior de la Walhalla

Una de les darreres fotografies del dramaturg alemany

Gerard Hauptmann i de la seva muller

Gerard Hauptmann, sexagenari

Catalunya, que ha sentit tan viu interès per la coneixença de les obres de Hauptmann, el qual ha tingut i té encara a casa nostra bon nombre d'admiradors, ens serà, sens dubte, agraïda de que li fem ofrena d'alguns detalls de tan alta personalitat, aprofitant l'avinentesa de que suara s'escaigués el seu 60.è natalici.

Hauptmann, encara avui, és un llastimós orador improvisat. En canvi és un mestre indiscutible, llegint les seves obres. De moment hom tan sols repara en son front alt i bombat. Però a poc a poc va animant-se son rostre, l'expressió del qual varia seguidament, demostrant tantost tristor, com cansansi, com dolor. Hom es pregunta si Hauptmann no sabia riure, a l'ensems que es capté d'assistir a la creació espiritual del colossal edifici del pensament, tot veient com dintre d'ell tot espurneja i brolla després d'haver-ho reviscut intensament incorporant-ho a les figures dels seus poemes.

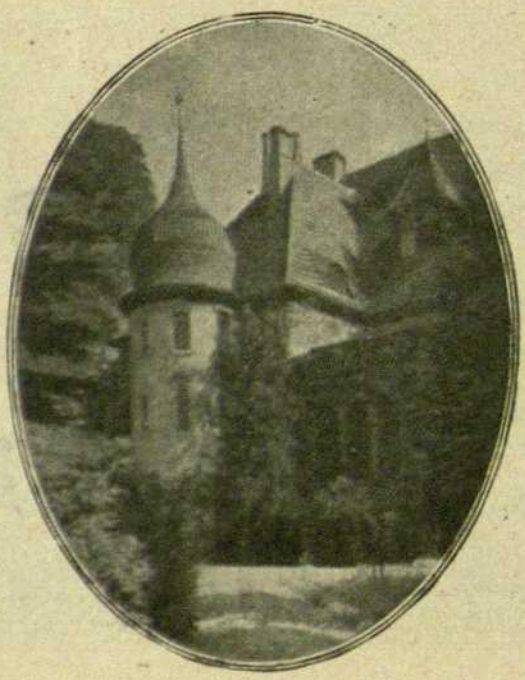

La casa d'Agnetendorf on viu Gerard Hauptmann

L'ànima del poeta vibra contínuament a l'unison de la seva lectura, i els qui encara dubtaven d'ell, els convenç Hauptmann com a rapsoda.

Hauptmann s'ha educat contínuament a si mateix i ha lluitat sens treva investigant els laberintes de l'ànima alemanya, no sols amb el fi de reconèixer-los, sinó d'a-

Escena final del quart acte de la comèdia *L'Ordinari Henschel.* L'escena passa a la taverna de Wermelskirchs. Henschel agafa a son cunyat, el negociant de cavalls Walter, qui li ha fet al·lusions sobre la infidelitat de la seva segona muller, interpelant a l'ensems a la mateixa.

liviar-los, i per això, i malgrat la seva edat avançada, no ha arribat ni a esgotar-se ni a esgotar la seva obra. I així avui, com en sos incipis, encara titubeja, experimenta, dubta i cerca, i, a mercè d'aquesta lluita interior, és naturalista, romàntic, creient o escèptic.

No sols ha tingut la sort d'ésser el cridat a aparèixer en el temps d'una silenciosa revolució espiritual, sinó que, podriem dir, ha sigut l'escullert.

Última escena del tercer acte de *Rosa Bernd.* El vell Bernd i son gendre el relligador, protegeixen a Rosa del maquinista Streckmann.

El poeta, acompanyat de

la seva esposa i de son fill

Hauptmann va ésser el que més va fer per a arrancar a la joventut del seu país dels motlles de les formes petrificades, i és considerat com el Mesies literari de la seva època, que ha complert abastament la seva missió, i ha obert en les seves creacions genials el camí per l'adveniment del teatre modern.

Hauptmann, el poeta vident, com enderrocador del banalisme sense sang, com a salvador de l'amor altruista, com a destructor de l'escenificació antiquada, s'ha fet mereixedor dins Alemanya, i àdhuc fora d'ella, de veneració i amor.

Alemanya venera amb ell la més brillant i esplèndida força productora de l'actualitat literària.

G.

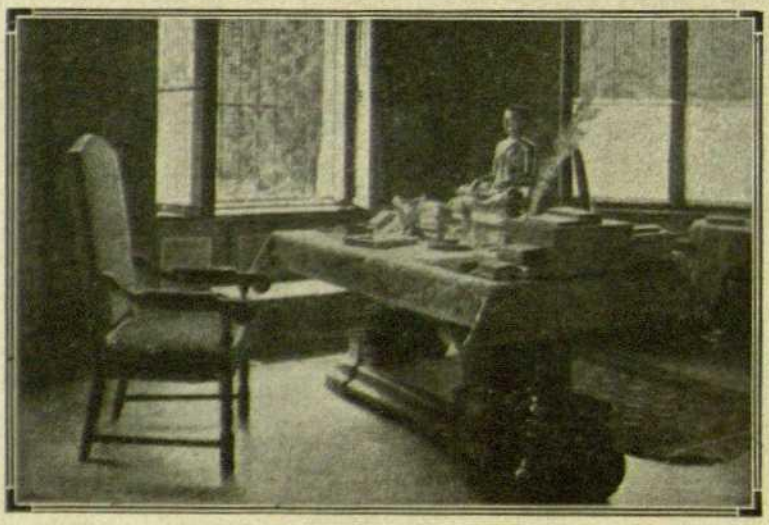

La taula escriptori del poeta

SUPLEMENT AL N.º 61
: DE D'ACÍ I D'ALLÁ :

LA GALLINA CEGA
PER GOYA

Museu del Prado
Madrid

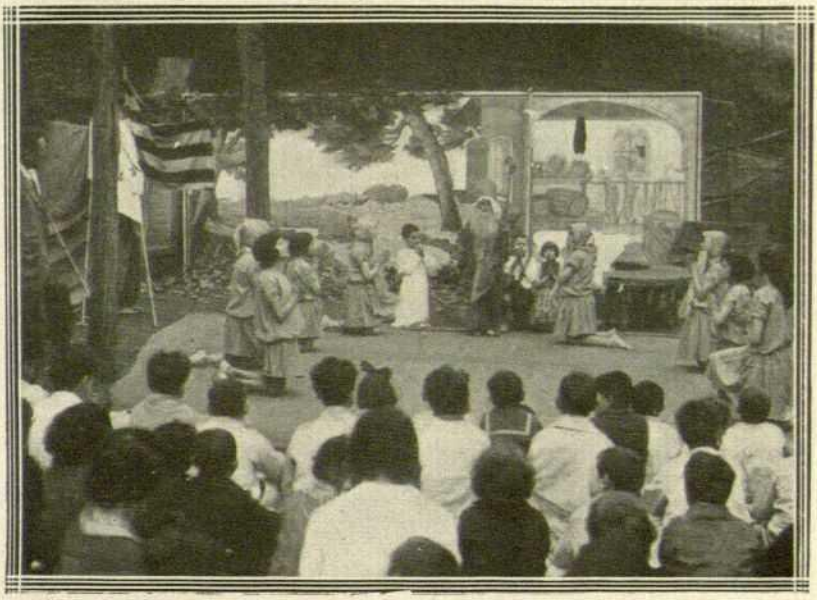

Els petits deixebles d'En Llongueras, representant en ple bosc el miracle Nadalenc de «Sant Nicolau»

La Festa de Sant Nicolau, a la Vil·la Joana

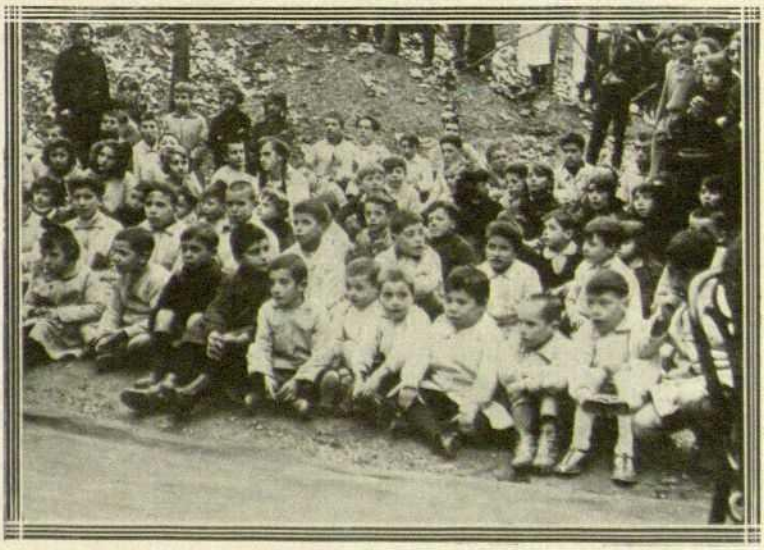

El públic, durant la representació

Els grans films del PROGRAMA AJURIA

LA PRESSA DE L'ABIM, la pel·lícola de més emoció que s'ha presentat fins avui. És una tragèdia de tots els temps en la que l'amor, l'òdi i l'ambició agiten les ànimes llençant-les a lluites frenètiques, amb una força de sentiment tal, que sembla sobreviure als convencionalismes del desenllaç, passant per damunt de la mort i del temps. Pertany al « Programa Ajuria Especial ». La interpretació, admirable, corre a càrrec d'Hobart Bosworth, Grace Darmond i Lloyd Hugues.

Dos moments de tan interessant film

Les belles creacions del Cinema

Dues escenes del famós drama d'Enric Ibsen CASA DE NINES, que l'Empresa "United Artists" acaba de filmar i que aviat es farà conèixer a la nostra ciutat.

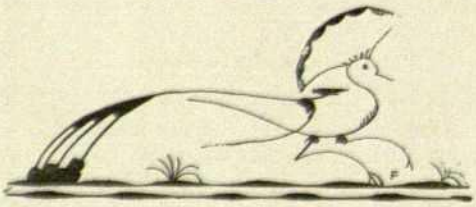

H·I·V·E·R·N

Bella fotografia del nostre distingit col·laborador

FRANZ HECTER

Les Exposicions d'Art Català a l'estranger

HEU'S aquí com Catalunya va fent el seu camí. Era antany que féu acte de presència, particularment, primer, oficialment, després, als Salons de París; era suara que va portar el seu art a Portugal, aquesta terra tan ibèrica i que, malgrat això, tan allunyada semblava de nosaltres; és ara mateix que hem pujat fins a les terres de la petita Holanda, tan diferents de les nostres.

Les obres dels artistes catalans han sigut allí molt ben rebudes, i els artistes, així com les autoritats holandeses, els han atorgat un superb i carinyós aixopluc. A Amsterdam la Societat «Arti et Amiciatiae», que va ésser la nostra hoste a l'Exposició d'Art de la darrera Primavera a Barcelona, va oferir les seves sumptuoses sales als nostres artistes sense regatejar-hi res, i les autoritats i el poble tot, representat per la cultura d'aquell país, va associar-se a la noble gentilesa dels associats d'«Arti et Amiciatiae», visitant nodridament l'Exposició i atorgant-li una bona premsa, malgrat la fama d'exigent que té la crítica amsterdamesa.

La cordialitat de la rebuda que féu Holanda a la nostra manifestació d'Art, no pot haver-hi dubte de que fou ben expontània i ben sentida; ho prova més que res el fet d'haver sigut sol·licitada la nostra Exposició en altres diferents ciutats, de quals convits, per dissort, sols va poder ésser acceptat el de la bella ciutat de Groningen, que va allotjar les obres dels nostres artistes a l'antiga casa senyorial del Príncep d'Orange, propietat avui de la Societat «Pictura».

Així com els burgmestres de Amsterdam i de Groningen, que inauguraren les Exposicions en llurs localitats, la Reina Guillemeta va voler també associar-se a la bona rebuda que ens féu el seu poble, anant des de La Haya a visitar les obres dels nostres artistes, acompanyada del Príncep de Mecklemburg i de la princeseta.

F.

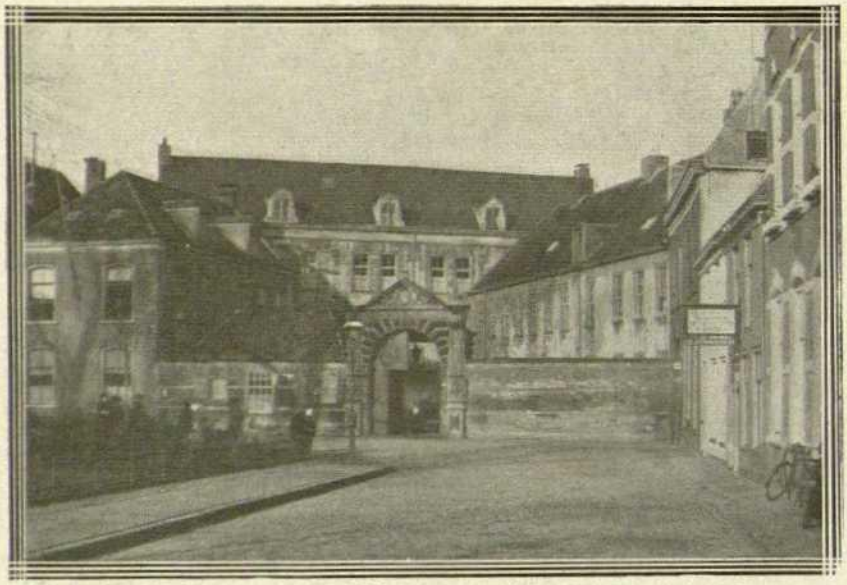

GRONINGEN. — Edifici de la Societat «Pictura», on tingué lloc l'Exposició d'Art Català (antiga casa senyorial dels princeps d'Orange)

L'Exposició d'Art Català a Holanda

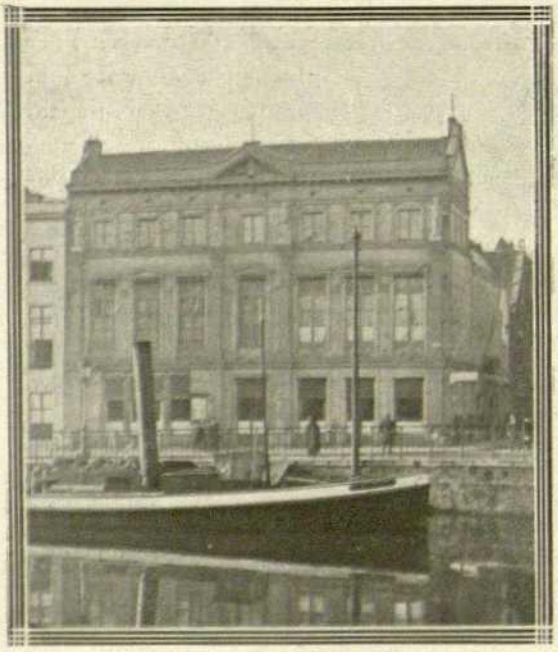

AMSTERDAM. — Edifici de la Societat «Arti et Amiciatiae», on tingué lloc la Exposició d'Art Català organitzada per la Junta Municipal d'Exposicions d'art, a Barcelona

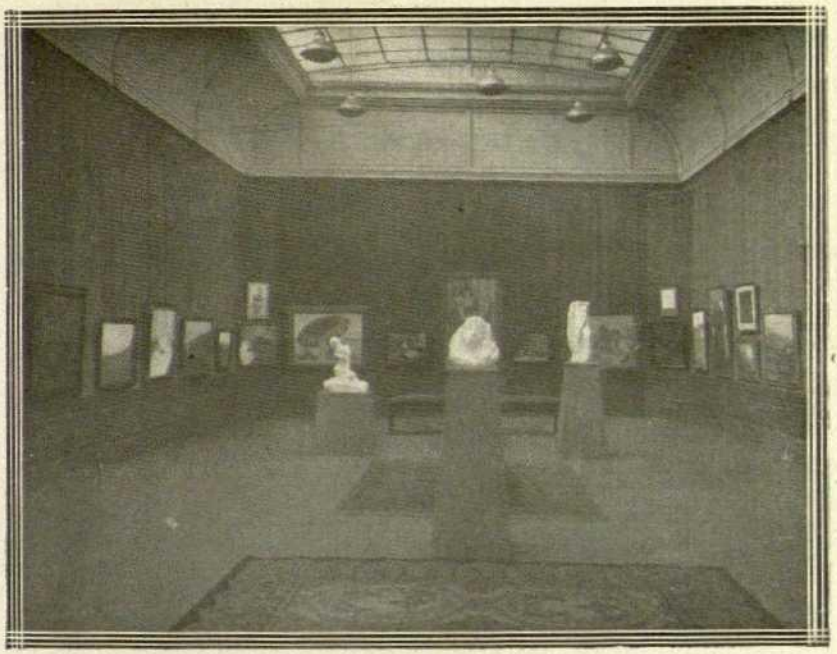

Una de les Sales de pintura i escultura en el local de la Societat «Arti et Amicitiae»

Exposició d'Art Català a Holanda

Interior de l'Exposició d'Art Català celebrada recentment a Groningen (Holanda) en la Societat «Pictura»

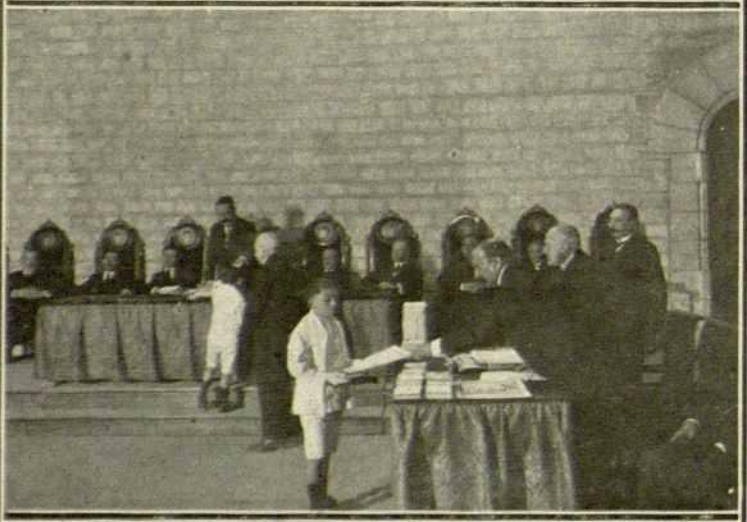

Actualitats

Mes de desembre

Inauguració del nou servei de transport de carns.

El senyor Alcalde i demés personalitats, en l'acte inaugural del magnífic servei d'autos, amb els quals es transportarà la carn d'aquí en avant.

Repartiment de premis per la S. E. B. d'Amics del País.

Els premiats per accions virtuoses, recollint llur recompensa.

La visita dels Sindicats Lliures al Governador.

Els representants dels Sindicats Lliures i el Governador, després de la lectura del document que li fou entregat.

(Fots. Sugarra)

Actualitats

Mes de desembre

L'Orfeó "Mossèn Cinto", a la Casa de Caritat.

La simpàtica institució que dirigeix el Mestre Joan Tomàs, donant un concert dedicat als asilats amb motiu de la inauguració del pessebre d'aqueixa benèfica Institució.

La processó de la Puríssima.

La processó travessant la Plaça de Sant Jaume.

La benedicció de la Bandera de l'Ateneu Autonomista del districte III

Els padrins de la Bandera i demés concorrents al solemnial acte, en sortir de l'església de Sant Jaume en acabar-se la festa.

(*Fots. Sagarra*)

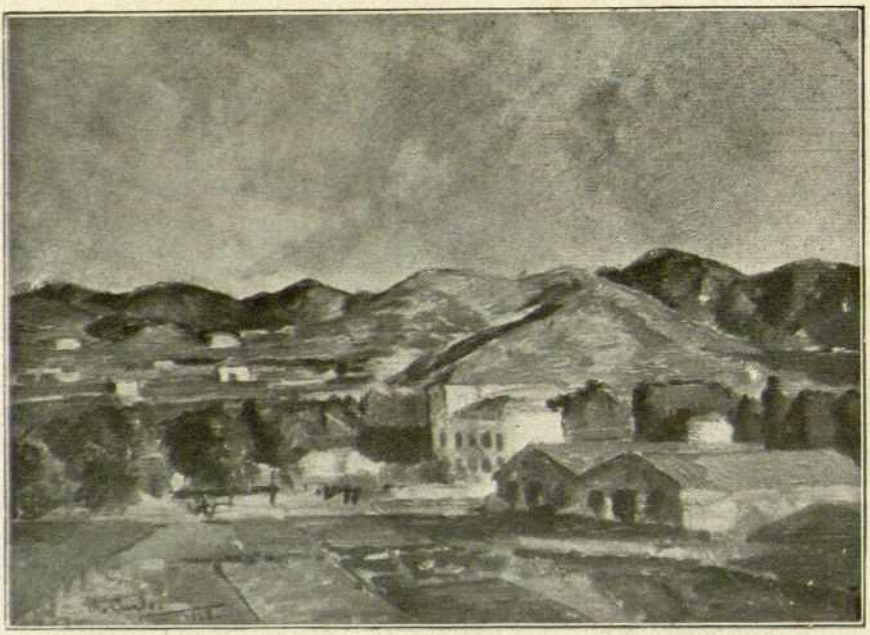

D'ART

PAISATGE
per
D. CARLES

Una de les obres que figuraven en la notable exposició celebrada darrerament per aquest artista

Imatge de la Madona del Montserrat, de fusta policromada, destinada a un Oratori particular de Terrassa

Bella obra de l'escultor Joan Matamala Flotats

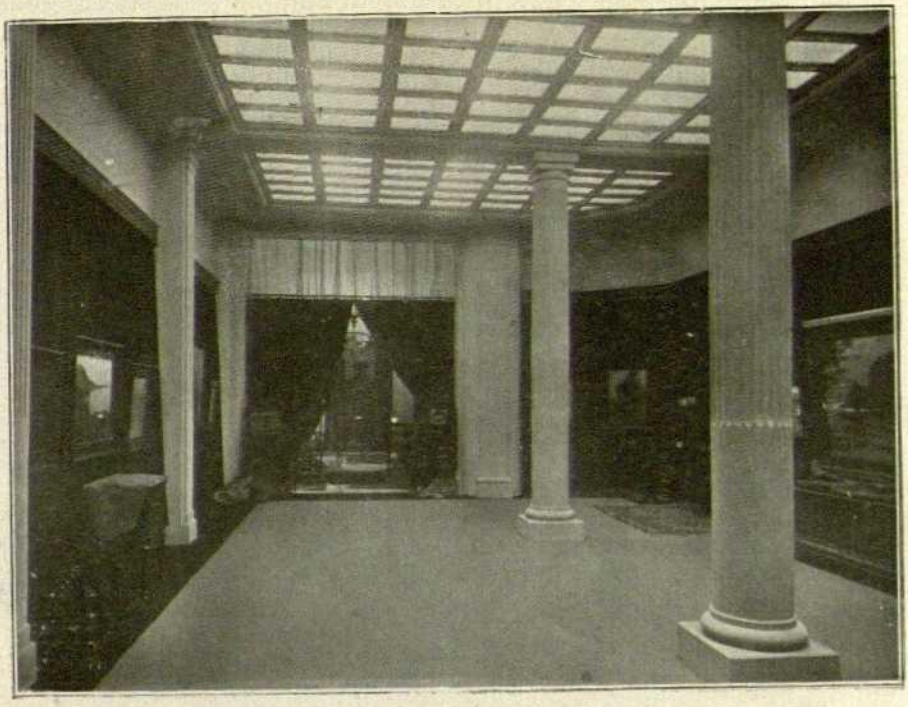

Aspecte de la bella Sala de les «Galeries d'Art Areñas»

LES GALERIES D'ART AREÑAS

Amb aquest nou i important establiment de coses d'art, en el qual hi ha una bella sala per a exposicions, compta des del mes de desembre Barcelona. L'Areñas, l'exquisit artista pintor, fotògraf i decorador, ha arranjat la sala bellament, en la qual tots els artistes hi trobaran un redós i els *gourmets* de les belles coses la satisfacció dels seus exquisits gustos.

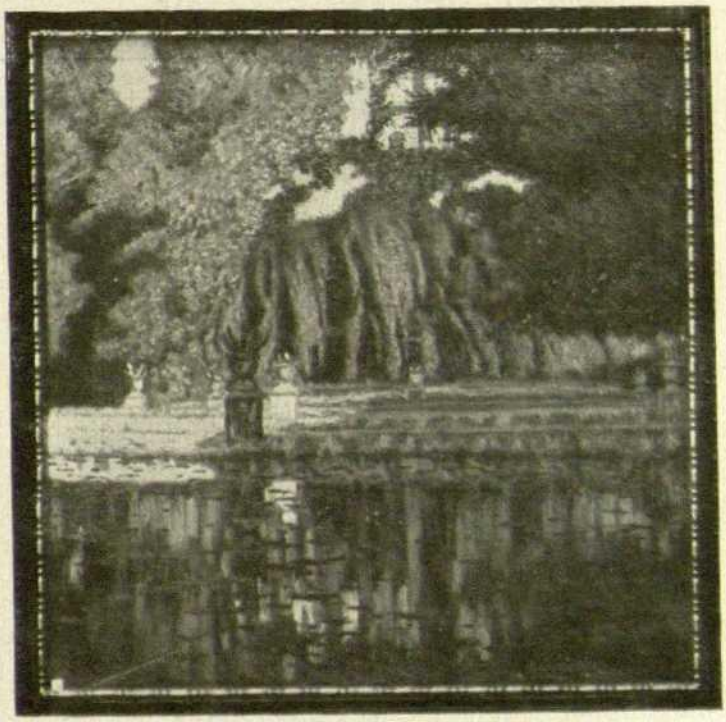

PAISATGE

Formosa obra d'En Nicolau Raurich, de la exposició, amb la qual fou inaugurada la sala d'exposicions Areñas.

La Sal· del Consell de la Mancomunitat, durant el solemnial acte

L'homenatge de la Societat de Biologia, a l'il·lustre Doctor En Ramon Turró

Festa principal fou la del primer desenari de la Societat de Biologia i amb ella l'homenatge a l'il·lustre doctor Turró, al qual s'associaren excelses mentalitats de la ciència europea, de grans savis i de famoses universitats. Una festa de les que signifiquen alguna cosa més que solemnitat i cerimònia; car en ella hom constata l'impuls i la vigoria de la nostra ciència renaixent, que davant el món ofereix caires vius i personals.

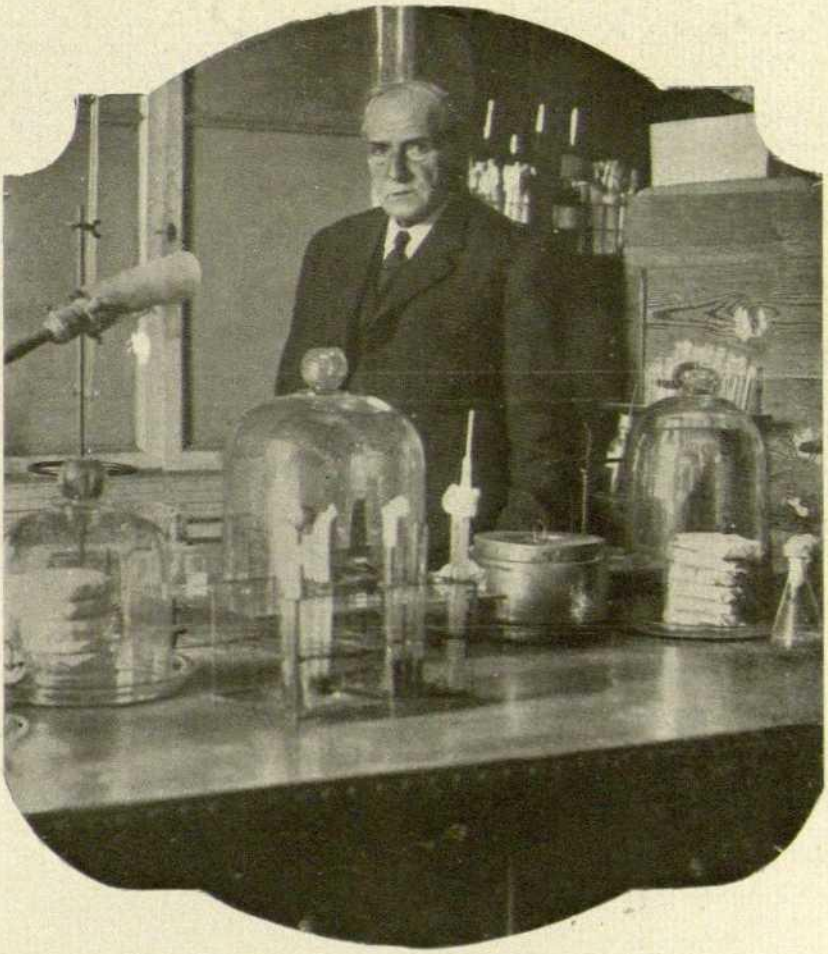

Figures d'actualitat

El Doctor En Ramon Turró

L'il·lustre bacteriòleg i eminent home de ciència, als alts mereixements del qual ha estat tributat recentment, per la Societat de Biologia, un merescut homenatge.

(Fot. Mas)

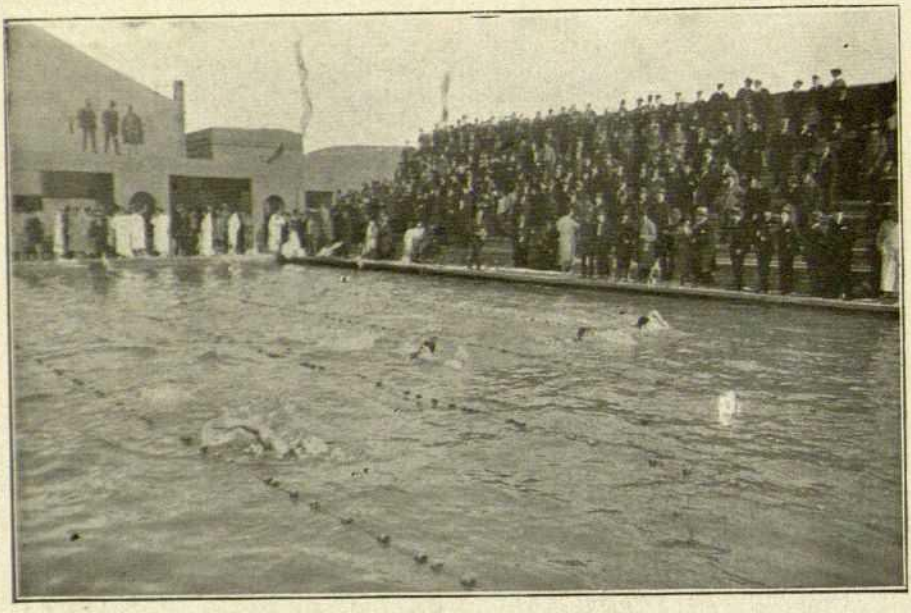

Aspecte de la gran piscina del C. N. B. durant el concurs per la Copa de Nadal

En el Club de Natació Barcelona

Els guanyadors dels tres premis

La Copa de Nadal

(Fots. Sagarra)

Acte d'entrega a diversos socis de l'Agrupació Escultista, menors de 15 anys, del títol de soci meritori de la Societat Protectora d'Animals i Plantes, pels seus actes de protecció als animals i respecte a les plantes.

La Societat Protectora d'Animals i Plantes

Imposició d'un collar de luxe al gos *Misèria*, que en la catàstrofe de la «Golondrina» al port de Barcelona, es tirà a l'aigua per a salvar a una nena que a l'arribar el ca salvador era ja morta, però que la tragué del mar, portant-la a terra. (*Fots. Sagarra*)

Un pedagog català del segle XVIII

Mossèn Baldiri Rexach

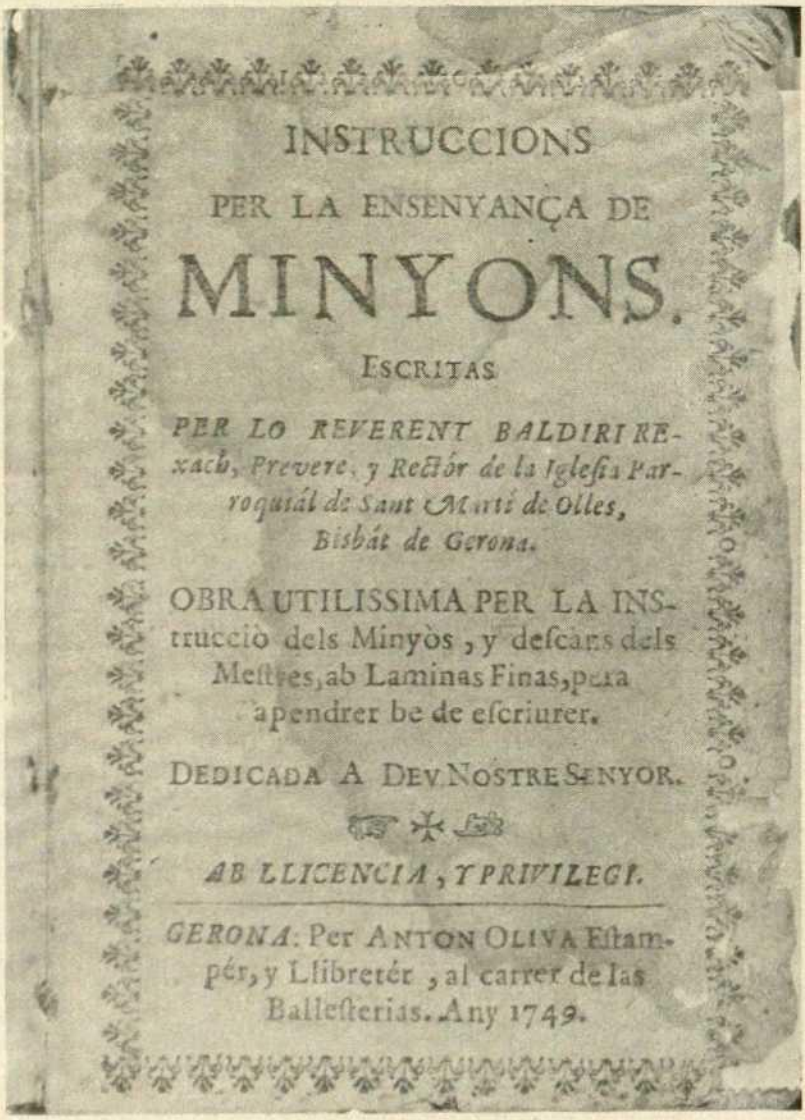

INSTRUCCIONS
PER LA ENSENYANÇA DE
MINYONS.
ESCRITAS
PER LO REVERENT BALDIRI REXACH, Prevere, y Rectór de la Iglesia Parroquiál de Sant Martí de Olles, Bisbát de Gerona.
OBRA UTILISSIMA PER LA INSTrucciò dels Minyòs, y descans dels Mestres, ab Laminas Finas, pera apendrer be de escriurer.
DEDICADA A DEU NOSTRE SENYOR.
AB LLICENCIA, Y PRIVILEGI.
GERONA: Per ANTON OLIVA Estampér, y Llibretér, al carrer de las Ballesterias. Any 1749.

Heu's aquí el facsimil de la portada de la primera edició del cèlebre llibre de l'eximi mestre d'estudi i rector de Sant Martí d'Ollers, Mossèn Baldiri Rexach. D'aquest llibre, en diferents edicions, se'n feren molts mils exemplars. Ara, a son autor, hom li està preparant un homenatge, al qual tot Catalunya ha d'associar-se i ha d'adherir-se. Nosaltres així ho fem. Poble que honora els seus homes representatius, és Poble que s'honora a sí mateix

Francesc Champollion (1790-1832)
desxifrador dels jeroglífics

EL CENTENARI DEL DESXIFRAMENT DELS JEROGLÍFICS

EL 27 de setembre del passat any fou un aniversari científic de primer ordre. Efectivament, en tal data s'esqueia el centenari del dia en què un jove savi francès, François Champollion, presentava a l'Acadèmia de Ciències de París i en la forma aleshores acostumada — o sigui per mitjà d'una lletra — una dissertació. Aquesta dissertació tractava res menys que de la base per a desxifrar l'escriptura jeroglífica egipcia. No es tractava, doncs, de la simple solució d'algun enigma científic, sinó que aquell dia es donava a la història del món una prolongació d'uns quants milers d'anys i s'obria davant nostres ulls una cultura, la importància de la qual tan sols avui estem en condicions d'apreciar completament. Si abans la història de la humanitat començava en les narracions llegendàries dels llibres de Moisés i de la guerra de Troia, ara el límit de la ciència històrica podia èsser traslladat fins a l'any 5000 abans de Jesucrist. La cultura egipcia, igual a una mòmia dins la seva pètrea tomba, havia restat muda, i, sobtadament, recobrava la paraula i renaixia a una vida nova, i quan els savis arribaren també a desxifrar les escriptures cuneiformes, fentse la llum sobre l'antiga Babilònia i Assiria, tot l'antic Orient — bressol de nostra pròpia cultura—eixia de les boires i tenebres que ens l'amagaven. Així, no solament els especialistes sinó tots el que s'interessen pel progrés de la ciència i els grans fets duts a terme per l'intel·ligència humana, deuen sentir la joia d'aquest aniversari.

Baix el regnat de l'emperador Teodosi I (375-395) alguns sacerdots egipcis, als quals

en prou feines quedaven nocions de l'antiga escriptura, deixaren bastit el darrer monument jeroglífic. Després s'extingí completament aquest coneixement. Sols en el segle XVII comença a dedicar-se-li interès. En tots els monuments egipcis i principalment sobre els obeliscs portats a Roma, hom veia textos extensos representats per un sens fi d'imatges reproduint objectes concrets; peró la qüestió era saber en la valor en què devien considerar-se aquests signes com elements components d'una escriptura. En un principi, i per clarícies provinents de l'antiguitat, es creia que els signes havien de considerar-se com símbols i que devia cercar-se en cada un d'ells una determinació significada.

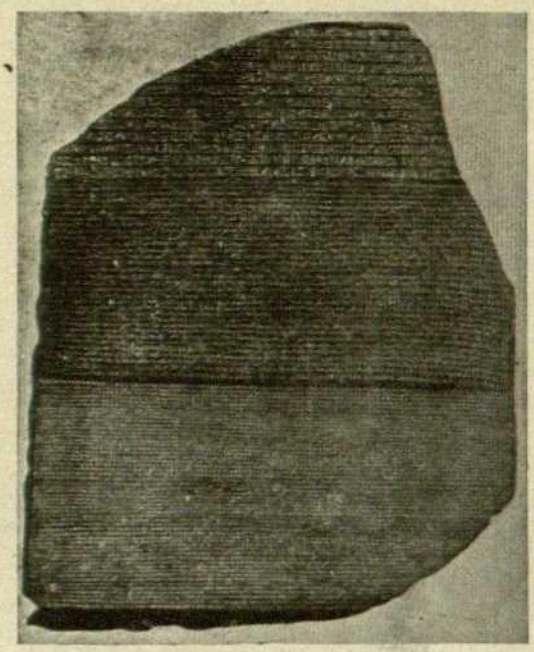

La pedra trobada a Rosette (junt a Alexandria) l'any 1799. És una placa de granet, primitivament rectangular, en la qual és gravat en jeroglífics, en escriptura egipcia vulgar i en grec, l'acord pres pels sacerdots d'Egipte de perpetuar fins a l'immortalitat el nom de Tolomeu V, en l'any 196 a. de Crist. Es conserva a Londres, en el Museu Britànic.

No s'intentava llegir, sinó solucionar enigmes. Clar que per aquest camí a res més podia arribar-se que a troballes de la fantasia, sense cap valor. De conformitat amb aquest ordre d'idees, el savi jesuïta Atanasi Kircher traduí un agrupament de signes de la forma següent: «El creador de tota fecunditat i vegetació és Osiris, la força productora del qual el sant Mophta treu del cel i l'atrau al seu regne». I aquest agrupament, com avui sabem, no significa altra cosa que el títol imperial «Autocrator». Hi havia bon nombre de savis que no creien en aquestes interpretacions i que judicaven que al menys certes figures devien representar vocals, però per prudència no s'arriscaven a empendre se-

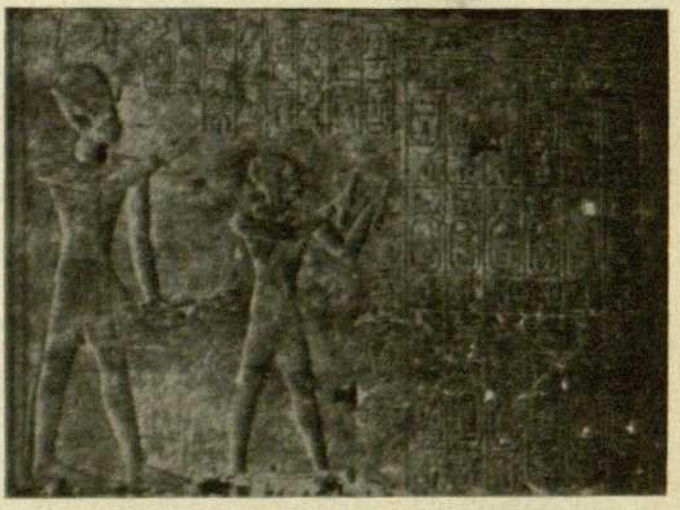

El príncep Ramsès llegeix en un papirus els noms dels seus avantpassats 1300 a. de Crist)

riosament cap desxiframent. Era la casualitat la que devia posar als investigadors sobre la bona pista. Durant uns treballs de fortificació que féu Napoleó en l'expedició a Egipte i en les rodalies del petit port Rosette, a poques hores d'Alexandria, es descobrí (agost 1799) una gran placa de granet negre coberta de tres classes d'inscripcions. Primer hi figuraven uns rengles horitzontals traçats en la veritable escriptura jeroglífica, llastimosament bastant deteriorats. Després, seguia un text millor conservat i escrit en altra classe d'escriptura, la qual ja s'havia trobat en alguns papirus. El tercer tros era format per 54 rengleres en grec, i eren un acord pres en l'any 196 a. de J. C. per una assemblea de sacerdots egipcis a Menfis, com agraïment per les mercès amb què havia afavorit als temples del país el rei Tolomeu V, Epifanes (205 a 181 abans de J. C.). Aquesta assemblea havia pres l'acord de retre-li un gran homenatge, i, volguent a l'ensems que fos etern, s'havia convingut en gravar-lo en una pedra commemorativa i en escriptura santa, corrent i grega. El motiu de gravar-lo d'aquesta triple faisó es devia a que l'Egipte d'aleshores tenia població molt diversa, i al costat dels indígenes del país vivien bon nombre de grecs, per als quals es traduí l'acord en llur idioma. Pels egipcis va gravar-se primer en jeroglífics, l'escriptura usada des de milers d'anys, enc que aleshores sols entesa pels sacerdots, i després en l'escriptura vulgar. Hom podia deduir naturalment que el text devia ésser sempre el mateix, millor dit, un la traducció de l'altre. Amb això es tenia a la mà per primera vegada el mitjà de poguer desxifrar un tema egipci i penetrar en el secret dels jeroglífics. Els savis es dedicaren primer a l'estudi del text del mig de la pedra de Rosette, i ja en l'any 1802 el savi orientalista francès Silvestre de Sacy publicava un estudi en el que intentava determinar en escriptura egípcia alguns noms personals grecs, i, basant-se en aquestes deduccions, un savi suec pogué en el mateix any avançar de tal manera el desxiframent, que reeixia publicant un alfabet complert de l'escriptura egípcia corrent. Moltíssim més temps va caldre per a arribar al desxiframent del primer text de la pedra, i era un gran obstacle per a aquesta tasca el que la tradició havia inventat, principalment, la idea equivocada de que les imatges eren símbols per a determinats significats. Però a poc a poc es va arribar també a trobar el bon camí. Anteriorment alguns savis havien emès la hipòtesi de que certs agrupaments de signes rodejats d'una mena d'oval, que es veien en les inscripcions dels obeliscs, significaven els noms dels reis. Aquesta observació la portà a la pràctica sobre la inscripció de Rosette, l'anglès Tomàs Young, el físic qui fundà la teoria de les ondes lluminoses. Aquest savi va precisar, amb l'ajuda dels resultats obtinguts en l'estudi del text del mig, que el grup de signes més repetit significava el nom Tholemaios, determinant de tal faisó vàries lletres de l'alfabet jeroglífic, però res més pogué avançar.

Retrat en relleu d'un alt funcionari amb escriptura jeroglífica (3000 a. de C.)

Independentment va empendre el mateix camí el jove Champollion. Ja de noi era molt intel·ligent (nasqué el 23 desembre 1790) i havia sigut captivat per l'encant de l'antiguitat egípcia. No tindria pas dotze anys i ja emprengué el determini, alguns el creuran puerll, de desxifrar inscripcions d'aquell país. En entrar als disset anys tenia començada i ben adelantada una obra que seria una descripció de l'Egipte baix el regnat dels Faraons, obra de la qual en publicà una part important.

Creient que l'escriptura xinesa podria

ésser-li un auxiliar per a la solució de l'enigma, la va apendre, axí com també la forma última de l'egipci antic; de tot això en va aprofitar valuosos serveis en els seus treballs.

Fóra cosa llarga parlar de tots el camins que va seguir i de les errades de què fou víctima, fins que el 14 de setembre de 1822 pogué donar el gran cop i cridar radiant de felicitat: —*Je tiens l'affaire!* Pocs dies després era acabat el treball per a l'Acadèmia, en el que presentava als primers savis de França els resultats dels llargs esforços fets i donant la prova de que la part més important de l'escriptura egipcia jeroglífica era un cert nombre de signes vocals amb els quals també s'escrivien els noms grecs i romans, i que, ultra aquests, n'existien encara d'altres per a expressar significats determinats. Dels nom Tolomeu i Cleopatra, que comparà entre ells, va treure dotze lletres egípcies fixes. Una vegada obtingut aquest resultat, Champollion avança ràpidament. Un any després — 1823 — donà un treball científic admirable amb la publicació d'un manual sobre el sistema de l'escriptura jeroglífica egípcia. Quan deu anys després dels seus primers assaigs, morí prematurament, havia pogut traduir un cert nombre de textos difícils, i deixà també com a llegat a la prosteritat una gramàtica egípcia i un diccionari, molt complerts.

Certament que el sistema de Champollion es doliá encara d'alguns defectes, però aquets foren eliminats pel seus successors, entre els quals els egipciòlegs alemanys Richard Lepsius i Heinrich Brugsh ocupen el primer lloc. Avui l'alfabet egipci es presenta una mica diferent del creat per Champollion. Sabem que, igual a l'escriptura semítica, no conté més que signes per a les consonants; també sabem que, ultra els signes purament alfabètics, hi ha altres signes compostos; per exemple mn, pr, ms i també signes per a paraules senceres com: ntr, Déu, wr: gran. També forma una part essencial de l'escriptura egípcia els signes col·locats darrera les paraules. Avui ja no es desxifren incripcions ni textos en papirus; es llegeixen, igual com els semítics, llatins o grecs. Això ho devem a Champollion, «quin descobriment té la duradada dels monuments immortals, el coneixement del qual ens ha facilitat», com digué Chateaubraiand.

G. S.

L'antiquísim rei Narmer (3400 abans de Crist) mata un enemic

L'HEROI

DE GABRIEL D'ANNUNZIO

A havien eixit de la plaça les grans banderes de Sant Gonzelve, oscillant pesadament a l'aire. Les sostenien a pols homes d'hercúlia estatura, amb la cara vermella i el coll de nervis tivants, pels quals el gran pes semblava un joc.

Després de la seva victòria sobre els Radusani, la gent de Mascalico celebrava la seva festa de setembre amb una nova magnificència. Les ànimes se sentien preses d'una meravellosa fervor religiosa. Tot el país sacrificava les primícies del forment a la glòria del seu patró. Pels carrers, de l'una finestra a l'altra, les dones estenien bellament les cobertes nupcials. Els homes havien engarlandat de verdor les cases i cenyit de flors les pedres dels portals. Quant el vent passava hi havia pels carrers un onejar immens i florit que embriagava la gent del poble.

De l'església eixia la processó i s'anava afilerant fora la plaça. A l'altar on havia estat vençuda la imatge de sant Pantaleó, vuit homes privilegiats esperaven el moment de sollevar l'estàtua de sant Gonzelve. Eren els seus noms Joan Curo, l'Ummalito, Mattalà, Vicens Guanno, Roc de Ceuzo, Benet Galante, Bioali de Clisi i Joan Sensepor. Estaven tots en silenci, posseits de la dignitat de l'ofici llur, amb la testa un xic confosa de sant temor. Semblaven tots d'una gran força. Tenien els ulls ardents dels fanàtics. Portaven a les orelles, com les dones, dos cercles d'or. De tant en tant es tocaven els bíceps i els polsos, com per mesurar el seu vigor. I llavors somreien entre ells amb satisfacció.

L'estàtua del sant era enorme, de bronze buit, tota obscura i molt pesant, amb la testa i les mans d'argent pur.

Mattalà va fer un crit.

—Avant!

Al voltant hi havia tot el poble, aixe-

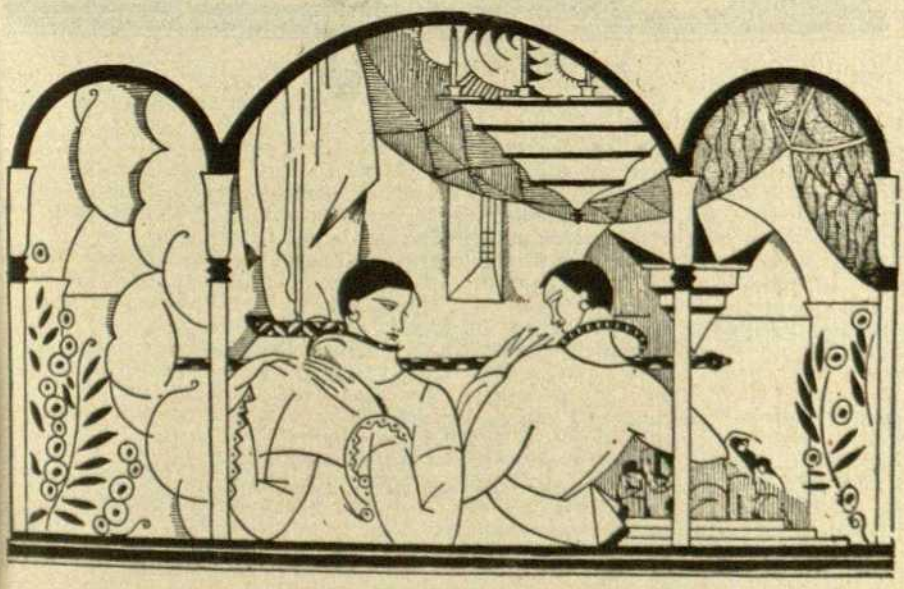

. . esperaven el moment de sollevar l'estàtua ...

cant-se de puntetes per veure millor aquell instant de l'alçament. Els vidratges de l'església vibraven a cada cop de ventada. La nau era tota plena de núvols d'encens i de benjuí. Els sons dels místics instruments arribaven des de fora. Una mena de febre religiosa invadia els vuit homes en mig d'aquell aire pesant. Varen estendre els braços a punt.

Mattalà va cridar novament:

— Una... dues... tres!...

Tots a la una els homes varen fer l'esforç per sollevar l'estàtua de sobre l'altar. Però el pes era massa fort i l'estàtua va inclinar-se a l'esquerra. Els homes encara no havien pogut posar les mans a sobre els peus de bronze per alçar-los. S'inclinaven provant de resistir. Biagi de Clisci i Joan de Curo, menys hàbils que els demés, varen retirar les mans. L'estàtua va caure tota violentament d'un costat. L'Ummalito va fer un crit.

— Ten compte... — cridaven al seu voltant, veient perillar l'estàtua del sant. De la plaça venia una gran cridòria que ofegava les veus.

L'Ummalito havia caigut de genolls i la seva mà dreta havia restat sota el bronze. Així, de genolls, tenia el ulls fixos a la mà que no podia retirar, uns ulls molt grans, plens de pors i de sofriment. Però la seva boca torta no es queixava. Un fil de gotes de sang regava l'altar.

El companys, tots a la una, varen fer força per sollevar el gran pes. L'operació era difícil. L'Ummalito, tot espaumat, torçava la boca. Les dones esperaven tremolant.

A l'últim l'estàtua va ésser alçada. L'Ummalito va retirar la mà mutilada i sagnant que ja no tenia forma.

— Vés a casa teva!... — li cridava la gent, sortint vers la porta de l'església.

Una dona es va treure el devaltal i li va oferir per enbenar-se. L'Ummalito va refusar. No deia res mirant un grup d'homes que gesticulaven al voltant de l'estàtua i es disputaven.

— Me toca a mí!

— No, no! Me toca a mí!

Sant Gonzalve, te l'oferelxo a tu!... (Pàg. 55)

— No!... A mí!...

Cicco Ponno, Maties Escafarola i Tomàs de Clisci s'ofenien l'un a l'altre per disputar-se el lloc del vuitè portant que havia deixat l'Ummalito.

Ell s'acostà llavors als que discutien. Tenia la mà mutilada estesa al cim del braç caigut i amb l'altra mà s'obria pas.

Va dir simplement:

— Aquest lloc és el meu...

I va posar la seva espatlla sota els peus del sant alçat. Amb una voluntat ferotge dominava la seva gran dolor, estrenyent les dents.

Li va dir en Mattalà:

— Tu que hi vens a fer, aquí?

— Allò que vol Sant Gonzelve!

I es va posar a caminar al costat dels altres.

La gent el mirava passar amb una sorpresa profunda.

Algú, de tan en tan, vegent la ferida què deixava un reguer de sang i que es tornava negre, li cridava suaument:

— Ummà, què tens?...

Ell no responia. Anava caminant greument, mesurant el seu pas al ritme de les músiques, amb el cap divagant sota els alts domassos que bategaven al vent, entre la multitud que s'espessia.

A l'àngul d'un carrer va caure a terra com un cos mort. El sant es va parar un instant i es va inclinar amb un terror momentani. Després va caminar novament. Maties Escafarola s'havia posat al lloc buit. Dos parents varen pendre de terra al pobre esvanit i el portaren a una casa veïna.

Anna de Ceuzo, que era una velleta molt experta a medicar ferides, va esguardar el membre informe i sagnant. Després va moure la testa.

— Què se li pot fer?

Ella no hi podia pas fer res amb la seva art sanativa.

L'Ummalito, que havia tornat en sí, no obria la boca. Contemplant la seva ferida serenament. La mà penjava, amb els ossos esmicolats, perduda per sempre.

Dos o tres pagesos vells varen anar-la a veure. Cada un, amb un geste o una paraula, expressaven el mateix pensament.

L'Ummalito va preguntar:

— Qui ha portat el sant?

Li varen respondre:

— Maties Escafarola.

De nou va preguntar:

— I ara, què fan?

Li varen respondre:

— Ara diran les vespres amb música

Els pagesos varen saludar i varen anar a les vespres. Una gran cantúria dolça venia de l'església.

Un dels parents va posar vora el ferit un gibrell d'aigua freda, dient-li:

— Ara posa la mà aquí dins. Nosaltres ens en anem a sentir les vespres.

L'Ummalito va quedar-se sol. La música creixia i es feia més dolça. La llum del capvespre devenia grisa. Un brot d'olivera, batut per la ventada, picava amb les fulles d'argent als vidres de la finestra.

L'Ummalito, assegut, va banyar poc a poc la seva mà. La sang enterbolia l'aigua, els trossos de pell hi quedaven. Els ossos destrossats apareixien nusos.

L'Ummalito va pensar:

— Tot és inútil. La meva mà està perduda. Sant Gonzelve, a tu l'ofereixo!

Va pendre un ganivet i va sortir. Els carrers eren deserts. Tots els devots eren a l'església. Sobre les cases s'encenien els núvols violats del setembre com a taques fugitives.

A l'església, la multitud aglomerada cantava a chor, al so dels instruments, a mesurats intèrvals. Una xardor intensa emanava dels cossos humans i de la cera encesa i crepitant. La testa d'argent de Sant Gonzalve fulgurava dalt del presbiteri com un far.

L'Ummalito va entrar. Entre la sorpresa de tots, va caminar fins a l'altar.

Va dir amb una veu clara, sostenint-el coltell amb la mà esquerra:

— Sant Gonzelve, te l'ofereixo a tu!...

I es va posar a tallar al voltant del pols dret, poc a poc, davant del poble, que callava. La mà informe penjava entre la pell vermella. Va tremolar un instant sostinguda per les últimes fibres. Després va caure a la bacina enramada que recollia les ofrenes dels devots, als peus del sant.

L'Ummalito llavors va aixecar enlaire el monyó sagnant i va repetir amb veu clara:

— Sant Gonzelve, a tu l'ofereixo...

C. O.R., Trad.

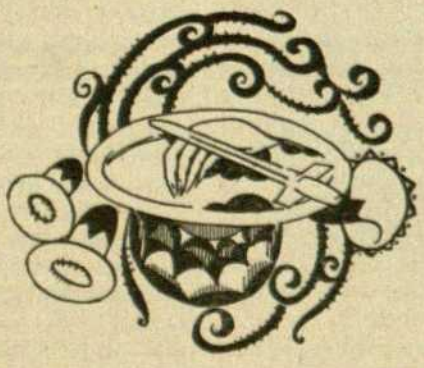

Alcibiades

El *dandy* de la Grècia antiga

El "Dandysme", o una idea sobre els grans elegants

En les nombroses revistes de modes i en les converses de saló es rendeix culte a la elegància de les dones. Molts escriptors, des de Marcel Prevost a Martinez Sierra, exposen les seves teories sobre l'estètica del modern vestir femenivol. En canvi, des de Barbey d'Aurevilly, l'autor de *Les Diaboliques*, que va ésser al mateix temps un gran elegant, un dandy perfet, pocs han escrit sobre l'elegància dels homes. En aquelles mateixes revistes hi ha un lloc discret, un apartat en les últimes pàgines, que parla de com se porta el frac aquest any, o de si les armilles vénen més obertes o més tancades. Així com per la moda de les dones París dóna el to, per l'elegància dels homes, Londres dictamina.

Seria interessantíssima una història del «dandysme» des dels temps antics, començant, naturalment, a Grècia i Roma. Quan els nostres primers pares es cobrien de pells per protegir-se del fred, no es devia parlar de elegància ni de la tirania de la moda. L'home de les cavernes era lliure de totes les traves de la societat i es podia permetre el luxe de anar com volgués sense por de la maledicència del proïsme.

El dandy de la Grècia antiga va ésser Alcibiades. Era noble i tenia una gran bellesa física, que va saber conservar fins a l'època de la decrepitud per medi de tota mena d'exercicis gimnàstics que tendien a l'elasticitat dels seus muscles. Sembla que era una mica palpissot i això donava una gràcia singular a la seva conversa. Ens parla Plutarc dels seus meravellosos vestits de porpra, que deixava arrossegar darrera els seus peus en els

Goethe
L'elegant perfecte

seus passeigs. Quan anava a la guerra no duia un d'aquells grans escuts protectors dels altres guerrers, sinó que va ésser el primer i l'únic que usava un petit escut d'or on es veia Cupidó engegant les seves sagetes. Era un home capaç de les més grans extravagàncies, perquè es parlés d'ell i es retreguessin en totes les converses les seves excentricitats. Sigui el que es vulgui, va ésser moda en el seu temps el parlar palpissot, com la suprema senyal del bon to, i tots els joves imitaven la seva manera de portar el cap un xic inclinat i el seu caminar lànguid. Al mateix temps, per una mena de públic es feia intolerable amb les seves impertinències. Aristòfani diu: «El poble desitja veure sempre a Alcibiades davant seu amb tot i trobar-lo insuportable». Era, demés de un dandy, un polític, i, amb tots els seus defectes, un home extraordinari que ha passat a la posteritat.

Petroni, *elegantiae arbiter*, segons Tàcit, era un altra mena d'home. Nascut pels voltants de Marsella, estava encarregat de preparar els plaers de Neró en els seus bons temps de protector de l'art i de les lletres. Era voluptuós, però gustava dels plaers com un home i no com una bèstia. No obstant, Tigil, capità de les guardes, el va fer caure en desgràcia davant de l'emperador, i en tal manera devia influir contra ell, que va ésser decretada la presó de Petroni. Llavors va decidir suicidar-se, obrint-se les venes. Estava molt amargat per la profunda bestialitat de l'emperador. Va trencar un vas molt bell que tenia, perquè no se'n pogués apoderar després de la seva mort. Es va deixar morir graciosament, l'any 66 de la nostra era, després d'una festa entre els seus amics en la qual s'havien recitat versos lleugers i galants. Abans de morir havia escrit una sàtira contra Neró, que no sembla ésser la seva novel·la «Satyricó», sinó una pàgina perduda del seu enginy.

Des d'aquestes èpoques remotes al segle XVIII, Barbey d'Aurevilly creu que no hi ha res de interessant en la història del dandysme fins al marquès de Lauzun, que judica digne de posar-se al costat del gran elegant anglès del segle XIX, Georges Bryan Brummell.

El veritable dandysme comença en

Barbey d'Aurevilly
El novel·lista introductor d'audacioses novetats entre els elegants i autor de la vida de Brummell i de la història del «Dandysme»

el segle XIX, en el qual es comença a parlar de «chic». Naturalment que el marquès de Lauzun, favorit de Lluís XIV, devia tenir «chic», però no s'havia inventat encara la famosa paraula que es pot definir per una cura manifesta de seguir la moda i una manera heròica i provocativa de portar-la.

Brummell va ésser amic i èmul de aquell altre gran elegant que va ésser Jordi IV de Anglaterra, quan ostentava el títol de Princep de Gales. Brummell va tenir una extraordinària popularitat. Ha passat a la història sense haver estat artista ni escriptor, únicament pels seus vestits i per les seves armilles meravelloses. Com aquell altre elegant que va ésser en el segle XVIII el cavaller Casanova, va tenir els seus amors i la seva vida tumultuosa. Al perdre el favor del rei, el seu sastre i el seu perfumista, quan ja era vell i no els hi podia donar glòria, el varen processar. Va anar a la presó estòicament, amb una elegància extrema. La seva fórmula és, veritablement, la més «chic». «El veritable elegant, diu, és el que no porta sobre el seu cos cap detall que no sigui escrupulosament cuidat i que pot passar pel centre de Londres, a l'hora de més gent, sense cridar l'atenció de ningú».

Lord Byron

Hereu d'una il·lustre família, Lord Byron va ésser un «dandy» perfet, amb la seva gran cabellera negra i els seus bells ulls malencòlics, segons apareix en el retrat de W. E. West

Barbey d'Aurevilly, que va escriure, demés de nombroses novel·les que li varen donar la glòria, la vida de Brummell i la teoria estètica del dandysme, va ésser, naturalment, un gran elegant. Va fer-se notar per algunes excentricitats que tendien a retornar les brodadures i les puntes en el vestit dels homes en ple Segon Imperi, en la cort de França, regida per la egrègia emperadriu Eugènia de Montijo. Va aparèixer els dies de ball a les Tulleries amb les mànegues del frac ornades de Anglaterres i amb una llarga corbata de seda brodada. Però les seves innovacions no varen servir de res. El frac va seguir tan negre i tan sever com abans de la seva bella audàcia renovadora.

Ciutat exquisidament elegant, Viena, ha produït una cort de dandys, encara que no hagin passat a la posteritat com a personalitats il·lustres. Sempre hi ha hagut una alta noblesa distingint-se com a protectora de les arts. En temps un xic llunyans Goethe, un altre elegant perfecte, va ésser cridat entre aquella aristocràcia del bon to, com havien estat cridats Haydn, Beethoven i Litsz. Avui encara, a través de les dolors terribles de la guerra i de la depreciació del diner, resta Viena com a ciutat senyorívola per excel·lència, centre del modern dandysme i de la cavallerositat.

Sembla planar-hi encara l'ombra trista del duc de Reistath, amb el seu uniforme blanc i els ulls menjats per la febre romàntica, que devorat pels grans somnis de les empreses gegants de l'exilat de Santa Helena, es fa un símbol d'elegància un xic afeminada, amb els seus amors amb la dansarina vienesa Fanny Essler, que posa sobre el front pensiu del pobre hereu de Napoleó la gràcia de unes mans de dona. El Rei de Roma, vingut al món en els millors auspicis de grandesa i de poder, va cloure els ulls, presoner de la cort austríaca, en el castell Schoenbrüm, i va ésser enterrat a la cripta del convent dels Caputxins de Viena, on dorm,

tan lluny de la seva França, aquell que volia dominar el món, com el seu pare, i no va ésser altra cosa que un petit duc elegant, morint en plena joventut.

En el deliciós retrat de Lawrance, aparejx el Rei de Roma amb tota la seva gràcia infantil i ja amb la tristesa del seu destí dubtós, en l'ample front que els cabells rossos mig cobreixen.

Una alta figura de príncep elegant de l'època moderna és la del rei Eduard VII d'Anglaterra, que va ésser tants anys príncep de Gales i tan poc rei, per la llarga vida de la seva il·lustre mare, la reina Victòria. Aquest príncep, que va batre el record dels aspirants a un tron on hi va pujar vell, no tenia altres distraccions que les del dandysme. La reina Victòria era una sobirana absorvent i no deixava intervenir el seu fill en el govern del gran Estat. Ell deia sovint: «Vegeu el meu nebot, parlant de Guillem II, essent un jove, és el centre de tot i tot ho dirigeix. Mentrestant a mí no se'm permet altre cosa que vestir bé». Tenia una gran instrucció, com correspònia a qui estava destinat a regir un imperi com el seu. La mort del seu pare, en 1861, el va obligar a una nova vida de tragi. La reina Victòria, singularment dolorida, va abdicar a presidir les festes de la cort, ocupant-se només que del regiment de l'Anglaterra. El domini de les festes cortesanes va correspondre al príncep de Gales. Segons una curiosa estadística publicada en 1890, el príncep, des del gener a l'octubre, va assistir 28 vegades a les curses de cavalls, 30 al teatre, 43 a balls, «garden-partys» i dinars, complint, demés, 45 obligacions oficials i presidint l'alta Cambra 11 vegades.

Alfred de Musset

segons el bell dibuix del pintor Landelle, al començament del seu crepuscle de poeta a la moda i de «dandy» perfet

En l'album de la seva filla el príncep de Gales va escriure això: «Sóc el més feliç dels homes quan no tinc obligacions públiques a complir, quan puc oblidar qui sóc, quan puc fumar un bon cigar i llegir tranquilament una bona novel·la, quan puc anar a les curses sense que els diaris parlin de mi i quan puc passar la vetlla amb la princesa i amb la meva família. En canvi sóc el més desgraciat dels homes quan tinc mal de queixal i m'obliguen a assistir a alguna reunió mundana on tinc l'obligació de somriure com si no hi hagués cap dolor en la meva vida». No obstant i això el príncep era amic de les arts i de les elegàncies i apassionat pels deports. Era a la seva vora que els «smarts» de l'Anglatera i gairebé de tot el món cercaven el mot d'ordre de les noves elegàncies. Vegent-lo, a Marienbat o a París, amb el barret de feltre partit o amb el copalta un xic inclinat, amb l'americana flotant o la «levita» llençada per ell en una forma peculiar, o amb l'esmoking del trau florit, es devia tenir la perfecta sensació d'un dandy acomplit. I s'estimava més passar per «gentleman» que per príncep, i usava algun dels seus nombrosos títols nobiliaris abans que el d'hereu de la corona d'Anglaterra.

La darrera encarnació de l'elegància del Segón Imperi de França i l'avi dels dandys d'avui, és aquell príncep de Sagan, qual única innovació va consistir en usar d'una ample cinta negra per sostenir el monocle. En les fotografies apareix així, amb la flor al trau, correctíssim, amb la norma d'elegància de Brummell.

Alfred de Musset va ésser, com Lord Byron,

un dandy en el més pur sentit de la paraula. En la seva novel·la *La Confession de un enfant du siecle*, es lamenta de la pobresa del vestir modern, amb aquestes belles paraules: *Per arribar a la negror trista dels nostres vestits d'avui és precis que hagin caigut totes les malles una a una i totes les brodadures com un desmai de flors.* Però, queixant-se'n així, no prova de llençar la moda de les malles ni de les brodadures. Ha desaparegut abans de l'època de la fotografia, havent abarcat només els primers daguerreotips. No obstant, en el dibuix tan conegut d'Eugène Lami es conserva la línia aristocràtica i fina del gran poeta de l'amor i de les dones, en el ple de la seva joventut. En canvi, en el dibuix del pintor Landelle apareix ja al començament de la seva ràpida decrepitud, amb el seu aire una mica las, però exquisidament elegant amb la capa i el bastó i la seva bella testa de la barba cuidada i dels rinxols ja una mica grisos. Sabut és que va morir en plena maduresa del seu talent, envellit abans d'hora, no pels abusos, sinó per haver estimat massa.

Eduard VII d'Anglaterra

Amb el seu copalta una mica inclinat. Eduard VII, essent príncep de Gales, era l'àrbitre de les elegàncies a Marienbat i a París

Un curiós exemple de dandy maniàtic d'última hora ens el dóna aquell marquès d'Anglesey, baró Paget, comte de Uxbrigge, nascut en 1875 i mort en 1905, després d'haver omplert d'estupefacció el país correcte de Brummell.

Dos anys després del seu casament, en 1900, la seva muller va demanar i va obtenir el divorci. Però el marquès d'Anglesey tenia altres preocupacions que la felicitat de la seva esposa. Tenia de pensar seriosament en la seva guarda-roba, que exigia cures especials. Posseïa 362 armilles, 227 vestits de dia, 173 esmokings, amb un número igual de fracs i jaquets. La seva guarda-roba exigia la cura de quatre criats, únicament consagrats a això. Tenia, demés, un número considerable de pijames de seda de totes les colors imaginables i dotze fracs d'una seda blanca, d'una meravellosa subtilitat, sense comptar els seus armaris de bastons, les seves vitrines de corbates i les seves col·leccions de sabates i de mitjons. Però, amb tot això no hi havia res per a fer perdre una fortuna tan sòlida com la del marquès d'Anglesey, sinó s'hagués llençat a grans festes teatrals. En la capella gòtica d'un dels seus castells va fer-se construir un gran teatre amb l'escena a punt per lluminosos espectacles i amb tots els avenços de la mecànica moderna. Aquesta construcció li va costar 500.000 francs. Després va contractar una cinquantena d'actors i va encomanar els vestits. Ell duia un vestit d'Aladí, cobert de pedres fines, que li va costar dos milions. Ell feia els principals papers, davant d'un auditori d'amics, pels quals trenava, amb vestits que valien una fortuna, la dansa de Salomé.

El príncep de Sagan

Gran elegant de l'època del Segon Imperi, segons les normes sense afectació de Brummell

Finalment, un dia, va estar arruïnat. S'ho va vendre tot, les joies meravelloses, els ves-

tits d'una mai somniada sumptuositat, els seus invernacles d'orquidees i els seus gossos buldogs. Això era en 1904. Va morir a la Riviera l'any següent.

Cert que el marquès d'Anglesey bat el record del dandy de la copiosa guarda-roba. Però també és cert que es pot ésser un gran elegant sense posseir una tal col·lecció de peces de vestir. Brummell i Alfred de Musset, dandys perfectes, no devien tenir amb tota seguretat quatre criats per ordenar allò que ells desordaven.

La distància entre el «dandysme» i la excessiva pruïja d'elegància del marquès d'Anglesey, es podria comparar entre la distància que hi va de la bibliofilia a la bibliomania, en una altra esfera de cultura, El bibliófil és l'home que té afició als llibres, que els estima bells, que els llegeix i que frueix delitosament amb la possessió de totes les meravelles. Mentre que el biblióman és aquell home que compra llibres sense to, però no per llegir-los i estimar-los com a joiells del pensament i de les mans, sinó per col·leccionar-los en els prestatges, de la mateixa manera que col·leccionaria armilles.

Totes les coses portades a l'exageració són dolentes. Res més bell que seguir la moda, que preocupar-se del vestir, que el dandysme, en una paraula. Però res pitjor que considerar la moda i el vestir com a únic fi de la vida. Més val passar a la posteritat com Musset o Lord Byron o d'Aurevilly, que en primer lloc foren grans escriptors i en segon lloc foren dandys, que no pas com Alcibiades o el marquès d'Anglesey, que no foren altra cosa que dandys.

No sabríem cloure aquestes idees generals sobre el dandysme sense recordar l'il·lustre figura d'un català que va ésser mestre d'elegàncies i model de cavallerositat. Aquest era don Eussebi Güell, primer comte de Güell. El seu amor a les lletres catalanes va portar-lo a la presidència dels Jocs Florals l'any 1900. Tots recordem el seu aire senyorivol, que, sense cap moviment de supèrbia, quan passava per la Rambla tenia alguna cosa de reial. El nom del mestre Gaudí anirà lligat, en la posteritat, al nom del comte de Güell, protector de les arts i de les lletres, senyor i elegant en el més noble sentit de la paraula.

ARNAU DE CASTELLBÓ

RETORN

He fet ma ruta a l'apuntà l'albada,
i ara só plé de serenó i de pau;
duc en el pit la saba perfumada
dels pins, i l'aire d'aquest cel tan blau.

I ara, m'és grat el retornà a la vila,
tan plena de bullici i de cançons;
perquè l'hora és callada i és tranquila,
lluu en l'esperit la llum dels horitzons.

Sento la joia de la vida clara
i só més fort i ardent de llarg camí;
fineix el jorn i resplandeix encara
en els meus ulls la llum del dematí.

M. ROVIRA ARTIGAS

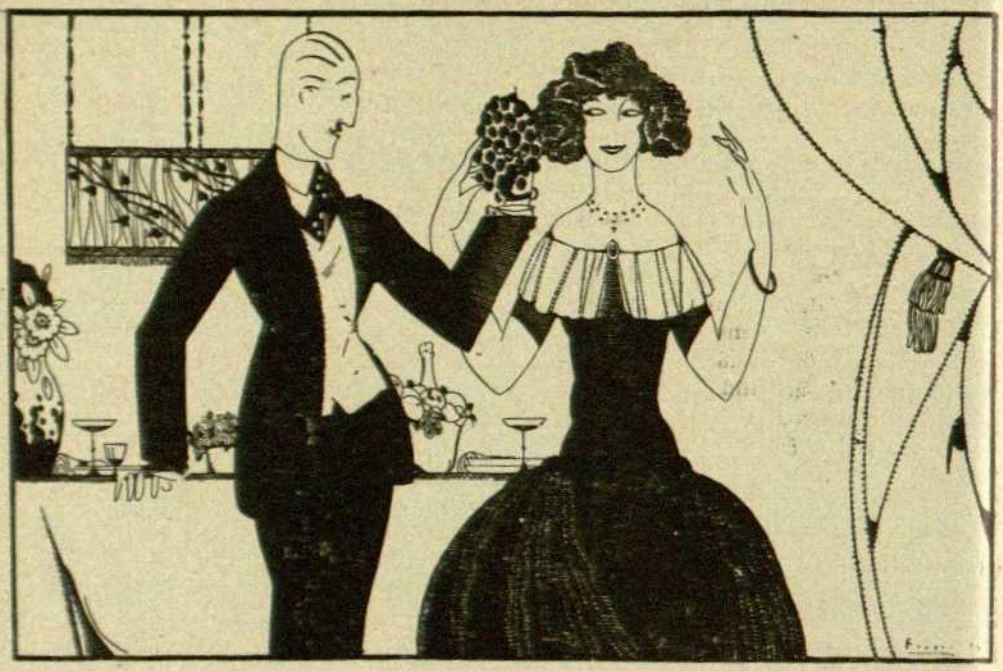

ANY NOU, VIDA NOVA

FALTEN uns quants minuts per les dotze de la nit del 31 de desembre. Lina i el seu marit seuen a vora la llar, en un menjador parat amb refinada coqueteria. A la taula hi ha una considerable varietat de menjars freds i llaminadures i un raïm esplèndid. Fa tres anys que són casats i no hi ha hagut novetat. Estan tan desvagats que tanmateix no tenen una hora seva. La intimitat d'aquests moments és tan excepcional per ells, que pren les proporcions d'una veritable calaverada.

MARIT (*Mirant el vell rellotge anglès del diruit, les minuteres del qual avancen a petites batzegades.*)—No falta sinó, un minut i quaranta segons!

LINA.—Mare de Déu! D'aquí un minut i quaranta segons ja serem a l'any que vé!

MARIT.—Sembla mentida com passa el temps!

LINA.—Jo quan hi penso m'esgarrifo tota!

MARIT.—Doncs per no pensar-hi més, el millor que podríem fer és posar-nos a taula.

LINA.—No, fins que toqui la primera campanada de les dotze.

MARIT.—Hem tingut una pensada excellent de celebrar l'entrada de l'any a casa sols, sense importuns...

LINA.—Realment té una solemnitat commovedora. Un hom sent tota la majestat de la casa.

MARIT.—Ens hauríem de posar a to amb aquesta solemnitat i decidir alguna cosa transcendental...

LINA.—Fem una prometença...

MARIT.—Això; any nou, vida nova. Veuràs, vina. Pren un gotim... Van a tocar les dotze. Quan sentim la primera companada, abans de menjar el primer gra, ens prometrem una cosa.

LINA (*Va a la taula i arrenca un gra de raïm. Amb el gra als dits.*)—Jo ja la tinc pensada.

MARIT (*Amb el gra als dits.*)—Jo també.

LINA.—Mentre no sigui la mateixa... Veiam; què has pensat tu?

MARIT.—No, no; això ha d'anar a la impensada, sinó no tindria cap gràcia.

LINA.—Tanmateix ets ben poc amable. La última cosa que et demano aquest any!... Sempre has de ser tu el tossut.

MARIT.—Vaja no comencem amb les tossuderies. No ennuvolem l'alegria del cap d'any. Mira: només trenta segons. Ja ho tens pensat? Encara pots canviar... Quinze... deu... Va!

TOTS DOS (*A l'hora.*)—No barellar-nos mai més! (*I menjen el gra.*)

LINA (*Picant de mans.*)—Visca! Tots dos hem pensat el mateix.

MARIT.—Es divertit.

LINA.—Que estic contenta. Abraça'm. (*Abraçada i bes tendre.*)

MARIT.—Seiem. (*Després d'haver-se menjat els dotze grans de raïm, les emprenen amb una perdiu freda.*)

LINA (*Menjant amb molt delit.*)—Ben mirat aquesta coincidència és molt curiosa, perquè, després de tot, no ens barallem mai.

MARIT.—Bé, això potser ho fa que sempre et dono la raó.

LINA.—Fillet, si vols parlar amb la mà al cor, confessa que gairebé la tinc sempre.

MARIT.—Sempre, és clar!

LINA (*Rient.*)—Em sembla que tindré més d'una ocasió per retreure-t'ho.

MARIT.—No podrà ser, perquè com que no ens barallarem mai...

LINA.—No és pas tan difícil saber transigir.

MARIT.—Tot és qüestió d'avenir-s'hi. No vols més perdiu?

LINA.—No (*Pica el foiegras i les olives.*)

MARIT.—I pensar que en aquest moment hi ha milers de persones que tenen la poca-solta de sopar al restaurant... Vols que et digui el què penso?

LINA.—Més m'estimo que em diguis una altra cosa... perquè si no fos el que penso jo...

MARIT.—I què penses tu?

LINA.—Que m'avorreixo a Barcelona.

MARIT.—Magnífic! Estem absolutament d'acord.

LINA.—Comprenc que els que fan vida de societat a tothora, que van als teatres, que no es deixen ni un concert, que no se'ls escapa ni una inaugural, ni un te, aquests comprenc que es distreguin, però nosaltres.

MARIT.—No, no cal que t'escarrassis perquè estic completament convençut.

LINA.—Calla, home; m'interromps com si en les meves paraules hi hagués segona intenció... Ja ho sé que m'he avesat a aquesta vida d'agitació i de luxe, però per això mateix té més mèrit el renunciar-hi.

MARIT.—Um! Renúncia!... Enyorament!

LINA.—Ai que n'estàs d'equivocat!... Precisament el que voldria és viure a fora... Per mi anem allà on vulguis...

MARIT.—Instal·lar-nos a fora definitivament, potser fóra excessiu... Jo crec que podríem començar passant-hi una temporadeta...

LINA.—No, no; així tant se me'n dóna. Jo el que vull és instal·lar-hi precisament... El cor em diu que fent una vida sossegada a ple aire potser... Ja fa tres anys que som casats i encara sopem sols...

MARIT.—Ah! com vulguis, criatura, com vulguis.

LINA.—I fins per una altra raó. Jo en aquestes coses sóc radical: o tot o res Per deixar Barcelona ha de ser fent-me el pensament que he d'abandonar l'esperança de tornar-hi, sinó no em faria cap illusió. Ha de ser una tortura d'anar-se'n dient: encara et falta un mes, encara quinze dies, encara una setmana... No, no, no, vaja. No puc pas fer-me roba pensant en un poblet i en Barcelona. Seria aclaparador això.

MARIT.—Suposo que no vols pas dir que anem a viure en un recó de món.

LINA.—Doncs que et penses?...

MARIT.—Bé, bé; jo ho deia per tu.

LINA.—I on podríem anar?

MARIT.—Podríem habilitar aquella caseta del Vallès.

LINA.—Al Vallès? A les portes de Barcelona i amb tramvia elèctric al peu de la porta, com qui diu?... I a més, si allò és una barracota.

MARIT—No tant, filla, no tant. Hi ha trenta jornals de conreu, fan un grapat de càrregues de vi...

LINA.—Suposo que no tindràs la pretensió de fer-me viure en un cup. Desenganyat; el confort és necessari per viure a fora, sinó prefereixo no moure'm de Barcelona.

MARIT.—I si anéssim a la Seu. Ara començaran les obres de l'estany pel salt d'aigua.

LINA.—A la Seu? Per què no dius a Andorra, home. Ni que ens volguéssim confinar.

MARIT.—T'asseguro que és un país esplèndid. Quins paisatges!...

LINA.—Però si el paisatge tant se me'n dóna; el cas és instal·lar-nos com cal. El restant no em preocupa. Com voldries la casa, tu?

MARIT.—Podríem construir un xalet maó i fusta...

LINA.—Reina santíssima! Aquelles cases que semblen mones amb cabell d'àngel i tot. Per Déu, cursileries, no! Admeto una casa antiga, un castellet modest, una masia, si vols.

MARIT.—Quedem amb una masia, doncs. Pollets, ànecs, un bou i una vaca i uns quants porcs.

LINA.—Però lluny de la casa, si et plau.

MARIT.—Lluny? Però si tot això és lluny ja no serà una masia.

LINA.—Ah, però per ventura vols que el porc entri al menjador mentre dinem?

MARIT.—Que entri al menjador, no senyora; però fet i fet, no em fóra desagradable veure'l d'un tros lluny del menjador estant.

LINA.—Deixa't de poesia. Els animals són fets per l'estable.

MARIT.—Dispensa'm, però fins ara havia cregut que l'estable era pels animals.

LINA.—No em vinguis amb subtileses, que no em fan gens de gràcia. I, després de tot, comprens perfectament què vull dir. A mi em fóra absolutament impossible menjar ni un tallet de llangonissa, si des de la finestra veiés una truja amb els garrins. Tota em regiro de pensar-hi.

MARIT.—Però, tu creus sincerament que la truja s'adonaria que berenes amb un tros d'algun membre de la seva família?

LINA.—Molt graciós, però fes-me el favor. Val més que canviem de conversa, perquè les teves espirituals agudeses no em diverteixen gens

MARIT.—Vaja, no et posis així... Té, menja una mica de garrinet al forn; t'asseguro que és tendre com una mantega.

LINA.—No. M'has fet passar la gana.

MARIT.—Vols dir que sóc una mena de truja, eh!... (*Lina no respon i es posa a picar-se les dents closes amb l'ungla de l'índex.*) Vaja, és delicada aquesta melodia... Es un número nou. (*Lina s'alça d'una revolada.*) Però i ara? Què fas?

LINA.—Ja ho veus. No et vull molestar més.

MARIT.—Però...

LINA.—Me'n vaig a estudiar el número. (*Se'n va decidida.*)

MARIT (*Després de mirar el rellotge*).—I pensar que fa vint-i-cinc minuts que ens havíem promès no barallar-nos!...

C. VILA

La cambrera ideal

FEIA molt temps que la marquesa de Puig-bell estava sense cambrera. A la marquesa, però, li calia, no una cambrera vulgar d'aquelles que es limiten a lluir el davantal i el pitet blanc damunt del vestit negre i a passar targetes, sinó una cambrera de gran estil, veritable mestre de cerimònies, amb domini perfecte del protocol. El complicat interior de la marquesa es ressentia considerablement de la manca d'aquest importantíssim element domèstic.

Durant l'estiu havia pugut suplir-lo amb més o menys èxit, aprofitant les ofertes que se li havien presentat bonament, provant una cambrera cada vuit dies. Altrament les excursions i la relativa llibertat de l'estiueig, li havia permès de fer els ulls grossos i resignar-se, tot esperant que finalment li cauria a les mans la conveniència desitjada.

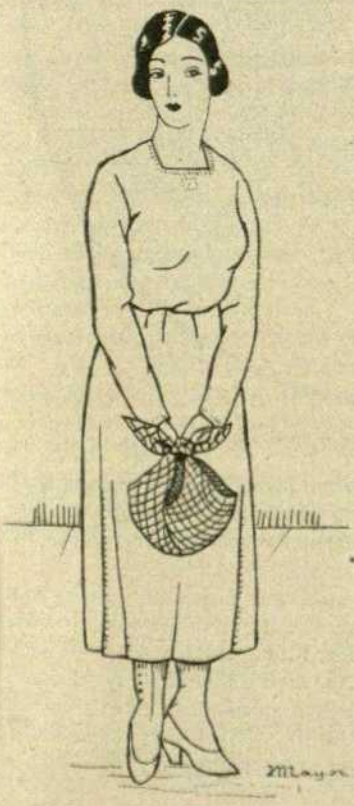

Finalment, un matí se'n presentà una...

La marquesa sabia prou bé que les minyones s'enyoren a fora, sobretot si passen l'estiu en una antiga masia situada a dos quilòmetres de poblat. En aquestes condicions el cine és gairebé inassequible i els arrencats flirts que l'estiueig comporta han de limitar-se al carter, si és prou jove per seguir aquest joc, o a algun mosso o tartaner, si tanta escassetat hi ha de subjectes vulnerables. Però tanmateix aquesta perspectiva sentimental no resulta pas gaire falaguera per a una cambrera estilitzada que copiï literalment els perfums i el calçat de la senyora.

Però ara ja feia un mes que s'havia acabat l'estiueig, i a la marquesa, instal·lada per l'hivern en el seu xalet de la Diagonal, la situació se li feia insuportable. La desventurada senyora és veia venir al damunt el tràfec de la vida d'hivern a ciutat i es desesperava de trobar-se sense una cambrera com cal.

Bé prou havia donat veus i havia recorregut a les agències, oferint primes quantioses per estimular el zel de les persones que la podien treure d'aquesta situació tan extremada!...

Finalment, un matí se'n presentà una. Ningú la recomanava. La marquesa, en veure-la, experimentà tal alegria, que si hagués gosat se li hauria tirat al coll i l'hauria omplert de petons. Era una xicota d'uns vint-i-vuit a trenta anys, ben plantada, bastant bruna i amb les dents molt blanques. No es podia dir que fos una bellesa, certament, però tenia una gràcia reposada i uns ulls plens de confiança, que la feien irresistiblement simpàtica.

La marquesa en restà talment encantada.

Va interrogar-la, posant la més afable discreció en les preguntes, per no esfereir-la. Desgraciadament de l'interrogatori, la marquesa va treure en clar que la noia no havia servit mai i que per tant no sabia res de les pràctiques de la professió. En compensació d'aquesta ignorància, oferí aplicar-se amb tot el daler per apendre el què calia ben aviat. Entaulades concretament les negociacions, la pretendent acceptà sense discutir les condicions que la marquesa li proposava, i quan arribaren a la qüestió del sou, va demostrar una tal indiferència, avenint-se sense regateig al que se li proposava, que la marquesa en restà una mica inquieta.

¿Què podia ser aquella noia que es mostrava tan dòcil i poc exigent en res?

Aquest dubte va fer que la marquesa es decidís a abordar el capítol dels informes, que si no hagués estat això que tán la meravellava, de bon grat hauria passat per alt. La noia es torbà visiblement... No havia servit mai... i feia molt temps que se'n havia anat del poble...

— Es casada? — preguntà la marquesa.

— Però no visc amb el meu marit — va fer l'altra bon xic enguniada.

— I té fills?

— Sí, senyora: dos. Els tinc a casa de la meva mare.

La marquesa no sabia que fer.

Certament que és enutjós, i fins de vegades molt exposat, ficar-se a casa una persona totalment desconeguda, però el seu posat era tan decent i simpàtic, que tranquil·litzava. Altrament hauria estat temerari deixar-se escapar aquesta ocasió, potser única, d'adquirir una cambrera tan excepcional.

La noia, que havia dit que es deia Rosa Camps, veient que la marquesa vacil·lava, va exclamar tota decidida:

— Tinc molt d'interès de quedar-me a casa de la senyora marquesa, que sé que té molt bona reputació, però si la senyora no té prou confiança amb mi per creure'm per la meva paraula només, jo...

La marquesa va témer que l'ocell blau se li escapés.

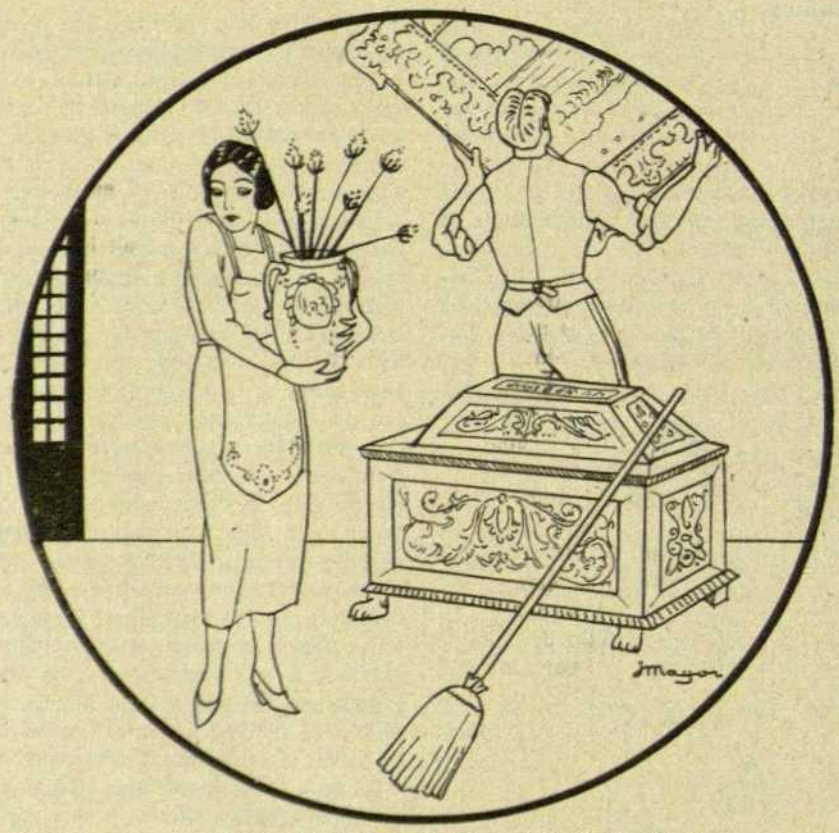

... i, si convenia, ajudava a la cuinera o al criat... (Pàg. 67)

— Si, filla meva, si; tinc tota la confiança. La prova és que me la quedo. Dilluns ja pot venir.

Dilluns, a l'hora convinguda, Rosa es presentà a casa la marquesa. Aleshores comença per la bona senyora una era de pau, de tranquil·litat, de satisfacció com no havia somiat mai, i tot degut als serveis de la nova cambrera.

Amb una docilitat i una aplicació solament comparables a la seva serenitat impertorbable i a l'esment constant que demostrava de «posar-se al corrent», talment es multiplicava per complir les seves obligacions. Tal com havia dit a la marquesa, sabia molt poques coses, però en compensació tenia un desig insaciable d'apendre'n. No s'escapava res a la seva atenció sempre amatent, i era tal el seu afany d'apendre, que fins la mateixa marquesa trobava gust d'ensenyar-la. Rosa no mirava pas prim si es tractava de feines de la casa; així que sentia un timbre, corria on calgués, i, si convenia, ajudava a la cuinera o al criat, com ho hauria fet un escarràs qualsevol.

La nova cambrera s'havia fet inseparable de la seva mestressa, que la trobava a faltar si passava cinc minuts sense tenir-la a la vora. L'ajudava en tot: a disposar els repassos, instal·lar convenient els convidats que freqüentaven la taula de la marquesa, a organitzar esbarjos i distraccions. Intervenia en totes les adquisicions, fossin de la mena que fossin, i fins li demanava el parer respecte dels capells i dels vestits.

Totes les amigues de la marquesa li envejaven aquesta rara joia que suscitava sordes gelosies. Algunes senyores amigues insinuaven que Rosa devia tenir un passat tenebrós i que segurament per crear-se els bons informes que li faltaven, es mostrava tant servicial i tant atenta en complaure la marquesa. Hi va haver algú que cregué que era una obligació d'advertir la confiada senyora.

— Jo si fos de vostè, amiga meva, em malfiaria...

— Ja tanca ben bé les joies?

La marquesa feia el sort a totes aquestes insidies. Rosa triomfava de totes. No sortia mai, ni parlava amb ningú de fora casa. Rebia algunes cartes, sempre de la mateixa lletra, que venien d'un poblet desconegut. Quan la marquesa li va preguntar que eren aquelles cartes, Rosa va respondre que eren dels seus fills.

Com podia sospitar, ni malfiar-se, doncs? Altrament, si en la seva vida hi hagués hagut algun misteri, la marquesa hauria preferit ignorar-lo, per no veure's obligada, per prudència o per un motiu fundat, a desfer-se de una servidora tan extraordinària.

Al cap de tres mesos, Rosa aprofitant un moment que la marquesa estava sola, li digué amb el to distingit que havia sabut assimilar-se tant bé:

— Senyora, em veig obligada a abandonar la senyora marquesa.

La marquesa es trasbalsà tota.

— Abandonar-me, Rosa! I ara! Que per ventura no està contenta del tracte de casa meva?

— Sí, senyora marquesa, estic contentíssima; la senyora marquesa em té unes atencions que jo no sabré agrair-les mai com se mereixen; però no puc continuar al seu costat.

— Però, per què? — va fer la marquesa vivament contrariada. — Quina queixa té del servei?

— Cap, senyora marquesa.

— Que no es troba bé?

— Estic perfectament, senyora marquesa.

— Que potser algú l'ha ofesa, o l'ha disgustat?

— Oh, no; ningú, senyora marquesa

La marquesa allargà inútilment les preguntes perquè no va poder endevinar la causa de tant terrible resolució.

— Que potser troba el sou insuficient? Digui quant vol guanyar? No li faci por... vint pessetes més?... Vol el doble?...

És impossible de preveure fins on hauria pujat la marquesa amb el seu esverament, si Rosa, amb molta calma no l'hagués interromput per dir-li:

— Oh, els diners si que tan se me'n donen: amb el que guanyo en tinc de sobres, però m'és impossible continuar aquí.

— Potser s'enyora de veure els seus fills? Vol que vinguin? Jo els tindré aquí una temporada. S'estima més anar-hi vostè? Si és així, digui-ho, que jo li pagaré el viatge i l'estada.

— Oh, la senyora marquesa, és massa bona amb mi, però és inútil. No són pas els diners que em fan falta, — digué Rosa amb un somriure enigmàtic completament desconegut.

Finalment, reduïda per les insistents preguntes de la marquesa, que com més feia, més encuriosida i inquieta es posava, Rosa es veié obligada de respondre-li:

— Gràcies, senyora marquesa; però no sóc pobre ni passo cap necessitat. Sóc una pervinguda: una nova rica. El meu marit ha guanyat uns quants milions en pocs anys. Tinc propietats i finques tan bones i magnífiques com les seves, marquesa. Però com que nosaltres érem uns pobres menestrals i la fortuna m'ha vingut tan de sobte, no sabiem ni aprofitar-la prou bé i, sobretot, lluir-la com cal. Jo no sabia com fer-ho per posar-me a to amb la nostra nova posició. I aleshores vaig tenir aquesta pensada: col·locar-me per uns quants mesos a una casa aristocràtica de debò per posar-me al corrent de tots els costums, usus i tracte de la complicada vida del gran món; per apendre de manar el servei, dirigir un interior elegant, freqüentar la societat distingida; apendre de pressentar-me, de rebre, d'invitar i de vestir-me. Com ho hauria fet pobre de mi per apendre tot això jo sola? Si me n'hauria costat de neguits i de ridícul. Per això vaig triar la casa de vostè, marquesa, perquè sabia que hi podria apendre tot això dintre del gran estil. Vaig proposar-ho al meu marit i va autoritzar-me per passar tres mesos a casa de vostè. Ara que ja he fet l'aprenentatge que em calia i he completat la meva educació, puc entornar-me'n a casa amb el meu marit i els meus fills. Ara, mentre ens acaben la casa, anirem a fer un viatge per Europa. D'aquí mig any tornarem, i espero que tindré el goig de rebre-hi la majoria de les persones que he servit aquí, començant per vostè, marquesa...

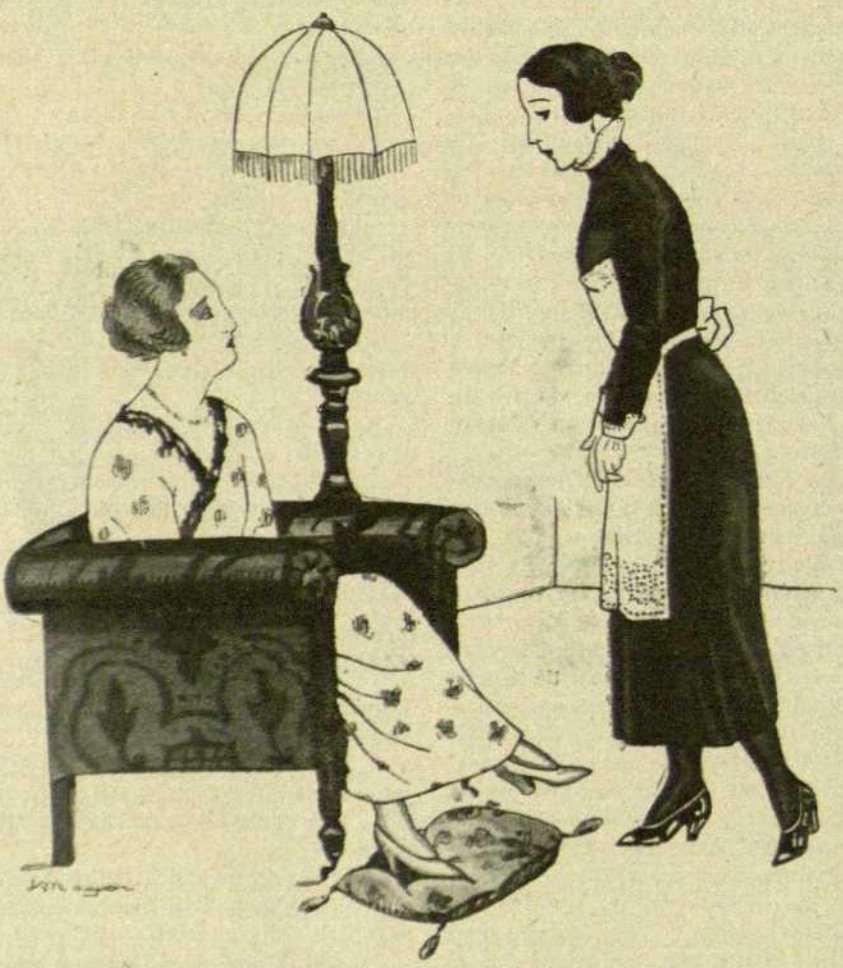

Senyora, em veig obligada a abandonar la senyora marquesa. (Pàg. 67)

Una mica per cadascú!... Un hom ha de saber-se pendre les coses tal com vénen...

CARLES CAPDEVILÀ

ELS LLIBRES[1]

DARRERAMENT la bibliografia catalana s'ha enriquit amb les següents produccions: «Les enyorances del món», de Josep M.ª López-Picó; llibre de poemes, visions

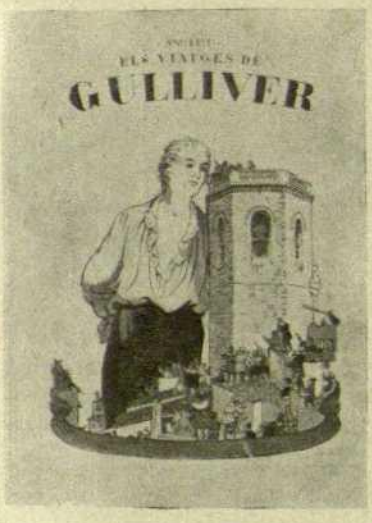

El primer volum
de la Biblioteca "Virolet"

i interpretacions personals d'Itàlia, que duen l'encuny de son estil. «Els viatges de Gulliver», de la Biblioteca «Virolet», adaptació agradable d'En Xavier Bonfill, amb graciosos dibuixos del conegut i espiritual Junceda. «Viatges i ascencions pels Alps Suïssos», d'Antoni Barrie; emocionants recontes que a un hom se li enduen el cor. «Les exploracions del Mont Everest» (del Centre Excursionista de Catalunya), també tan suggestiu i de gran volada. «Curs de Fotografia», de Rafel Garriga (publicació de la Secció Especial de Fotografia del Centre de Dependents), que és molt entenedor i útil. «Bartek el Vencedor i altres contes», d'Enric Sienkiewicz, traducció de Carles Riba, recomanable per les seves dots i pels espectacles que us fa viure profundament. «Aplec de rondalles», de Valeri Serra Boldú, que en conté una bona pila, de sana lectura i agradosa. «Setze Contes», de N'Alfons Maseras, vigoroses produccions de color: aquests tres darrers llibres són de publicació de l'EDITORIAL CATALANA, S. A. «En Ramon Muntaner», d'En Carles Rahola, llibre valuós per l'estudi i documentació precisa (publicacions «Empordà»). «Pau Claris», d'En Rovira i Virgili, i «Francisco Pi i Margall», d'En Roca i Roca, publicacions de la

La darrera obra d'En J. M. López-Picó

benemèrita Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, utilíssimes i escaients per la divulgació de la història de la nostra estimada Catalunya.

X.

(1) En aquesta secció es parlarà dels llibres que a juí de la Direcció s'ho mereixin, sempre que els autors o editors n'envïin dos exemplars a la Redacció (Mallorca, 257-259).

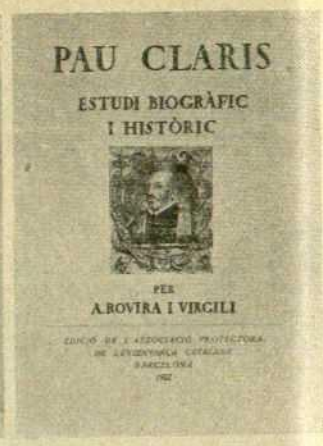

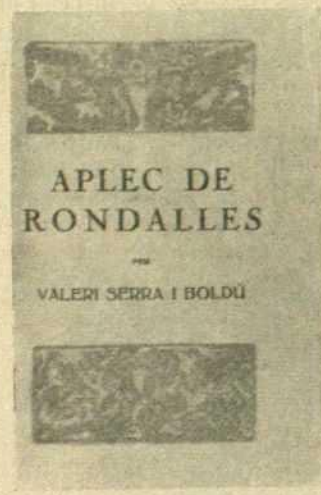

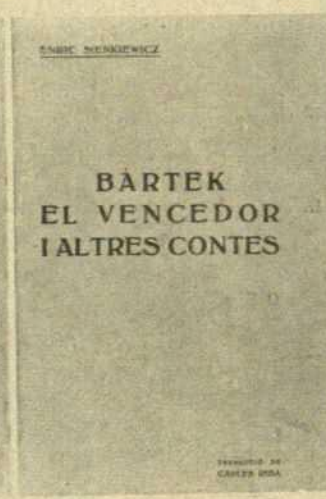

Alguns dels llibres catalans de recent publicació

EL VIOLINISTA

D'Henri Bordeaux

I

P, tu, obre!

Dos pagesos piquen a la porta d'una casota isolada, a unes passes de la carretera. És el matí de un dia d'autumne, fred.

—Respondràs d'un cop, vellard?

S'obre la porta amb precaució i apareix una llarga barba grisa.

—No crideu tant, reïra de bet! La despertareu.

—A qui?

—A la meva dona, que jeu malalta.

—La Lluïsa!... i de què?

—D'un calfred.

—Malament, però no es tracta d'això.

—De què es tracta, doncs?

—Avui Trabichet casa la seva filla.

—I bé, què vols dir amb això?

—Espera, home, espera. No toques el violí, tu?

—I què?

—Hom dansarà a la vetlla. L'acordeó del poble és al servei militar. No resta, doncs, més que el teu violí.

—La meva dona està malalta de mort.

—Una veïna pot vetllar-la.

—No en tenim cap aci de veïna.

—I bé, li dones la medicina i després tanques la casa.

—No tinc cor per tocar el violí.

—Pas es toca amb el cor el violí, violinista.

—No puc deixar la Lluïsa.

—Però pels moribunds hom no pot pas fer res.

—Hom pot assistir-los, si més no.

—Ells ja no serveixen més per la vida. Pensa en els diners, violinista.

—M'hi veig forçat a pensar-hi.

—Trabichet duu l'armilla plena. Et donarà un escut.

—Un escut, per la meva dolor?

—Te'n donarà dos.

—Dos escuts per tota la meva dolor?

—La dolor hom no la paga, violinista.

—Però el taüt si que cal pagar-lo.

—Et donarà tres escuts. És una bona propina pel temps que correm. Tu ets l'únic; aprofita-t'en. L'acordeó tornarà aviat i, no és una cosa de cada dia que es casi una noia rica.

—Tampoc la mort ens ve a apenar cada dia.

—Bé; vindràs o no vindràs?

S'obre la porta amb precaució i apareix una llarga barba grisa.

— Vindré; no puc refusar-ho.

— T'esperem a les cinc. I t'entornaràs a mitja nit.

— Vindré a les cinc i m'entornarè a mitja nit.

— A reveure, violinista, a reveure.

II

A les quatre de la tarda la Lluïsa viu encara. Confessada i combregada, arranjats els seus negocis espirituals amb el bon Déu, sense esperança de sanar, perquè tarda tant a morir? Ha perdut ja el coneixement, però continua respirant, *molt fort i molt de pressa*, com el molí de la cançó. No resta ja ni un sou a la casa desmantellada: amb els remeis i la cura de la malalta els estalvis s'han evaporat i per amortallar-la amb decència caldrà escurar-ho tot. Però, hom no abandona pas una moribunda.

El violinista se la mira, se la mira amb dolcesa. Però, trist és dir-ho, el violinista mira també el jorn, el jorn que fuig, i espia els senyals de la mort. Te a la mà la petita Caterina, que és el llur únic infant. Tant tard que s'havia maridat i seria ell el que restaria vidu. En la seva vida de misèria, la joventut de la seva muller hi havia posat un somriure, com una flor damunt d'un roquissol. Va a enternir-se? Als pobres no se'ls permet aquest dret. Per bé que tingui una gran pena, també té fam i la petita també en té, encara que faci menys temps que no hagi menjat, ella: ha calgut dejunar per poder pagar al farmacèutic. I, amb el fuster, no calia pensar-hi també? Quin pes tan llord damunt les espatlles del pobre vellard.

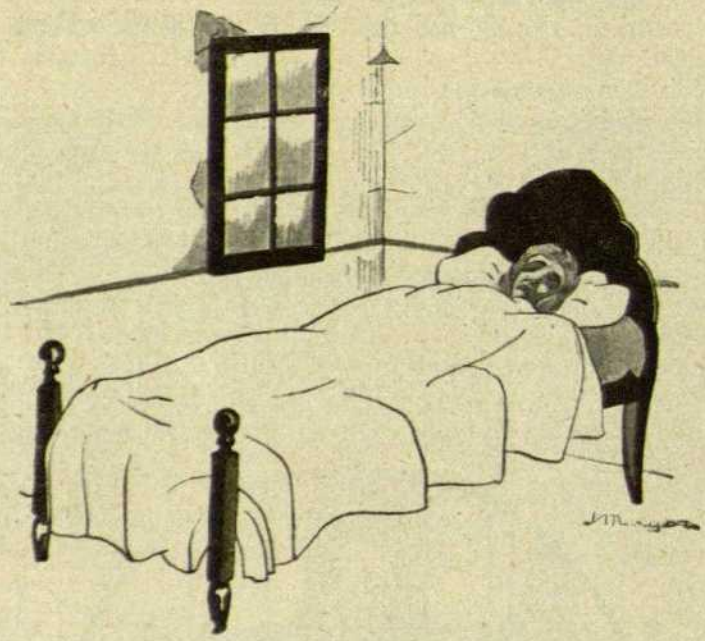

A les quatre de la tarda la Lluïsa viu encara...

Heu's aquí que han tocat les cinc al cloquer del poblet. I la Liuïsa viu encara. ¿T'adormiràs Lluïsa en la pau del Senyor ben aviat perquè el teu home pugui anar a guanyar quelcom per poder-te enterrar? Avui — tu no ho saps — Trabichet casa la seva filla. És un gran pro

pietari: té les mans plenes. Però tu no te'n preocupes gaire de l'hora que és: no sents ja la vida, però la mort tarda...

Allà baix, a la masia que hom ha guarnit de flors, hom comença a impacientar-se, car no dansaran pas sense músics.

— Aquest violinista de la pega?

— Que vindrà o no?

— I és clar, home; tres escuts no es refusen així com així.

— L'acordeó és a la guerra; no ens resta més que el seu nyigo-nyigo.

Els joves i les donzelles van sovint a mirar pel gran camí que es perd. I comencen a muntar en còlera perquè les cames se'ls hi en van... i no poden ballar.

A les sis, un darrer sospir, després un altre, després un llarg silenci, després un altre sospir encara: aquest de bo de bo és el darrer. La Lluïsa és morta. El violinista, sense perdre un instant, li ha tancat els ulls. L'ha embolicada amb el millor llençol que tenia. No li ha costat gaire de trobar: dins l'armari no hi restava altra cosa que aquest llençol previsorament servat. I damunt una taula hi ha posat un vas amb aigua beneita i una branqueta de boix.

— Pobre Lluïsa! Pobre Lluïsa! Descansa; jo vaig a treballar.

I prenent Caterina d'una mà i amb el violí en l'altra, se'n va cap el camí gran, dins la nit que ja ha vingut. No ha tancat pas la porta amb clau. La mort és a bastament per guardar les cases. I, corre, corre, amb l'infant que ploriqueja, amb l'instrument que cal tocar per no perdre els tres escuts.

III

— Hom ja no veu res. Hom ja no veu res.

— La nit és massa fosca.

— A aquestes hores ja no vindrà. No hi haurà dansa, mal negoci!.

— Unes noçes sense danses?

— Les noies i els xicots mig es barallen. Trabichet està furiós. Hom ha begut un xic massa per poder pendre paciència; per això en parlar, s'exalten tot seguit.

— Heu-s'el aquí! Heu-s'el aquí!

— N'esteu segur?

— Apa, vinga; cadascú al seu lloc que va a començar la dansa.

El violinista ha arribat. Malgrat la cursa, malgrat la suor, la seva cara és blanca i pàl·lida com la d'un farinaire.

— Sembla que no portes pressa, violinista.

— Hom fa el que pot, saveu?

— Nó mereixes pas tres escuts.

— Doneu-me el que us plagui.

— T'en donaré dos, i això encara és massa.

— En pendré dos en lloc de tres.

— Beureu un got de vi, violinista?

— Si volguessiu, m'estimaria més, pa.

— Aci tens pa i formatge i vi per postres. I per ta filla ací tens un tros de pastell. Era tan gros que encara en resta aquest.

— Sou molt bo, sou molt generós vós.

— Hi ha queviures amb abundància, peró d'escuts no en cobraràs més de dos.

— Es bo menjar i beure.

— Hom diria que tens fam, en bona fe.

— És que he vingut corrents.

— Ara agafa l'arquet i ja pots tocar a pler.

IV

Un cop refet, pren la seva arma i munta a l'estrada. Un cop d'arquet: apretem una corda, i ara, som-hi. El violí ja és afinat si hom no té pas l'oïda massa fina.

En voleu de polkes, de xamarasques, de valsos i de quadrilles? Hom us en donarà tantes com volgueu i encara més. Cal reconèixer que aquest diable de violinista duu el foc en els seus dits. La seva tendra filla seu damunt sa falda. Ha menjat el pastell: ha estat la primera vegada, ho creurieu? Fa xafogor a la sala. Tots els que dansen duen una cara ale-

gre. La petita es desencaixa els ulls per veure'ls. Obre la boca per millor somriure. Ja no pensa més en la mamà, que està tota sola dins la casa negra.

— Estàs cansat, violinista?

para esment. El seu arquet li marxa sol com un cavall cec en la ruta que refà cada jorn. Ara, pensa amb el seu, i el seu és la Lluïsa, que va refredant-se, sense son marit, sense sa filleta.

Amb la filleta, de la mà, s'endinsa i desapareix dins la nit fosca... (Pàg. 75)

— Jo sóc ací per servir-vos.

— Beu, doncs, aquest vi, que anima, i continua...

I ell continua, però ja no s'hi capté més. Al començ havia pres cura en variar les danses i guanyar bé els dos escuts. Però el seu repertori és limitat. Reprèn les mateixes *ritournelles* i amb prou feines hi

Es recorda d'una tonada, sí, d'una tonada que recollí a la carretera, dels bohemis que passaven, que marxaven bo i cantant. Era un aire de misèria, amb unes notes com eixides de bèsties ferides en les ortigues, i amb altres tan violents que haurien degut fer estallar el pit com un desig de paradís. Ah!, la música; no

serviria alló per altra cosa que per la dansa? Aquesta música era el seu mateix cor i tota la pena que hi duia a dins i que encara no n'havia sortit. És difícil fer sortir ço que hi ha en l'interior d'un pobre home. Amb un violí, però, és ben bé més fàcil. Recordant l'aire que molts cops havia cantat tot sol, ara l'hi devalla als seus dits. El toca pel seu pler, que és sa dolor. I Caterina, que seu damunt sos genolls, es belluga tota espantada.

Car no és pas un aire de dansa. Les parelles que volten, comencen a ensopegar. Donen capbussades com les barques atapeïdes damunt la mar agitada i, poc a poc, es paren.

— Violinista! Violinista! Que et tornes foll, violinista?

— Què cosa és això de tocar un aire de missa de morts, ací?

Però Caterina murmura, sense donar-se'n compte:

— Mamà!

El violinista torna en ell. Havia's oblidat de tot el món. No guanya pas els dos escuts. Quan hom és pagat, cal complir amb la tasca.

— Perdó, perdó! Què voleu que toqui? Tocaré el que us plagui.

.... Quan sonen les dotze hores, hom l'acomiada, amb els dos escuts solament: el terç anava pel retràs. Amb la filleta, de la mà, s'endinsa i desapareix dins la nit fosca. Quan la nit és ben fosca hom no el veu pas el que sofreix i plora...

— Papà, papà, vas molt de pressa.

— Ja et pujaré a coll, Caterina.

I, carregat així, corre, devés sa muller, que ja no l'espera més.

Els convidats a les noces, bo i bevent per darrer cop, s'entretenen parlant del violinista:

— Com es fa vell!

— Rasca el violí de través.

— No val pas res per tocar danses.

— Poc el contratarà més ningú, d'ací en avant...

Trad. R. NEGRE BALET

(Il·lustracions de Joan Mayor)

Amb el present número

D'ací i d'allà

entra en el sisè any de la seva publicació

Per a propagar la bellesa i universalitat de la nostra llengua;
Per a popularitzar la bona i sana literatura catalana i estrangera;
Per a que el nostre magazine sia la Revista de la llar catalana,

¡¡Subscriviu-vos a **D'ací i d'allà!!**

Preus: 13'50 ptes. anyals, per Barcelona, i 14'50, per fora

Crònica Catalana

Desembre de 1922

FINI l'any 1922, tan ple d'esdeveniments, amb el desembre, durant el trascurs del qual moltes incidències notables podríem remarcar: les unes falagueres, adverses les altres, però duent sempre totes en el fons una contribució de profit, d'experiència i d'ensenyament.

Els Jocs Florals d'Horta
La reina de la Festa i la seva cort d'amor, moments després de la proclamació
(Fot. Sagarra)

En primer lloc, una de les coses més colpidores que el panorama ens ofereix és la nova, intensa batzegada de les campanyes anticatalanes, fetes a títol d'antiseparatistes. Com en un novell diluvi, sembla talment que les catarates del cel dels tradicionals odis i incomprensions s'hagin obert de bat a bat per negar-nos, si poguessin, en llur fúria calamitosa. En cròniques anteriors notàvem la campanya anticatalana que d'arreu arreu, en les regions de Catalunya, s'observava, produïdes per diferents elements, que, fa llàstima de dir-ho, donen la sensació d'ésser inadaptables al corrent sanitós i optimista, alliberador i patriòtic, cultural i pròsper de la nostra estimada Catalunya. Ara, a aquesta campanya, tan més deplorable, per ésser dintre de casa nostra mateix, i afavorida per persones que sota el nostre cel bellíssim veieren la llum primera, s'hi afegí la campanya baladrera dels famosos estanquers de la patrioteria espanyola. Ben mirat no caldria ni esmentar-los; millor fóra, tal vegada, de no par-lar-ne, tan sols. Però un indici sí que estarà bé de constatar, i és: que en observar-se, de bell nou, després de tantes malaurades tragèdies, que ens ensagnaren, un retorn a la normalitat, i dintre d'aquesta normalitat, el cant serè de tot un poble que puja i avança donant-se les mans, veu's aquí que la canina cridòria torna a estrafer el lladruc patriòtic per vilipendiar-nos. En definitiva, els en hauríem de donar les gràcies. Però aquest indici no serà la senyal d'una novella tongada de pertorbacions? Ah! que tota agonia és pròdiga en convulsions i cada cop més ràpides i contínues i tocant l'una a l'altra: i és

evident que la tradicional vella usança de la política madrilenya i la seva vida està en oberta agonia. Més; un altre indici: gravíssimes responsabilitats estan pendents d'examen i de depuració (i en aquestes responsabilitats la veu més forta i pesant que cridà justícia fou una veu eixida de les files catalanes); qui pot assegurar que a aquesta infernal cridòria és agena la intenció d'esfumar i de distreure l'enorme embalum de les al·ludides responsabilitats per la desfeta del Marroc? I és que en el Marroc no continua la desfeta i la horrorosa sagnia?

• De Madrid ens vingué una altra caiguda de Govern. Els conservadors abandonaren el poder, confosament: pujaren els lliberals, units en concentració. Aquests senyors fins ara no han fet res: aquests senyors no deuen representar absolutament res.

• Hom registra també—amb un cert to humorístic—la «retirada» de N'Alfons Sala (malaguanyat!) de la vida política: és la tercera vegada que es retira: hom té els seus dubtes, respecte a les possibilitats d'una quarta, d'una quinta, etc., etc., retirada. Catalunya va arreconant les seves noses.

• Una altra anècdota curiosa, encara, de la història d'Espanya: les oposicions a la càtedra de Botànica de la Universitat de Barcelona. El distingit doctor Font i Quer, home molt entès en aquelles matèries, persona que gaudeix de fama mundial, ha estat sacrificat a l'alta «justícia» d'un tribunal. L' incident provocà una fonda commoció i un desencant que duu els seus efectes. Peró el doctor Font i Quer «era català», i aquesta marca, com un tatuatge vil, el delatava i el privà de entrar en el temple dels savis «patriotes»...

La festa de Sant Nicolau, a Sant Boi de Llobregat
Els pomellistes de Sant Boi, que cantaren els populars «Nicolaus»
(Fot. Gill)

• Però deixem ja a banda aquestes misèries i anotem, amb goig, la floració d'actes que en la nostra terra s'han escaigut bellament. La Diada Nacionalista de Tremp i l'Aplec d'Acció Catalana a Berga, sobressurten com a notes diverses d'afirmació patriòtica que enardiren les multituds del nostre poble.

• La «Fundació Bernat Metge», per altra part, ens encomana una alenada valenta d'optimisme i un tal gaudí, quan ja d'aprop ens anuncia l'aparició del primer llibre de les seves publicacions, i ens dóna la nota dels primers subscriptors, que pugen a uns quants centenars. Per això ja podem dir que l'obra

(que semblava un somni meravellós) de la Fundació és una realitat; i tenim la impressió segurs que nosaltres, en els nostres dies que vivim, inaugurem, amb plenitud de consciència, una època que esdevindrà històrica en el remuntar de Catalunya.

• L'honorable Junta de Dames celebrà, com anys anteriors, les tres conferències selectes, a la Sala Mozart, davant un selecte públic, en sa gran majoria femení. També en la mateixa Sala els «Amics de la Poesia» inauguraven el IV Curs amb una sessió molt escollida i interessant, que ens donava a conèixer literatures i musiques hindús.

• La Comissió d'Educació General de la Mancomunitat de Catalunya ens donà, aquest desembre, un bon esplet de ses conferències populars: sobressortint el cicle de l'Ajuntament de Figueres, on foren tractats temes vius d'Higiene, especialment el que n'és cabdal i que es tradueix en la natalitat, i que tant d'aprop afecta el nostre present i el nostre venidor.

• Una altra celebració de categoria fou la de l'aplega de fortes entitats culturals, científiques, literàries, professionals, per a homenatjar al il·lustre Dr. Turró, i altre per preparar en data pròxima la festa de l'homenatge a l'eximi mestre d'estudi, Mossèn Baldiri Rexach, que en ple segle XVIII, el més mort, potser, dels segles de boira de Catalunya, sabé mantenir l'esperit català i glorificar el seu seny en la seva modesta tasca d'ensenyar minyons, la qual li dictà el següent llibre «Instruccions per l'ensenyança de minyons», aparegut per primera volta l'any 1749. Cal augurar que aquest homenatge serà digne i verament nacional.

• Per fi, la festa enternidora del repartiment de premis a les virtuts, celebrada per la Societat Econòmica Barcelonina d'Amics del País, de la qual servem la culminació en l'honor atorgat a la dama senyora Francesca Bonnemaison vídua de Verdaguer, per les gestes de la seva vida i per les delicadeses del seu sentiment.

X.

GUNTS MEIX

Passeig de Gràcia, 42
Banys Nous, 12
BARCELONA

AIGUA

a qualsevulla alçada i en el caudal que es desigi, pot obtenir-se còmoda, fàcil i econòmicament, adoptant una

BOMBA BLOCH

La única que no necessita engrassament
La venen tots els bons electricistes de Catalunya

JAUME CUIXART
CONSTRUCTOR

Oficines a Barcelona: Gran Via Laietana, 21, principal
Sagunto, núm. 120 Telèfon B - 140 Badalona

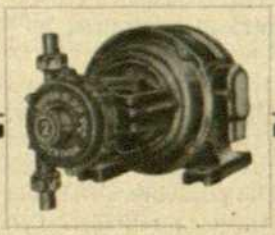

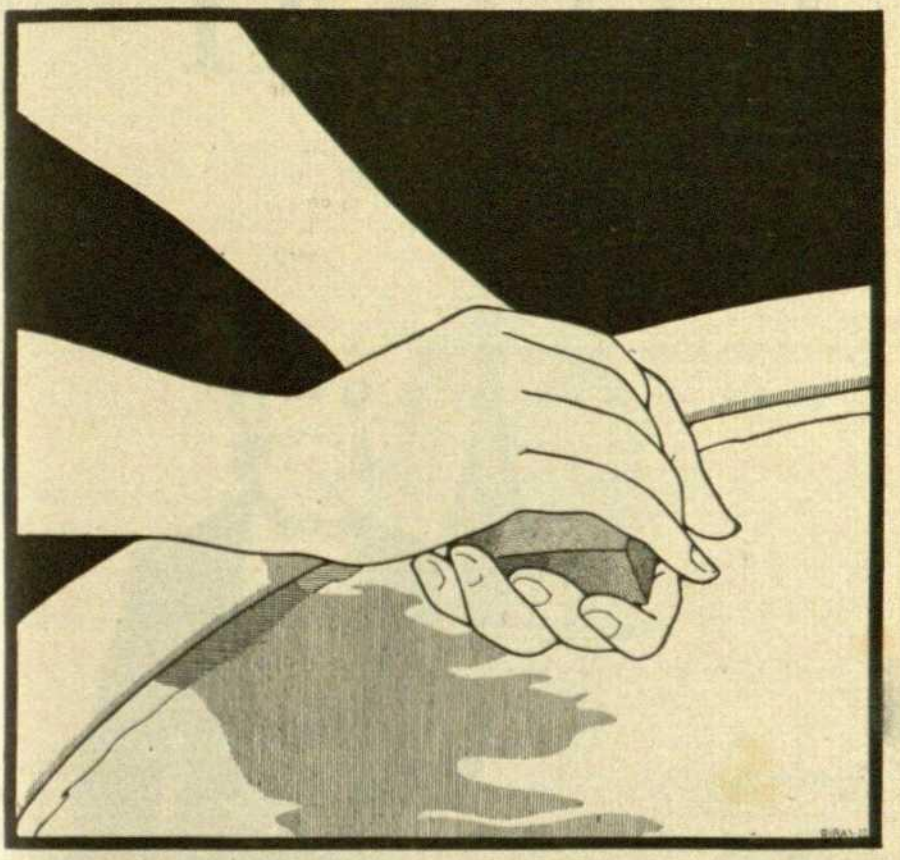

EL JABÓN

HENO DE PRAVIA

es el jabón que pone las manos blancas y suaves.

PÀSTILLA 1.50

En todas las Perfumerías, Droguerías y Farmacias de España.

PERFUMERIA GAL - MADRID

CALISAY

Gran licor

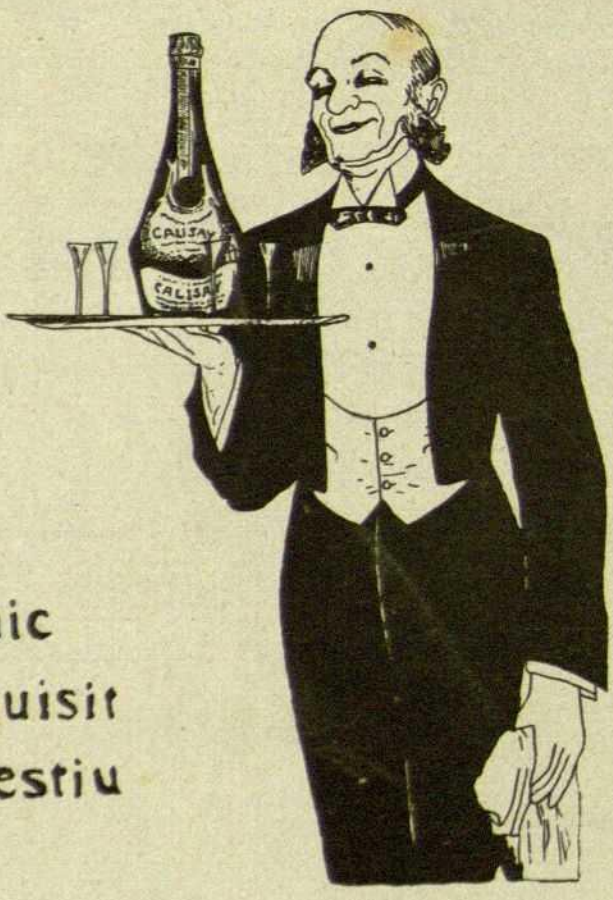

Tónic
Exquisit
Digestiu

Calisay